

«Наша Ніва»: новая старонка

«Наша Ніва» атрымала першы падарунак да 100-годзьдзя. Яе могуць выключыць з падпіснога каталёгу. Калі гэта здарыцца, будзе адгорнута яшчэ адна старонка ў гісторыі газеты. «НН» пачне па-іншаму выдавацца і распаўсюджацца. Як атрымаваць «Нашу Ніву» ў новай сытуацыі? Старонка 3. **Аляксандар Фядута:** Няхай выкажуцца тыя, хто заўжды маўчаў. **Пётра Рудкоўскі ОП:** Пераможаныя аказваюцца пераможцамі. Старонка 4.

№ 43 (449) 18 лістапада 2005 www.nn.by

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Э Т А

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газеты «Наша Ніва». Выходзіць штодзённа, у пятніцы

Іншага канца сьвету не бывае

Старонкі 4, 19.

Зьлева направа кіраўнікі ідэалагічных службаў: Лідзія Ярошына, міністар адукацыі Аляксандар Радзькоў, міністар інфармацыі Ўладзімер Русакевіч, старшыня БРСМ Міхаіл Арда, рэдактар «Беларусі сегодня» Павел Якубовіч, намеснік кіраўніка Адміністрацыі прэзыдэнта Алег Праляскоўскі.

Хто вы?

Думкі ў рэанімацыі пра «маўклівую большасьць» і «думаючую меншасьць». Артыкул Віталія Тараса.

Нават калі згадзіцца з тэ-зай аб адсутнасці патрэбы ў аб'ектыўнай інфармацыі, і тады застаецца пытаньне: навошта? Калі насельніцтва паводле публікацыі, ня верыць недзяржаўным мас-мэ-дыя, а верыць выключна дзяржаўным СМІ, навошта

перасьледаваць недзяржаў-ныя выданьні? Навошта іх зачыняць, спаганяць фанта-стычныя штрафы, выкідваць з сыстэмы падпіскі ды рас-паўсюду? Навошта тады раз-рываць дамовы на распаў-сюд, рызкуючы займаць судовыя працэсы ды скаргі

падманутых чытачоў? На-вошта тады патрэбны гуч-ныя заявы МЗС пра неда-пушчальнасьць умяшаньня ва ўнутраныя справы краіны ў сувязі зь меркаваньмі (!) плянамі ЭЗ наладзіць за-межнае вяртаньне на Бела-русь? **Старонка 15.**

Дзень Патронкі Беларусі

16 лістапада — Дзень іконы Маці Божай Вострабрамскай.

Маці Міласэрнасьці з Вострай брамы ў Вільні ўшаноўваецца ўсім хрысьціянамі як заступніца Беларусі і Літвы.

Адсюль пачынаецца Вільня. Гонар зьвінца сьвятым месцам брама заслужыла дзякуючы абразу Маці Божай, што быў падараны князем Альгердам сваёй жонцы, віцебскай князеўне Марыі. Штогод 16 лістапада сюды прыбываюць пілігрымы на сьвята Маці Божай Вострабрамскае з усяе Беларусі і прага сьвету. Яе абраз ёсьць шмат у якіх беларускіх цэрквах і касьцёлах.

Пінігін паставіў Коласа

19 лістапада — прэміера касмаганічнага «Сымона-музыкі» ў пастаноўцы Пінігіна ў Купалаўскім. Старонка 12.

Францыя перад люстэркам

Беларусі варта ўжо цяпер ствараць дзейную сыстэму інтэграцыі эмігрантаў у грамадзтва. Вось навука з французскіх падзеяў. З Бэрліна — **Алесь Кудрыцкі.**

Рэпартажы з Францыі абуджаюць школьныя ўспаміны. Паглядаючы на мапу на экране тэлевізара, міжволі прыгадваеш гістарычны атлас, у якім месцы галоўных бітваў былі пазначаныя малелькімі пажарамі. Што ні горад — то агеньчык. **Старонка 11.**

Правядзеньне выбараў у Беларусі пад пагрозай

мяркуе пасол ЗША Джордж Крол.

Круглы стол у амбасадзе ЗША з удзелам Джорджа Крола распачаўся з жорсткай заявы пасла з нагоды шэрагу скандальных заяваў прадстаўнікоў улады і тэлеканалаў на адрас ураду ЗША і супрацоўнікаў амэрыканскай амбасады.

Паводле словаў амэрыканскага пасла, «амаль штодзённа дзяржаўныя мэды заяўляюць, што Злучаныя Штаты нібыта жадаюць дэстабілізаваць сытуацыю ў Беларусі, распаліць тут рэвалюцыю і падпа-

радкаваць амэрыканскай «імперскай волі». Іншыя прадстаўнікі ўраду робяць заявы пра тое, што ЗША нібыта распрацавалі плян дэстабілізацыі Беларусі ажно да інтэрвэнцыі. «У той жа час дзяржаўныя мэды малююць амэрыканскіх дыпламатаў як злавесных шпіёнаў. Гэтая стандартная хітрамудрая канструкцыя скажэньняў і хлусні часоў халоднай вайны. Мая краіна адкрыта выступае за свабодныя і справядлівыя выбары ў Беларусі, вольныя СМІ, свабоду ад прымусу, запалохваньня і пагрозы на адрас грамадзянаў ці арганізацыяў, якія імкнуцца мірна ўдзельнічаць у палітычным жыцці нацыі».

Сп. Крол падкрэсьліў, што ЗША й надалей будуць няўхільным і актыўным фактарам па падтрымцы свабоднага выбару беларускага народу. «Гэта правэранае часам, сьведомае абавязцельства ЗША», — сказаў ён. Гэта азначае, што дачыненні афіцыйнага Менску й Вашингтону перад выбарамі будуць толькі ўскладняцца. Прайшоў год з таго часу, як Злучаныя Штаты прынялі Акт аб дэмакратыі ў Беларусі. Як паведаміў пасол Крол, крокі й рашэньні ўраду ЗША, зьвязаныя з гэтым законам, знаходзяцца зараз на стадыі актыўнага разгляджэньня ва ўрадзе. Рытуецца, напрыклад, інфармацыя пра рахункі

й маёмасьць прадстаўнікоў беларускага кіраўніцтва.

ЗША, словамі Крола, будзе спрыяць незалежнаму інфармаваньню беларускага грамадства й незалежнаму назіраньню за выбарамі, што ўлады Беларусі задаволяць няк ня можа. Больш за тое, Крол адкрыта кажа, што «правядзеньне выбараў у Беларусі знаходзіцца пад пагрозай, і мы павінны праліць сьвятло ўвагі на гэта разам з Эўразьвязам». «Мы працягнем сваю працу незалежна ад умоваў і сытуацыі», — адзначыў амбасадар, жартоўна дадаўшы, што ён — вэтэран халоднай вайны.

Сп. Крол патлумачыў журналістам сытуацыю зь нявыдачай амэрыканскай візы Мікалаю Чаргінцу, які мусіў ляцець у Амэрыку па лініі ААН. Ён паведаміў, што Чаргінц падчас папярэдняга знаходжання ў ЗША займаўся дзейнасьцю, якая знаходзілася па-за межамі дазволенай візы, і разгляд яго наступнай заяўкі запатрабаваў больш часу. «Але МЗС Беларусі забрала заяўку на атрыманьне Чаргінцом візы да таго, як у нас была магчымасьць скончыць апрацоўку гэтай заяўкі», — сказаў Дж.Крол.

Зьміцер Дрыгайла

ПОШТА РЭДАКЦЫІ

Горадня працягвае змагацца

«Хто цяпер мае ўладу? Былыя старшыні райвыканкамаў з магільёўскай глыбінкі. Што яны бачылі? Вось і думаюць, што плітка — гэта паказчык культуры, а асфальт — цывілізацыя».

Надрукаваны ў «НН» артыкул В.Руселіка «Горадня падае SOS» (№39, 21 кастрычніка) прабіў дзірку ў маўчаньні вакол «рэканструкцыі» гістарычнага цэнтру самага прыгожага гораду Беларусі. Піша Янка Лявевіч з Горадні.

Працяг на старонцы 14.

АНДРУСЬ ХРАПАВІЦКІ

Наперадзе можа быць толькі свабода

Імпрэсіі з інтэрнэт-форуаў—2005

Лесьвічы нават у неба ламаюцца
Ленаны зь Ленінамі змагаюцца
Беларусі Валікае Княства
«Паганства» рымуецца з «хрысьціянства»
Мосар гарэлкі на п'е для турыстаў
Шьва калі ў кожным бачыш гэбіста
Эўра падае рубль стабільны
Хто ня выключыў у класе набільны

Мілінкевіч Пазыяк Гайдукевіч
Калжін Лябедзька Бандарэнка Шушкевіч
Грыб Севярынец Казулін Статкевіч
Вячорка Кароль Грыб Міхалевіч
Нісцэжко Карніенка Карніенка Салаш
Яшча хто там быў у ноўтбуку што Балаш
Вёз праз мяжу глядзіце ў зтэры
На кожным канале ружовае эры

Вожык у чырвона-зялёным тумане
Шукае навобінацк Вострую браму
З кнігаю Быкава і верай пад пахай
Ты ж вожык калючы на трэба страху
Наперадзе можа быць толькі свабода
Гадо дачакаліся апаты годзе
Выбары прыйдуць і Ярмошэна скажа
Ды што б ні сказала вайграюць нашы

Апалачы, ЗША

З Масквы Аляксандар Мілінкевіч прыехаў наўпрост у Баранавічы. Пасля накіраваўся ў Салігорск. Потым — у Полацк. Наведаў Паўла Севярынца ды сустрэўся з выбаршчыкамі ў Новым Сітне (на фота). Разам з палітыкам падарожнічаў карэспандэнт «НН» — старонка 6.

СЬЦІСЛА

Юшчанка супраць ізаляцыі Беларусі

Прэзыдэнт Украіны выступіў супраць міжнароднай ізаляцыі Беларусі, зазначыўшы, што Ёўкраіна гатова падтрымаць наўночную суседку на шляху да дэмакратыі. Пра гэта Віктар Юшчанка заявіў ў Парыжы на сустрэчы з прадстаўнікамі дзелавых і палітычных колаў Францыі. «Я хачу бачыць Беларусь дэмакратычнай, квітнеючай краінай, і для гэтага як прэзыдэнт суседняй краіны зраблю ўсё, каб у нечым ёй дапамагчы».

Velcom увёў тарыф «Адзіны»

Першы апараты сатавай сувязі GSM у Беларусі, кампанія МЛС (гандлёвая марка Velcom) увёў плян «Адзіны». Плян

прадугледжвае адзіны кошт званкоў на ўсе кірункі.

Справу Аўтуховіча ў Вышэйшым гаспадарчым

У сераду адбылося падрыхтоўчае паседжаньне ВІС. Судзьдзя Кацярына Караткевіч прызначыла дату слуханьняў на 30 лістапада. Паўтара месяца таму Прэзыдыюм Вышэйшага гаспадарчага суду скасаваў папярэдня судовыя рашэньні адносна спананьня з ваўкавыскага прадпрыемальніка Мікалая Аўтуховіча штрафных санкцыяў. Аднак Дэпартамент фінансавых расьледаваньняў па Гарадзенскай вобласці 14 кастрычніка завёў у дачыненні да прадпрыемальніка крымінальную справу. М.Аўтуховіч быў адразу арыштаваны і абвешчаны галадоўку. Яна доўжыцца ўжо 34 дні.

Марыніча прызналі інвалідам

Дактары адмысловай камісіі Міністэрства аховы здароўя прызналі экс-міністра Міхаіла Марыніча інвалідам II групы. Пра гэта журналістам паведаміла жонка палітыка Тацяна. Міхаіл Марыніч, асуджаны на 3,5 гады пазбаўленьня волі, цяпер праходзіць курс лячэньня ў турэмным шпіталі пры менскай калёніі.

Наш адказ Білу Гейтсу

У Парку высокіх тэхналёгіі будзе распрацавана агульнанацыянальная камп'ютарная прадукцыя «Майкрасофт». Гэта паабяцаў гендырэктар Нацыянальнага цэнтру інфармацыйных рэсурсаў і тэхналёгіі Акадэміі навукі

Міхаіл Маханёк. Пасля справа будзе за драбязю — напісаць кучу іншых праграм для камп'ютара, паколькі большасьць іншых праграм ствараецца пад «Windows».

Мірны прайграў, моладзь — выйграла

На выніковым турніры найлепшых парных тэнісістаў сьвету, што праходзіць у Шанхаі, Максім Мірны і Юнас Б'еркман прайгралі і другую сустрэчу групавога турніру. У сераду, 16 лістапада, яны саступілі французам Мішэлю Лядра і Фабрысу Сангаро — 6:7, 4:6. Затое парадавала ў сераду футбольных заўзятараў моладзевая зборная. У Белай-Падляскай гаванцы Юр'я Пунтуса ў таварыскай гульні перамаглі пагоджаў з Польшчы — 3:1.

AP, ЗД, svaboda.org

«НН»: новая старонка

«Нашу Ніву» не ўключылі ў падпісны каталёг. Мы даведаліся пра гэта ад чытачоў, якія 15 лістапада спрабавалі падпісацца на газету. Правярылі: сапраўды няма. Пры гэтым ніякіх паведамленняў ад «Белпошты» Рэдакцыя не атрымлівала і грошы за ўключэнне ў каталёг былі прынятыя ад газет у звычайным парадку. Спробы дабіцца адказу ў «Белпошце» поспеху ня мелі.

Што гэта азначае?

Рамкі дазволенага рэзка звужаюцца. Характэрна, што адначасова з «НН», таксама без папярэджання, у рэспубліканскі каталёг не ўключылі шэраг рэгіянальных выданняў. Спыненне распаўсюду незалежных выданняў дзяржаўнымі манаполістамі азначае забарону любой інфармацыйнай палітыкі, альтэрнатыўнай дзяржаўнай. Іншадумства пакуль дазваляецца, але гэта апошняе, што аддзяляе краіну ад таталітарызму.

«Наша Ніва» ніколі не была рупарам пэўных палітычных сілаў ці палітызаваным выданнем. Ідэя не пра інфармацыйны ўплыў «НН». Забарона «НН» — гэта сыгнал пра запалоханне альтэрнатыўнае думкі як такой.

Прэсуд незалежнай прэсе вынесены з адгэрміноўкай выканання. Гэта нахабны і самаўзбавлены спосаб залжвання. «А мы вольны прыкрыць вашы газеты, і вы нам нічога ня зможаце зрабіць».

Што будзем рабіць?

Газеты маюць права выходзіць і распаўсюджвацца. А чытачы маюць права чытаць тэа газеты, якія хочуць. Гэта натуральны і законны права. Права чалавека і права культуры. З гэтага мы будзем выходзіць. Галоўнае — стаць на сваім і не ставаць на калені.

Нашы задачы застаюцца нязменныя. «Наша Ніва» — гэта поле, на якім расьце нацыя, творыцца незалежная культура і ўзабагачаецца мова, на якім фармулююцца нацыянальныя інтарэсы.

Вядзеньне будзе публікавацца на цяперашніх умовах да апошняе магчымасці і распаўсюджвацца праз любыя магчымыя каналы. Пакуль газэта даходзіць праз падпіску і «Саюздрукі», шукайце іх там. Калі такой магчымасці раптам ня стане, будзем дастаўляць Вам газету праз уласную сыстэму распаўсюду. Для гэтага толькі трэба, каб усе ахвотныя — і цяперашнія падпісчыкі, і непадпісчыкі — даслалі адрасы, на якія мы будзем дастаўляць газету.

Таксама газэта мае інтэрнэт-сайт www.nn.by зь лютэстрэкам за мяжою www.bielarus.info. На Дзень герояў 27 лістапада ад-

чыніцца яго новая версія — у новым дызайне і з новымі функцыямі.

Паўстае новая ідэалагічная і тэхналагічная сытуацыя. Калі вы аднойчы не атрымаеце «Нашай Нівы», гэта ня значыць, што газэта перастала выходзіць. Гэта значыць, што вам трэба знайсці новы спосаб яе атрымання.

Пра што гэта сьведчыць?

Выгнанне газэтаў з падпіснова каталёгу паказвае, што, пакуль будзе такі рэжым, у краіне будзе ніякіх правілаў і свабодных выбараў. Значыць, незалежнае грамадства можа ня быць аслаблена пераборлівае ў пошуку сродкаў для ўласнага выжывання.

Што ж датычыць «Нашай Нівы», рэгіянальных беларускамоўных газэтаў, то гэта яшчэ й культурнае злчынства. Беларуская прэса, беларускамоўныя выданні, складаюць 15% ад усіх выданняў, але 60% ад усіх забароненых выданняў. Ідзе вынішчэнне беларускай культуры.

Як гэта адаба'ецца на палітычнай сытуацыі?

Зьнікненне незалежнай прэсы і іншыя падобныя факты робяць свабодныя выбары немагчымымі. Стратэгічна гэта моцна аслабляе сам рэжым. Дагэтуль рэжым, як бы ён ні абмяжоўваў дэмакратыі, легітымизаваў празь нібыта свабодныя выбары. Зараз гэтага ня будзе. І гэта прывядзе да аслаблення яго легітымнасці. Пры свабодных выбарах такі спосаб абыходжання з мэдыямі гарантуе крах прэўладнага рэжыму.

Чыноўнікі адміністрацыі, захопленыя дзяльбой маёмасці і праядзеныя сваіх мільённых заробкаў, усё далей адрываюцца ад рэальнасці. Калі раней улада Лукашэнкі ўспрымалася як дыктатарская меншасць, паступова як такую яна пачынае ўспрымацца ўсё большай доляй насельніцтва.

Захаваць незалежнасць ад такой дзяржавы

Хай выцісканне «Нашай Нівы» ў падполье будзе навукай і тым, хто гатовы да дамоў з д'яблам. Маўляў, ну і што дэмакратыя, ну і што несвабода. Галоўнае, каб нам захавалі наша культурніцкае нацыянальнае гэта.

Беларуская культура мусіць дзяліць лёс свайго народу. Нацыянальнае асяроддзе заплаціла дыскрэдытацыі і прыніжэнню за абслугоўванне акупашчых дэжымаў у XX стагоддзі. Таму самае галоўнае — захаваць незалежнасць ад такой дзяржавы.

Для будучыні Беларусі важна, каб, побач з лукашэнкаўскімі, расейскімі і амэрыканскімі, у краіне захаваліся хоць якія і хоць у якім выглядзе беларускія незалежныя мэды.

АНДРЭЙ ПІКНЕВІЧ

Калі вы аднойчы не атрымаеце «Нашай Нівы», гэта ня значыць, што газэта перастала выходзіць. Гэта значыць, што вам трэба знайсці новы спосаб яе атрымання.

Як хто адраэгу?

Мы ведаем, што нашае выданне масава чыталі ў многіх дзяржаўных органах. Дэлегізацыя незалежнай прэсы будзе сыгналам усім сумленным людзям ў дзяржструктурах.

Як пратэставаць

Адзіны пратэст, які меў поспех за апошні час — гэта дасыланне лістоў у Міністэрства інфармацыі (пр.Пераможацаў, 11, 220004, Менск). Гэта мела эфект у выпадку прыпынення «Рэгіянальнай газеты».

Шаноўныя падпісчыкі і чытачы!

Як бы ні вырашылася гэтая канкрэтная сытуацыя, каб і надалей гарантавана чытаць газету, што налета адсылацькуе 100-годдзю, дашліце на адрас Рэдакцыі свой дакладны паштовы адрас. Тым, хто дашле свае каардынаты ў Рэдакцыю, будучы гарантова атрымліваць газету — у капэртах ці іншым чынам — нават калі б ёй прыйшлося друкавацца за мяжой і распаўсюджвацца самастойна. Гэта датычыць і тых чытачоў, што прывычаліся купляць газету ў шапіках.

Той, хто гатовы ў разе патрэбы дастаўляць «НН» у свой раён ці квартал ці іншым спосабам пасярэднічаць у распаўсюдзе, хто мае ідэі ў прапановы, калі ласка, таксама скантактуецца з Рэдакцыяй.

Т.: 8-017-284-73-29, мабільныя: 8-029-707-73-29, 8-029-613-32-32
e-mail: nn@promedia.by
220050, Менск, а/с 537

Чытачы «НН» прапанаваюць аўдыі пратэсту

Чуткі пра выключэнне «НН» з падпіснова каталёгу на першае паўгоддзе 2006 г. выклікалі хвалю чытацкіх водгукаў на нашым інтэрнэт-форуме. Чытачка Святлана напісала: «Я прывыкла шточацьвер ісьці ў шапік па «НН» — гэта адзін з элементаў майго асабістага шчасся. Ніякія таўстамыя ідыёты ня могуць лезьці ў мой сьвет і забіраць маю газету».

Нямала прапанаваў прыйшло наконт магчымасцяў далейшага распаўсюду. Яны будуць у разе патрэбы ўсе ўлічаны.

Чытач, які прыкрыўся псеўданімам «PDF nas vugratie», прапанаваў ня толькі варыянт распаўсюду, але і сваю дапамогу: «Я згодны заплаціць за «НН» у PDF і раздрукоўваць яе на сваёй друкарцы бясплатна накладам да 50 штук і дасылаць па пошце ў любы рэгіён Беларусі. Ад ахвотных атрымліваць газету такім чынам спатрэбіцца толькі аплата паштовых паслуг на рассылку. Адна тэхнічная праблема — прыйдзеца вярстаць газету так, каб яе раздрукоўваць на А4. Калі такіх людзей знойдзеца хаця б 100, мінімум 5000 газэтаў будзе распаўсюджана».

Чытач акціў падсумоўвае: «Пра рассылку — вядома ж, гэта жорстка звужэ аўдыторыю, але гэта варыянт важны ва ўмовах аблогі і інфармацыйнага голаду. Гэта будзе рэальны клуб, а гэта зможа сканалідаваць чытацкую аўдыторыю. Цяпер — час вызначыцца: я з «НН» ці не, і на што я здольны пайсьці? Адначасова вызначыцца: «НН» — гэта толькі газэта ці нешта большае? Пра сябе скажу: буду імкнуцца атрымаць Вас у такім фармаце, у якім гэта толькі будзе дасягальна».

Чытачы таксама горава выступаюць за правядзеньне акцыі пратэсту ў выпадку забароны. Гэтак, чытачка Святлана прапанава: «Чытачам Нівы трэба сабрацца і з газэтаў ў руках прыйсьці ў галоўны офіс «Белпошты». Стаць там і маўкліва чытаць газету. Паралізаваць ім працу. Нас тысячы, і мы добрыя грамадзяне гэтай краіны, няма чаго дэвальваць згношана за нашых інтэлектуальных патрэбаў». «Забяруць і адпусьцяць, — падтрымлівае ідэю пра акцыі пратэсту Hedymin. — Іхнай галоўнай задачай зьяўляецца прадухіленне грамадскай агалоскі. А арышты могуць прывесць да яшчэ большых акцыяў пратэсту».

Мы разгледзім гэтыя прапановы.

Чытач «Nas vugratie PDF» прапанаваў ціснуць на «Белпошту» ня толькі з гэтага, але і з таго боку дзяржаўнай мяжы: «Добра было б папраسیць Эўразьвяз забараніць уезд у яго межы адказным чыноўнікам «Белпошты», якія фармальна прынялі гэтыя рашэнні. Няхай адпачываюць на Нарачы».

А «Абураны» адгукнуўся вершам:

Вы ўмеце толькі душыць і рэзаць,
У скрайнім разе — пинаць нагой.
Я не забуду, таварыш цэнзар,
на забарону слова майго.

Я ня з каменю, не з жалеза —
Мяне, напэўна, лёгка забіць,
Але... Я не забуду, таварыш цэнзар,
І ван ня дам пра гэта забяць!

Дзякуем усім, хто выказаў нам падтрымку.

Падпісчыкі і распаўсюднікі могуць пакідаць свае адрасы або на Інтэрнэт-форуме, або дасылаць на e-mail: nn@promedia.by, або на звычайны паштовы адрас.

Ніколі не здавайцеся!

Гэта — знак. Піша
Аляксандр Фядута.

Выключэнне «Нашай Нівы» з падпіснога каталёгу — гэта знак таго, што больш ніякіх ілюзій ні ў кога з інтэлігентных людзей у Беларусі адносна сапраўднай сутнасці цяперашняй улады проста не павінна заставацца. Змагаюцца не зь дзелавымі ці грамадзка-палітычнымі выданнямі. Змагаюцца з інашадствам як такім. Я даўно чытаю «Нашу Ніву». Не заўсёды і не ва ўсім пагаджаюся — і пагаджаюся — з яе

пазыцыяй. Але заўсёды прызнаваю яе права і права яе аўтараў апяляваць да сваіх чытачоў — у тым ліку і да мяне, нягледзячы на, несупадальнага, ня надта любімага (калі гаварыць пра Фядуту як пра аўтара). Гэта — прымета дэмакратыі. Да ўлады ў асобах спадароў Ганчарэнкі (міністар сувязі) і Русакевіча (міністар інфармацыі) заклікаць бесэсёсоўна. Спадар Праляскоўскі і іншыя гадаванцы латышаўскай адміністрацыйнай школы таксама прадэманстравалі, на што яны здольныя. Таму іх пацыцыя мяне не цікавіць.

Мяне цікавіць пацыцыя зусім іншых людзей. Успомнім іх пайменна.
1. Анатолю Лемяшонак, старшыня Саюзу журналістаў Рэспублікі Беларусь. Няхай выкажацца.
2. Павел Якубовіч, галоўны рэдактар самай тыражнай і самай прафесійнай дзяржаўнай газеты краіны. Няхай выкажацца.
3. Леанід Екель, былы кіраўнік Саюзу журналістаў. Няхай і ён, які столькі гадоў маўчаў, выкажацца — калі засталася, чым выкажацца, канечне, і каму. Няхай выкажацца. І калі яны мысляць так, як улада, няхай цяпер падтрымаюць яе рашэнне

публічна. Урэшце, усе мы самі вызначаем уласную будучыню. Яны — таксама. Няхай вызначаць яе цяпер.

Але — ня толькі пра іх гаворка. Цяпер, пакуль мы яшчэ атрымліваем газету з рук пашпальенаў, прашу ўсіх, хто прачытае гэты мой тэкст, перадаць у рэдакцыю «Нашай Нівы» ўсе адрасы яе сённяшніх падпісчыкаў і чытачоў. Газета з такой гісторыяй не павінна намерці паводле пастановы нейкага пашпальена. Я дэсамі распараджаемся мы — чытачы. І я хачу і буду чытаць «Нашу Ніву», нават калі я ня згодзен зь яе пацыцыяй.
Гэта — мае права. І калі я здама, адмоўлюся ад права чытаць, думаць, дыхаць, дык — як жыць тады?

Зварот Беларускай асацыяцыі журналістаў

Дзяржаўны мананаліст у сферы распаўсюджвання перыядычных выданняў па падпіску РУП «Белпошта» выключыла з падпіснога каталёгу на 2006 год шмат якіх незалежных газет. Сярод іх рэспубліканскія выданні «Народная воля», «Салідарнасць», «Згода», «БДГ. Деловая газета», «Рэгіянальная газета», іншыя незалежныя грамадзка-палітычныя выданні.

ГА «Беларуская асацыяцыя журналістаў»:

- выказвае свой пратэст у сувязі з парушэннямі правоў чытачоў і рэдакцый перыядычных выданняў, выключаных з падпіснога каталёгу;
- патрабуе ад «Белпошты» забяспечыць выкананне заканадаўства і ўключыць у падпісны каталёг выданні безь якой-кольвек дыскрымінацыі;
- нагадвае Міністэрству сувязі і інфармацыі як упавнаванаму дзяржаўнаму органу, што ў адпаведнасці з законам «Аб паштовай сувязі» дзяржава гарантуе даступнасць і якасць паслуг паштовай сувязі, у тым ліку падпіскі на газеты, і просіць сумленна пераглядаць «Белпоштай» правоў і інтарсаў падпісчыкаў і рэдакцый.

ГА «Беларуская асацыяцыя журналістаў» зьяўраецца да чытачоў з заклікам выступіць у абарону сваіх правоў і ў падтрымку незалежных газет. Пратэсты і звароты трэба накіроўваць генеральнаму дырэктару РУП «Белпошта» (пр. Незалежнасці, 10, 220050, г. Мінск, тэл. 226-01-73, факс 226-11-70) і міністру сувязі і інфармацыі (пр. Незалежнасці, 10, 220050, г. Мінск, тэл. 227-38-61, факс 227-21-57).

Лісты павінны ўтрымліваць пасаду адрасата. Ваша прозвішча, імя, імя па бацьку і адрас, указанне на парушэнне Ваших правоў выключэннем выданняў з падпіснога каталёгу, патрабаванне забяспечыць выкананне Беларускага заканадаўства, а таксама дата і подпіс. Акрамя таго, кожны можа ўнесці запіс у Кнігу заваг і прапанову ў сваім паштовым адрасе. У адпаведнасці з прэзыдэнцкім дэкрэтам №2 ад 14 студзеня 2005 года «Аб удасканаленні працы з насельніцтвам» гэтая кніга павінна быць прадаўлена па першым патрабаванні грамадзяніна, а прапановы і завагі — разгледжаны на працягу 15 дзён.

Надышоў той момант, калі трэба сказаць «не» свавольству. Разам абаронім сваё права на атрыманне інфармацыі.

Прынята на пасяджэнні Праўлення грамадскага аб'яднання Беларускай асацыяцыі журналістаў» 10 лістапада 2005 г.

Сымбалічны момант

Няма акрэсленага пляну дзеяння, няма гатовых рэцэптаў, «што рабіць», але ўнутры нас існуюць сілы, незразумелыя ворагам свабоды. Гэтыя духоўныя сілы трэба цяпер любой цаной актывізаваць. Піша Пётра Рудкоўскі ОП.

Дагэтуль аналітыкі і палітолягі кваліфікавалі беларускі рэжым як «аўтарытарызм з таталітарнымі тэндэнцыямі». Вось надыходзіць час, калі гэтую складаную назву можна спрасыць: *tatalityrism*. Так папросту і без удакладненняў. Сымбалічным пачаткам гэтае «трансфармацыі» можна лічыць закрыццё Эўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэту, сымбалічным канцом — выдаленне «Нашай Нівы» і рэгіянальных выданняў з падпіснога каталёгу. У прамежку — расправа з дэмакратычным крылом Саюзу паліякаў, дэлегацыя эвангельскіх цэркваў, судовыя працэсы супраць «Народнай волі» і «БДГ», наступ на «Студэнцкую думку», забарона незалежнай сацыялёгіі. Далей? Што далей будзе, няякжа здагадацца, бо лёгкі таталітарызм надзвычай простая, у поўным сэнсе слова «жалезная». Пытаньне ў іншым: што рабіць? Пэрыяд інтэнсіфікацыі зла і няпраўды называецца ў Дабравесці грэцкім словам

«крызіс». Эвангельскія «крызіс» — гэта момант жыццёвага рашэння: мусіш тут і цяпер вырашыць, на чым баку будзеш. Звольнасць зрабіць такі выбар — гэта і ёсць той «меч», які Хрыстос прыносіць на зямлю, меч, які выконвае функцыю рассяявання, аддзялення прыхільнікаў Хрыста ад паплекнікаў Песэдахрыста. «Калі не навернецца, усе гэтаксама загіне», — гэта словы, скіраваныя Хрыстом на адрас тагачасных маральна-духоўных аўтарытэтаў непасрэдна пасля таго, як стала вядома, што Понція Пілат зьмяшаў кроў галілеян з ахвярамі іхнімі. «Мабыць, так ім і трэба», — думалі тады духоўныя эліты Юдэі. «Можа, так ім і трэба», — думаюць сёння цішком многія рэлігійныя і культурныя эліты ў Беларусі, гледзячы на парупшэнні правоў чалавека і пераслед грамадзка-культурных выданняў. Не, панове, ня так. Калі не навернецца, усе ўсе будзеце мець тыя ж праблемы, што і «Наша Ніва», «Студэнцкая думка», як эвангельскія цэрквы. Бо такія

лёгка таталітарызму.

Наш беларускі час характарызуецца адной жудаснай рысай: *палітызацыя сумлення*. Ты ня маеш права чуць, гаварыць, бачыць, адчуваць і думаць так, як ты гэта насамрэч робіш, толькі *чуць, гаварыць, бачыць, адчуваць, думаць і верыць*, як таго патрабуе ўлада. Нам усім напражае страшэннае калектыва — атрафія розуму, сэрца і сумлення. Ці паўстане чарговая генерацыя славетных «тома саветыкусаў»? Мабыць, паўстане, толькі вось гэтым разам Царква наўрад ці зможа пахваліцца, што абараняла годнасьць чалавека, што адстойвала вобраз і падабенства Бога, упісаныя ў яго душу, што *плакала разам з тымі, хто плакаў*.

* * *

Нам трэба адкрыцца тым сілам, якія дрэмлюць глыбока ў нашай душы. Трэба зразумець сутнасць гэтага парадоксу, калі «пераможаны» аказваюцца *ужо* пераможанымі сілай Праўды і Добра, за якія яны выступаюць, а «пераможцы», якія зрабілі ворагамі Праўды, — *ужо* марныя праіграваны. Няма акрэсленага пляну дзеяння, няма таксама гатовых рэцэптаў, «што рабіць», але ўнутры нас існуюць сілы і жыццёворныя памкненні, незразумелыя ворагам свабоды. Гэтыя духоўныя сілы трэба любой цаной актывізаваць. Цяпер — як ніколі — патрабуе *бескар'есна* любові. Кар'еслівых залётнікаў яна адстрашвае, гоніць прэч. І гэта добра.

Беларускі партызан у краіне Лу

Зважаючы на апошнія тэндэнцыі ў сферы незалежных СМІ, узрастае роля альтэрнатыўнага распаўсюду нецэнзураванай інфармацыі. Адной з такіх магчымасцяў стаў Інтэрнэт. «НН» прапануе агляд зьверху сайтаў, што адносна нядаўна пачалі сваю дзейнасць.

Вядомы маскоўскі журналіст Павел Шарамет пайшоў у віртуальнае падполье ды стварыў разам з іншымі журналістамі расейскамоўны сайт «Беларускі партызан» (www.belaruspartizan.org). Паводле слоў стваральнікаў, гэта народны сайт, які робіць не палітыкі, не рэвалюцыянеры і не партыйныя прапагандысты. Ягонае мэта — ведаць праўду аб усім, што адбываецца ў Беларусі, і абараніць сваё права на распаўсюд аб'ектыўнай інфармацыі, а таксама права людзей на яе атрыманне. Ды-зайн падкрэслена партызанскі, назва бы вываа вусатага парты-

зана вытрыманы ў стылістыцы апошняй вайны. Сайт зьмяшчае некалькі разьдзелаў: апэратыўная інфармацыя пра падзеі ў сферы грамадзка-палітычнага жыцця і эканоміі, калекцыя кніг прававажна пра Лукашэнку, нашумелыя мультфільмы, а таксама разьдзел пад назвай «Трыбунал», на старонках якога разьмешчаны кароткія звесткі пра асобаў, адказных за пераслед палітычных актывістаў, — судзьдзяў, чыноўнікаў. Сьпіс увесь час папаўняецца.

Дзьвюхмоўны (расейская і ангельская) сайт «Euramost.org» — інфармацыйна-аналітычная

інтэрнэт-газета. Вынітак — навіны «Свабоды» гарашкевіцкай. Прапануе шырокі спектр навін ад палітыкі да культуры, багата звестак з рэгіёнаў (пераважна з Гарадзеньшчыны).

Сайт «Bel-Svoboda.net» прапануе чытачам «праўдзівую і неагажаваную» інфармацыю пра Беларусь і яе суседзяў. Група стваральнікаў выданьня плануе знаёміць чытачоў з матэрыяламі айчынных ды замежных журналістаў, аналітычнымі аглядамі і камэнтарамі, а таксама запрашае да супраўніцтва ўсіх ахвотных. Таксама на сайце ёсць магчымасьць ужо цяпер прагаласаваць за свайго кандыдата ў прэзыдэнты. На момант напісання матэрыялу ў віртуальных выбарах перамагае А.Мілінкевіч (38,6%). Другое і трэцяе месцы займаюць А.Лукашэнка (26,2%) і З.Пазыняк (18,7%).

Нягледзячы на пераслед «LLL-мультаў», сайтаў сатырычнага зместу не паменела. Але часам сатыра абражае ня толькі пэўных асобаў, але і ўсё грамадства. Так сайт «Extraland.net» Беларусь называе Бульбарусіяй, а

«Студумка» пад арыштам

Глянцавы моладзевы часопіс «Студэнцкая думка» адначасова сканфіскаваны з усіх менскіх крамаў. У аўторак міліцыяністы складалі на крамякаў пратаколы і бралі расьпіскі, што тыя ня будуць браць на распаўсюд «Студумку» надалей. Маўляў, цяпер выданьне забароненае. Сьтуацыя мае працягвацца ў чацьвер.

«Студумка» — беларускамоўны незарэгістраваны часопіс, што пісаў на тэмы стылю жыцця і культуры.

насельнікаў — бульбарусамі, што, забыўшыся на свае карані, жывуць у вёсцы, у хатах з краю, і адзіным заняткам маюць гадзаваньне сала і вытворчасць самагону. Кіруе краінай кароль Лу. Аднак у паветры носяцца пах паленага гною — хутка выбары...

Яшчэ што кідаецца ў вочы — частае ігнараваньне некаторымі парталамі афіцыйнай назвы дзяржавы. Добра, калі выкарыстоўваюцца расейскія навіны, аднак калі нават паважаны Павел Шарамет сам называе краіну «Белоруссией». Чым не падстава жартаўнікам з «Extraland.net» для здэкліўных кепікаў?

Прапанаваны сьпіс сайтаў далёка ня поўны. Кожны вольны сам выбіраць, зь якіх крыніц атрымліваць інфармацыю і якую інфармацыю лічыць праўдзівай і бесстаронняй.

Сямён Печанко

АНАТОЛЬ КУПЦЫК

«Тарпэда» не памрэ

Футбольнае і каляфутбольнае асяроддзе ўстрымвалася апошняй навіной пра тое, што сталічны клуб «Тарпэда» можа спыніць існаванне.

Каманда, заснаваная ў 1947 г., празь фінансавыя праблемы ці нежаданьне кіраўніцтва МАЗу ўкладваць сродкі ў каманду, апошнім часам зазнала шмат праблем. У 2004 г. клуб даволі паспяхова выступаў у вышэйшай лізе нацыянальнага чэмпіянату, але празь фінансавыя праб-

лемы апынуўся ажно ў другой лізе. Ня склаў рук, без аніводнай паразы прайшоў увесь турнір. Пераможнае шэсьце суправаджалася абяцаньнямі адрадзіць гонар заводу, вырашыць пытаньне маштабнай рэарганізацыі інфраструктуры. Нічога не адбылося. І вось цяпер робіцца заява пра

злыціцё «Тарпэда» зь іншым менскім клубам (магчыма, «Зьменаі»), зьмену назвы і адмову кіраўніцтва прадпрыемства ад апекаваньня клубам.

Шматлікія заўятары клубу з такім разьвіцьцём падзей зусім ня згодны. Найбольш актыўныя зь іх 14 лістапада зладзілі акцыю пратэсту каля праходной МАЗу. Час для правядзеньня пікету быў выбраны ўдала — заканчалася працоўная зьмена. Рабочым раздаваліся ўлеткі з адпаведным зьмес-

там і характэрным зваротам «Мужыкі!»). Надпісы на расьцяжках заклікалі не дапусьціць зьнішчэньня «Тарпэда». Адна з расьцяжак была выканана па-беларуску: «Забіваючы «Тарпэда» — забіваеце нас!». Доўжыўся пікет каля 10 хвілін, пакуль заводзкая ахова не пачала адбіраць расьцяжкі. Затрымалі некалькі чалавек, у тым ліку аднаго з удзельнікаў-«зуброўцаў». Затрыманых неўзабаве адпусьцілі.

СП

ІДЭІ

Ствараецца хрысьціянская партыя

Палітоляг Уладзімер Мацкевіч ініцыюе стварэньне хрысьціянскае партыі. Аснову яе маюць класьці пратэстанты.

«Пратэстанты займаюць другое месца па колькасьці прыходаў пасья праўаслаўных. А па актыўнасьці — далёка апырэджаюць іх», — кажа У.Мацкевіч — званы палітоляг і, у свой час, вядучы ток-шоў «Выбар». Адначасна У.Мацкевіч не адмаўляе далучэньня да партыі хрысьціянаў іншых дэнамінацый: «І ўсіх, хто падзяляе хрысьціянска-кансэрватыўныя каштоўнасьці й погляды».

У першай палове 1990-х ідэю стварэньня хрысьціянскай партыі выношвалі прадстаўнікі каталікоў і праўаслаўных, аднак ініцыятыва заглохла. «Ідэя стварэньня палітычнага прадстаўніцтва хрысьціянаў насыпела ўжо некалькі гадоў таму. Яе ў розных формах выказвалі розныя палітычныя дзеячы, апошнім — Павал Севярынец. Я ведаю прынамсі тры ініцыятывы па стварэньні ўплывовай хрысьціянскай партыі, якія патрабуюць узгадненьня. Хрысьціяне-пратэстанты — найбольш загартаваная і зьяднаная частка беларускага грамадства. Зь іншага боку, цяпер яны знаходзяцца пад ціскам улады. Таму палітычнае аб'яднаньне хрысьціянаў сёньня неабходнае і мае падтрымку з розных бакоў».

У.Мацкевіч лічыць, што сіла партыі будзе не ў яе шматлікасьці, а ва ўплывовасьці: «Напачатку будзе дастаткова неабходных для рэгістрацыі 1000 чалавек, каб працэс пачаўся. Мы разьлічваем на столькі на колькасны рост, як на ўплывовасьць, бо хрысьціяне складаюць вялікі адсотак жыхароў Беларусі».

Аркадзь Шанскі

ГАСПАДАРКА

Прыватызацыя ў выглядзе нацыяналізацыі

На гэты год бюджэт мусіў атрымаць 100 млрд рублёў ад продажу дзяржаўнай маёмасьці. У лістападзе ўрад скарэктаваў заданьне. Са ста мільярдаў ... да двух. Піша Зьміцер Дрыгайла.

Беларусь больш не прадае ні «Белтрансгазу», ні прадпрыемстваў нафтахіміі, ні пуйной галіны. Продаж дзяржмаёмасьці магчымы толькі пры зьяўленьні грунтоўных замежных інвэстараў, якіх папросту няма. Унутры краіны дзейнічае адзін «інвэстар» — дзяржава, і ў Беларусі поўным ходам ідзе адваротны прыватызацыі працэс — нацыяналізацыя. Не праходзіць і тыдня, каб на нейкім ААТ не праходзілі зборы акцыянераў, на якіх «працкасаецца» павелічэньне долі дзяржавы да 99,9%.

«Залатая акцыя» ўведзена на «Алесі», «Лідзкай лякафарбе», «Сьветлагорскім ЦКК», «Менскім фарфоравым заводзе». Дзяржава накладе лапу на ўсё, што працуе.

На наступны год пляны даходаў ад продажу дзяржаўнай уласнасьці закладзены ўжо рэальныя — у памеры 1,2 млрд. Гэта эквівалентна сямі крамам у вёсцы. У Мінэканомікі й Мінфіне кажуць: навошта прадаваць акцыі, калі дзяржава — самы эфэктыўны кіраўнік? Здалі дзяржаўную маёмасьць у

арэнду, атрымалі прыбытак ад тых прадпрыемстваў, якія яго маюць, дадалі паступленьні ў бюджэт ад дывідэндаў на акцыі акцыянерных таварыстваў, дзе ёсьць доля дзяржавы. Што да прыватызацыі, то працэс фактычна замарожаны. Самае большае, што могуць сабе дазволіць на прадпрыемствах, — гэта так званнае «ўмоўнае акцыянаваньне» прадпрыемства, калі 1—2% маёмасьці перадаюцца працоўнаму калектыву, астатняе ж захоўвае за сабой дзяржава.

КУРСЫ ВАЛЮТАЎ

на 17 лістапада:

- 1 амэрыканскі даляр — 2 150 рублёў
- 1 эўра — 2 520,27 рублі
- 1 брытанскі фунт — 3 729,61
- 1 латвійскі лат — 3 619,22
- 1 літоўскі літ — 730,03
- 1 польскі злоты — 633,81
- 1 расейскі рубель — 74,55
- 1 украінская грыўна — 427,56

Паводле Нацбанку

З Масквы Аляксандр Мілінкевіч прыехаў наўпрост у Баранавічы. З адзіным кандыдатам па краіне ездзіў Зьміцер Дрыгайла.

Дзясяты вагон цягніка «Масква—Прага». 10.27. На перон з вагону выходзіць Алесь Мілінкевіч. Яго сустракаюць два дзясяткі супрацоўнікаў штабу і актывістаў. Паездкі па рэгіёнах пачаліся. З праваслаўнага сабору.

Ну што, Пятроўна, выберам?

11.10. Вуліца Куйбышава. Свята-пакроўскі сабор, куды за польскім часам вывезлі ўнікальныя росьпісы з Варшаўскага праваслаўнага храму. У царкве — нікога. «Бацюшку сказалі, што прыедзе «нехта з апазыцыі». То ён кудысьці зьбег», — кажа бабуля перад уваходам. Мілінкевіч зайшоў у сабор, памаліўся, паставіў свечкі.

11.25. Касьцёл Узвышэння сьв.Крыжа. Сёньня — Дзень незалежнасьці Польшчы. У касцёле — адмысловая імша з удзелам сяброў «Польскага клубу». Мілінкевіч заходзіць усярэдзіну, сустракаецца з ксяндзом. Хоць гэтая служба ішла па-польску, вечаровую імшу ксёндз вядзе па-беларуску.

12.00. Цэнтральны рынак. «А гэта што за начальства прыехала?» — пытае кабетта, што гандлюе пальчаткамі на ўваходзе. Нехта спыняе адзінага: «Чуеце, а ці ня вы прэзыдэнтам хочаце стаць?» (Напярэдадні на рынку раздалі інфармацыйныя бюлетэны з фатаздымкам адзінага.) Мілінкевіч: «Так».

Адзінага прыпыняе дзядок, пачынае скардзіцца на праблемы. Да суразмоўнікаў падыходзіць цётка, за ёй — яшчэ адна, у штучным футры: «Ат, нейкі твар знаёмы, такі прыгожы, ня памятаю, хто гэта». Падыходзіць кантралёр з баджама райспажывтаварыства. Надзея Кастусік. Цётка ў футры зьявляецца да кантралёра: «Ну што, Пятроўна, выберам?» Тая ў адказ: «А што? Колькі мы яшчэ павінны мучыцца?»

Каля Мілінкевіча ўжо чалавек 15. Некаторыя прыпыняюцца, нейкі час слухаюць, шпашыруюць далей. Іншыя ўключаюцца ў размову пра падаткі, прэзыдэнцкія ўказы, паборы, выплаты, крэдыты. «150 тысяч у мяне зарплата, — кажа кантралёрка. — Гэта ж яшчэ з 20% за выслуту гадоў. Усё аддаю за кватэру. А муж робіць звэршчыкам, 250—300 тыс. атрымлівае». «Як жыве? — працягвае цётка ў футры. — Я толькі тапачкі ўчора за цэлы дзень прадала. 3 500 каштуюць. А сабе зь іх — 5%. Дык гэта жа на шклянку гарбаты». Дзядзька побач працягвае: «Нарабілі сэртыфікатаў, а потым усё чэпіцца, штрафы даюць».

«Бяз бізнэсу ніводная эканоміка ня выжыве», — рэзюмуе Мілінкевіч. Малады яшчэ мужчына, былы вайсковец, працягвае: «96 тысяч за тры сэртыфікаты аддай. Ды па пятнаццаці інстанцыях пахадзі. Ды ўсе апошнія 10 гадоў усё жартэчэй. Глядзіце, якія палкі былі? Яны ж да нас ездзілі! А цяпер — мы да іх...»

У Салігорску Мілінкевічу падарылі шалік «Шахцёра».

Хто дазволі вам тут сустракацца

13.05. Мэмарыяльны сквэр у гонар першага Героя Беларусі, лётчыка Уладзімера Карвата. Мілінкевіч ускладае да памятнага каменя жоўтыя кветкі. Потым накіроўваецца да ўваходу на тэрыторыю Баранавіцкага дзяржаўнага ўніверсітэту, што месціцца ў будынках былой школы МУС. Да яго падыходзіць некалькі студэнтаў, потым яшчэ адна група — усяго чалавек дваццаць. Навучэнцы эканоміка-юрыдычнага каледжу расказваюць пра вялікую аплату за навучаньне (570 далараў у год), студэнты — пра адсутнасьць інтэрнату й тое, што вымушаны самі шукаць жыллё, што трэба перавучацца. Мілінкевіч адказвае: «За мяжой іншы перакос. Там даюць невялікі багаж тэарэтычных ведаў, у нас жа — амаль ня вучаць выкарыстоўваць веды на практыцы».

Студэнты-юрысты гавораць пра заканадаўства, «дубовае» шмат у якіх сферах, пра тое, што народ не павінен жыць па дэкрэтах і ўказах, а мусіць — па законах і Канстытуцыі. Пад гэтыя словы да суразмоўнікаў выходзіць маладая дэканка фінансава-прававога факультэту Марына Георгіеўна. Студэнты адразу «расасаліся». «Хто дазволі вам тут сустракацца? Гэта мой факультэт, я нясу адказнасьць. Гэта дзяржаўная ВНУ, і студэнты павінны дзяржаўна мысьліць».

Да размовы далучаецца невядома адкуль узнікляя начальніца ідэалігічнага аддзелу Баранавіцкага гарвыканкаму Таццяна Жытко: «Ідзіце адсюль. Тут вам ня плошча. Будуць выбары — будзеце агітаваць. Чаму дазволу не напісалі на сустрэчу ў аддзеле ідэалёгіі?» Пад'яджае «козлік» зь мільцыянтамі. Адзін зь іх падыходзіць да нас: «Што тут за мітынг? Хадземце, пагутарым». З машыны побач выходзіць

здымачная група тэлеканала «Ren-TV», мільцыянт адразу прыкрывае твар — і хутка рэціруецца ў машыну.

Жываты ў пагонах

13.45. «Рамбытгэхніка». За сталом Мікола Статкевіч нешта рамантуе. Уваходзіць Мілінкевіч — абдымаюцца. З учарашняга дня (10 лістапада) М.Статкевіча перавялі на хатні рэжым. Цяпер ён можа начаваць у бацькі, штодня адназначыцца ў спэцкамэндатуры. Свабода. Адзінае, што адразу тры маёры ходзіць кантралюваць.

Галоўная бухгалтарка прадпрыемства Наталля расказвае, што раней тут адбываў пакараньне бізнэсоўца, усё было ціха, а тут «па некалькі разоў на дзень прыходзіць гэтыя жываты ў пагонах».

Прадпрыемства стратнае, сельсары атрымліваюць ня больш за 350 тысяч, а адна маладая дзюьчына ў мінулым месяцы атрымала 116 тысяч. «Працуе 31 чалавек. 26 чалавек — майстры, астатнія — кіраўнічы пэрсанал, — кажа бухгалтарка. — Чыстага прыбытку няма. Мы — дзяржаўнае прадпрыемства, але падатка на нерухомасьць (5 млн руб. на год) зьядае ўвесь прыбытак. Яшчэ і падатка на зямлю. У гарадзкім упраўленьні эканомікі і рыначных адносінаў ведаюць пра гэта, ды што ж з таго?» Яшчэ жанчына скардзіцца, што вельмі халодна. Мы тое й самі адчуваем ужо праз некалькі хвілін знаходжаньня тут.

Тым часам Мілінкевіч, Статкевіч і дырэктар прадпрыемства, якому няма лішчэ й трыццаці, Віктар Гітчыц праводзіць закрытую сустрэчу ў дырэктарскім кабінэце.

Якія 250 далараў?

15.55. Плошча перад заводам аўтаматэльных ліній. Пасля зьмены выходзіць рабочыя. Некаторыя ведаюць Мілінкевіча ў

твар. Некаторыя проста выказваюць зацікаўленасьць тэлекамерай. Вось іх ужо каля двух дзясяткаў. Адна жанчына кажа, што на заводзе вельмі халодна — ацяпленьне ўключаюць толькі ў сьнежны. Другая — што яе заробак складае 234 тысячы на месяц пры 32 гадах стажу на пасадзе інжынэра-канструктара. Дзядзька побач бурчыць: «У халадзільнік няма чаго глядзець, толькі радзьё ўключыць, там табе скажучь пра 250 далараў...»

Мілінкевіч запытвае: «Скажыце, нехта з вас атрымлівае тых 250 далараў?» У адказ — дружны сьмех. Якія, кажучь, 250 далараў? Гэта, можа, у Менску, а ў нас тут — толькі б канцы з канцамі зьвесці, няма больш моцы! У размову ўключаецца жанчына-пэнсіянерка, што працуе ў прафсаюзнай арганізацыі: «Як вам ня сорамна, Лукашэнка ўсю краіну з руін падняў, гэтыя Шумкевічы ўсё развалілі, правільна ўсё прэзыдэнт робіць! Мы лепей, чым усё нашыя суседзі, жывём!»

Выходзіць дзядзька з прахадной, кажа, што ёй пазваніў начальнік, сказаў спыніць несанкцыянаваны сход. Людзі ёй кажуць, што проста размаўляюць, ніякіх сходаў не праводзіць. Тым ня менш страх бярэ сваё, народ пачынае пашу разыходзіцца.

Беларусы яшчэ ня вымерлі

17.00—19.00. Тэлефонная лінія ў рэдакцыі «Іntex-Press». У першую гадзіну званкі не перапыняюцца, шмат якія зь іх — крытычныя. Супрацоўнікі газэты кажуць, што пазнаюць галасы журналістаў з раёнкі «Наш край», супрацоўнікаў ідэалігічнага аддзелу гарвыканкаму, актывістаў БРСМ: «Вы былі намесьнікам мэра, адарваліся ад кармушкі, зараз ізноў ірвыцеся да ўлады?», «Вы ўсіх чыноўнікаў перасаджаеце, на плошчы разьня будзе!», «Які памер грантаў, якія вы штомесяц атрымліваеце з Захаду?», «Чаго вы зьмянілі прозьвішча — вы што, не паважаеце

свайго бацьку?», «За што вас узнагародзілі ганаровым сяброўствам ў Саюзе палякаў? Вы гэтка недастойны!». Мілінкевіч рэагуе спакойна: «Я нікуды ня рвуся. Я прапаную сваю кандыдатуру. Вырашаць будзе народ, а сёньня ён пазбаўлены такой магчымасьці... Я не хачу жыць у жабрацтве й страху і не хачу, каб так жылі мае дзеці... А прозьвішча я зьмяніў у юнацтве, калі атрымліваў пашпарт, бо ў майго бацькі прозьвішча немілугучнае — Баран, у маі — Мілінкевіч. Бацька быў ня супраць гэтага...»

Потым на лінію стаў «прарываца» просты народ, пайшло шмат пажаданьняў пасьпеху, прапановы па ўдасканальваньні перадыбарнай працы, пытаньняў пра рэформу войска, аховы здароўя, адукацыі, дачыненні з Расеяй, па ўзьяднаньні з т.зв. «адзінокімі палітыкамі». Адна жанчына нават расплакалася ў слухаўку: «Тыя беларусы, што яшчэ ня вымерлі, моляцца за вас. Але ваша галоўная задача — здабыцьце падтрымкі ў тых, хто працуе на заводзе».

Увечары — сустрэча з інтэлігенцыяй, потым — з домакратычным актывам. Аповеды, пажаданьні, гарбата. Гучыць голас Валера Палікарпава, былога загадчыка краязнаўчага музэю, які некалі страціў працу празь сяброўства з Ларысай Геніюш: «Даць духу людзям! Не баяцца, размаўляць, слухаць, разумець».

Баранавічы — стартовае горад вялікага ланцуга падарожжаў, задуманых Аляксандрам Мілінкевічам.

У панядзелак, 14 лістапада эстафэту ад Баранавічаў прыняў Салігорск. Прыём, арганізаваны адзіму ў беларускім Данецку, напэўна, будзе чакаць яго і ў іншых гарадах — «ціхары» зь відэакамерамі ды правакацыі ў выглядзе «нацбалаў» зь яйкамі.

У нас свабодная дзяржава

Першы прыпынак — швейнае прадпрыемства «Калінка», дзе працуе паўтары тысячы чалавек, зьоблымага жанчыны.

Канец першай зьмены. На праходную выходзіць намесьніца дырэктара па ідэалёгіі Марыя Саніковіч: «Я тут сабралася на тэрыторыю вайскаў, гляджу — а ўнізе нейкія па кустах хаваюцца». Хоць кустоў і блізка няма. «А зь ім і нейкі чалавек, добра апрануты». Спн.Саніковіч кажа, што ня варта было прыходзіць сюды: усё роўна да вас ніхто не падзьдзе: «Запрасіце на плошчу, я таксама прыйду, або залю нейкую здымце, у нас свабодная дзяржава».

Тым часам колькасьці народу перад праходнай павялічваецца — чалавек сорак. І намесьніца дырэктара пачынае нэрвавацца: «Ідзіце адсюль. Ідзіце на тое прадпрыемства, якое прастойвае, не перахаджайце працаваць». Кабеты, што выходзіць з заводу, аж выгінаюць шыі. Але мала хто затрымліваецца. Адшыюшы, зьдымаюць з падлегі: «Нас сёньня

і яшчэ раз езьдзіць

Што на сайце Мілінкевіча?

сабіралі, казалі, што нехта да нас з апазыцыі прыедзе. Дык палярэдзілі, каб ніхто ня сьмеў да іх падыходзіць. Калі падыздем, нас адразу звольняць». На пытаньне пра тое, што яны тут зарабляюць, скардзяцца: «Што тут заробіш! 150—200 тысяч, ды ўвесь час кажучы, што сваіх грошай не адпрацоўваем».

НБП ня сьпіць

Будынак буйнога гандлёвага цэнтру. Каля Мілінкевіча стаяць чалавек дваццаць. Бабка з дзедам расказваюць пра «нейкіх недапечаных, што на 7 лістапада да Леніна царновы вянок паклалі». Падыходзяць некалькі футбольных аматараў — заўзятараў чэмпіёну-2005 ФК «Шахцёр». Дзяўчына прэзэнтэе Мілінкевічу клубныя чорна-жоўтыя шалкі. У гэты ж момант у галаву адзінага ляжыць сырое яйка. Хлапец гадоў 16—17 крычыць «НБП ня сьпіць!», кідае пад ногі людзям, што сабраліся, стос улёткаў з сымбалікай незарэгістраванай Нацыянальна-бальшавіскай партыі й надпісам «Даві Амэрыку, як гаўно!» ды спрабуе ўцячы. Але яго ловіць ахова.

Дзядок, які дзвюма хвілінамі раней спрачаўся з Мілінкевічам наконт сьвяткаваньня Дня Каст-

рычніцкай рэвалюцыі, дзярэ энбэпэшніку вушы. Маладзёна вядуць у РУУС, складаюць пратакол пра дробнае хуліганства. Але хлопчык «навучаны» — робіць заяву, што падчас «акцыі» ў яго згубіўся мабільнік. «Пацярпель» падазрае ахову Мілінкевіча. Міліцыя абяцае разабрацца. Хлопец наўрад ці мог проста так «сутыкнуцца» з Мілінкевічам на вуліцы. Атрымлівае пацьверджаньне вэрсія пра сувязі беларускай НБП з гэбэстамі.

Мілінкевіч працягвае сустрэчу. Кабета гадоў 60-ці кажа: «Працы няма ў горадзе. Проста так не бяруць, а як з далярамі да кіраўніцтва прыйдзеш, дык тады бяруць». Побач больш маладая жанчына дадае: «Вы на «Кулалінку» схадзіце. Там нас у прымусовы адпачынак зараз адпраўляюць на два тыдні. І ўвесь час дзесяць дзён працуем, дзесяць — не. А ў мяне муж памёр, дваіх дзяцей выхоўваю. І яны не спытаюць, ці я зарабіла, ім есці трэба. А мы душымся з нормамі, я 115 адсоткаў ад пляну выканала, 200 тысяч атрымала. А ў наступным месяці меней будзе. Сказалі, мо ўвогуле заробак майкамі выдадуць. І што мне рабіць з імі? Есці іх, ці што?»

Увечары Мілінкевіч сустрака-

ецца на кватэрах з актывістамі. П'ецца гарбата, людзі выліваюць душу. Мілінкевіч абяцае, што ад пачатку наступнага году будзе выходзіць штогтыднёвая газэта дэмакратычных сілаў накладам пад паўмільёна асобнікаў. Пытаньнем будзе распаўсюд.

Мілінкевіч хоча наведаць усё

Што нікай дэмакратыі няма, ясна ад пачатку. Дазволаў на сустрэчы не даюць, людзей загадзя заляваюць. Цяжка прабіваць сьцяну страху. Тыя людзі, што спыняюцца для размовы, ціснуча да сьценаў. Гэбісцкія апэратары ходзяць блізка і здымаюць людзей. Робіцца гэта дзеля таго, каб зьбянтэжыць, напалохаць. У такіх умовах немагчыма нармальна размаўляць!

У Полацку тры машыны Мілінкевіча затрымалі на 40 хвілінаў «па падазрэньні, што яны ў вышук». Есць інфармацыя, што кіраўніцтва Рады бясьпекі і КДБ абмяркоўвала пытаньне, якім чынам зусім не дапуськаць адзінага кандыдата да сустрэч з выбарцамі.

Тым ня менш, Мілінкевіч абяцае: «Будзем езьдзіць, езьдзіць і езьдзіць». У Беларусі 118 раёнаў. Мілінкевіч хоча прасхаць усё.

Палову — да Новага году. У сераду ён быў у Полацку й Наваполацку. Сёньня ён у вёсках Меншчыны. Пасьля гэтага будзе паўза, каб прааналізаваць досвед першых выправаў.

Новага лідэра дэмакратычных сілаў суправаджае ягоны прэсакратар, былы палітвязьен Павал Мажэйка, некалькі актывістаў штабу, ахоўнікі — тыя ж грамадзкія актывісты.

Пазэдкі слаба арганізаваныя. Фармальна яны лічацца падрыхтаванымі мясцовымі актывістамі, але фактычна адбываюцца спантанна. Мілінкевіч выцягвае сустрэчы сам. Здавалася б, чаму б разам з ім ня езьдзіць іншым палітыкам кааліцыі? Як калісьці ў 1994-м разам з Лукашэнкам езьдзіў гарачы прамоўца Кучынскі. Толькі ў Полацку — нарэшце — далучыўся Сяргей Калякін.

Але ўсе гэтыя нараканьні разьбіваюцца ў пытаньне, на якое няма адказу: як арганізаваць лепш, калі ўсё забаронена? Калі ты б'еся па правілах боксу, а праціўнік — муай-тао?

Урэшце, усё выходзіць на вялікі канцавы пыталынік: як перамагчы на выбарах, якіх не чакаецца? Адзінага могуць папросту не дапусьціць да ўдзелу. Не зарэгістра-

У сераду пачаў працу афіцыйны сайт Аляксандра Мілінкевіча — www.milinkevich.org. На галоўнай старонцы адзіны прэтэндэнт, у чырвонай кашулі і піджаку, на фоне неба.

Сярод разьдзелаў рэсурсы — інфармацыя пра адзінага, яго сям'ю. Ёсць разьдзел «Мае думкі», дзе Мілінкевіч распавядае пра свае погляды на кааліцыйную супрацу, сытуацыю ў краіне, рэформы ў розных галінах. Фотагалерэя зьмяшчае два падразьдзелы — палітыка й «сабістае». Вялікі разьдзел — публікацыі, якія складаюцца з інтэрвію й артыкулаў пра Мілінкевіча ў беларускай і замежнай прэсе. Адмысловы разьдзел: «здадй мне пытаньне».

ЗД

ваць кандыдатам. Можна быць і горшае. Мілінкевіч лічыць, што пакуль галоўнае — упартасьць: «Хай не спадзяюцца. Я ўсё роўна буду езьдзіць і сустракацца з людзьмі. Будзем зубамі грызці, але людзей, што нам паверылі, не расчаруем. А за быдла паліцаць — пойдзем на вуліцы». Тут зь ім не паспрачаецца: вуліца — адзіны аргумэнт прыхільнікаў пераменаў.

АЛЕКСАНДР МІЛІНКЕВІЧ

Вячэра пасля цяжкага дня. Аляксандр Мілінкевіч з камандай у гасьцёх на прыватнай кватэры пасля сустрэчы з салігорскімі выбарцамі.

«Мы жывём на вяршыні піраміды»

Артур Клінаў прэзентаваў візуальную паэму «Горад СОНца»

10 лістапада ў «Галерэі сучаснага мастацтва» мастак Артур Клінаў прэзентаваў фатакнігу «Горад СОНца». Прадстаўніца галерэі Ларыса Міхневіч сказала: «Гэты альбом не падобны на ўсё, што было зроблена раней», а кіраўнік творчага аб'яднання фотамастакоў Сяргей Кажамыкін адразу прапанаваў Клінаву далучыцца да таварыства.

Клінаў складаў фатакнігу пяць гадоў, выбіраў незвычайныя ракурсы — і Менск раскрыўся як прывабны і страшны горад увасобленае Утопіі. Палац Рэспублікі, стадыён, халодны ампір сталінскае архітэктуры. І нават старасявецкія будынкі выглядаюць у альбоме сном сярэднявечнага камуніста.

«Менск — гэта міт, — падкрэслівае Артур Клінаў, — гэта ўвасобленае Утопія Кампанэлы, адзіная ў свеце ідэальная рэалізацыя «Гораду Сонца».

Нават камуністычная Масква была няздоўная здзейсніць гэты праект, бо пабачылася цалкам знішчыць старыя храмы і

помнікі. Разбомблены Менск стаўся чыстым аркушам, які ўпадабала Утопія.

Валянцін Акудовіч адзначыў, што невялічкая прадмова Клінава да фатакнігі — адно з найлепшых эсэ пра Менск. «Артур здолеў сфармуляваць трансцэндэнтную ідэю Менску. Гісторыя Менску — не ў падзеях, што адбываюцца, а ў разрывах паміж падзеямі. Гэта мэтафара Менску як помніка ўсім Мінскам-Менскам, якія існавалі ад самага пачатку».

Філізаф Алесь Анціпенка зацікавіўся снамі «Гораду СОНца» і прыкмеціў эратычныя сьцены вяноў і будынкаў. А культуролог Максім Жбанкоў ухваліў складаньне «каталёгу мрой, выставу артэфактаў нашай агульнае несвабоды». «Клінаў — гэта змрочны прывід партызана на глямурным фуршэце. Гэта Эскарцыст — нястомны змагар з д'яблам па мянушцы Дзяржаказ».

Незвычайныя вобразы Менску здзівілі й чыноўнікаў гарадзкой адміністрацыі, якім раней паказвалі альбом, — хаця шматды «спрасэктку Скарыны» на старых фота іх напалохалі.

Клінаў параўнаў утапічны Менск з эгіпецкай пірамідай. Але ці не зьяўляецца за-

АНДРЭЙ РАСІНСКІ

хапленне камуністычнай утопіяй яе апраўданьнем? «Часткова так, — адказаў мастак. — Камуністычная ідэя шчасця як арт-праект мне сымпатычная. Гэта частка нашага здзячынства. Можна быць антыкаму-

ністам, але гэта тое, што ўжо немагчыма выкараніць».

Цяпер у плянах мастака — балет «Гораду СОНца».

Андрэй Расінскі

Горад-СОНца Артура Клінава

АЛЕСЬ АНЦІПЕНКА

У гэтым горадзе ўсё: дамы, парапэты, каменныя вазы — рэальнасьць. Акрамя часу і людзей. Час — татальны саствіг. А людзі — рэдкія мінакі на вуліцах, падобныя да шпегу, што імкнучыся як мага хутчэй вымкнуць сябе з пустой прасторы. Нібы та

тоіш у сабе пагрозу. Нібы яны адчуваюць, што нехта нябачны і небяспечны пікуе за ім. А вось яшчэ адзін мінак. Больш бяспечным, чым вуліца, шляхам — дахам палацу огэры — ён прагасе да свайго патаемнага жыглы-сховішча. Жыцьце мяшканцаў гэтага гораду нябачна і невядомае. Яно адбываецца недзе на паддашках, у сутарэньнях ці глыбокіх норах. Сапраўднасьць вонкавага жыцьця тут — адно чэзлыя дрэўцы, што прываюцца праз каменныя сьцены. Усё астатняе — міраж, сон, трызеньне. Сонца па-над горадам — зыркае і

няпчаднае. Разглядаць залітыя ім плошчы, дамы, палацы можна адно праз закопчанае шкельца. А праўдзеныя нэгатывы нагадваюць хутчэй рэнтгенаўскай здымкі. Напэкішы ў галаву, сонца выклікае каларыявы галоцэпацы. І таму раптам... паўстане ў блакітным мроіве неба вялікі белы акіянскі лайнэр. А на далягатым — пляскаты горад на беразе цёлага мора — партовы Менск. Хочацца працерці запарушаны сонечным пылам вочы... Але ўнутры горад уражвае сваёй чысьцінай, амаль стэрільнасьцю. Відач, сьмецьце, адкіды і экскрэменты жыхары не каналізуюць і не выкідаюць, а складуюць у сваіх норах, на паддашках, у сутарэньнях. Ці,

мога, гіганцкія зэўры арака менскіх дамоў — гэта спецыяльныя аэрадынамічныя трубы, што на чымі ўсмоктваюць у сябе ўвесь пыл і бруд. Гэты горад зачараваны шпугным і даўно памерлым сонцам. Ён сьпіць. Сон яго цяжкі і каменны. Ахоўваюць яго ўзброеныя балваны-ідалы, што, размясьціўшыся на самых высокіх будынках гораду, сочаць за кожным, хто зьявіўся на плошчы ці вуліцы... Як і належыць, на самай Цэнтральнай плошчы гораду, на франтоне Храму Прафсаюзаў, размясьціліся ягонны Багі. Гэта Зэўс-рабочы з малой Атэнай Паладай Менскай на руках, службовец у мундзіры і савецкі

інтэлігент 1950-х гадоў. Побач з ім — жонка службоўца, непадетульная жрыца каханья *ме*. Няма чаго здзіўляцца яе аголенасьці. У Горадзе Сонца, што і натуральна, пмат эратычных сымбляў. Гэта і масіўныя, бессаромныя калёны, і шматлікія шары, параскіданыя па ўсім горадзе. Нарэшце, фалічныя вежы і помнікі. А на фасадах дамоў — безліч стылізаваных пад вяні сонечных колаў-похваў... І шмат, шмат дзіўных каменных расьлінаў з Эдэмскага саду. У гэтым горадзе спач і сьніць — насьмрот адно і тое ж. Ня варта трызюжыць сон гэтага гораду. Некалі ён спатольца ім і працнеца.

Артур Клінаў. Горад СОНца. Візуальная паэма ў трох частках. Фотаальбом. — Менск: Логвінаў, 2006. — 130 с.

Рок на радзіме «ВН»

Каржакаваты вакаліст заводзіць: «На ўсім абшары смачней за ўсё кальмары!» Заля падпявае далей: «За бульбу, і за скарку, і за гарэлку чарку!»

На акцыю «Рокавая восень» у Бярозу дамовіліся паехаць разам з «IQ-48», але тыя выехалі на самым першым цягніку а шостаі раніцы — так таньней. Я ж заплациў лішнія тры тысячы за дзве гадзіны сну і паехаў пазней.

Рок-канцэрты ў Бярозе праходзяць зрэдку ды на дрэннай апаратуры. Частыя госьці тут — Саладуха, Каліна, Ухцінскі, фанэрныя сьпевакі. Мясцовыя фундатары культуры, мясакамбінат, напрыклад гатовыя плаціць за іх выступы шаленыя грошы. Рокерам — не. Апаратуру для «Рокавай восені» замаўлялі ў Бярасце за свае, а каманды гралі безганарна.

Алесь Лютыч, лідэр мясцовай каманды «ВН», — мясцовая знакамітасьць. Але група выступае ў

родным горадзе, падлеткі ўсе афішы зрываюць за тыдзень да пачатку — на сувеніры. Музыка працуе на мясцовым заводзе па вытворчасці пліткі, часысяжом адпрошваецца на канцэрты ў Польшчу. Адпускаяць з ахвотай, у ягоным пакоі — процьма афішаў з выступаў у Беластоку, Варшаве, Бельску-Падляскім, Познані. Зь Менску — аніводнай...

На канцэрт прыехала старшыня Беларускай асацыяцыі студэнтаў у Польшчы Ілона Карпюк. Яна ад «ВН» у захапленні: «Яны на «Басовішчы» ўжо каторы год у хедлайнарах. Польскія музыкі, калі заводзім размову пра беларускі рок, адразу згадваюць «ВН» і «N.R.M.»

Побач з палцам культуры стаяць хлопцы зь яшчэ адной мясцовай каманды — «Кальмары». Глядзячы на прывезеныя каленкі і кажуць: «Няўжо ўпершыню на нармальным апарате сыграем?»

Музыкі — у саламяных брылях, з інструментамі, што прайшлі праз дзясятка рук. Каржакаваты вакаліст заводзіць: «На ўсім абшары смачней за ўсё кальмары!» Заля падпявае далей: «За бульбу, і за

скарку, і за гарэлку чарку!»

Група «Сьцяг» з Пружанаў яшчэ няўмела торгае струны, а вакаліст сьпявае кшталту «Калі цябе няма, я кахаю без ума». Аднак мясцовыя ставяцца да іх усё адно добраўчліва. Свае ж і па-свойму пяюць!

Сапраўднае сьвятла ладзяць «IQ-48». З кожным выступам каманда выглядае ўсё крупейшай. Годзе называць іх «маладымі і таленавітымі!» Публіка скача ў захапленні ад «Карыды», «Выйсьця», «Сьвятла ў цемры». Старэйшыя сядзіць на зэдліках і ўсьміхаюцца, калі ўся заля пад кіраўніцтвам вакаліста Сашы Ракаўца скандуе: «Сэкс! Сэкс! Сэкс!»

За гэдлайнара — «ВН». Некалі яны гралі ў салянцы ў клубе «Гудвін», і адзін з арганізатараў папрасіў іграць ціпэй, у адказ хлопцы адключылі свае інструмэнты. У гэты дзень «бярозаўцы» прасілі музыкаў сыграць гучней.

Сяргей Будкін

Алесь Лютыч, саліст гурту «ВН», — бярозаўская знакамітасьць.

У беларусаў — добры гумар, у расейцаў — глямур

Андрэй Курэйчык склаў сцэнар для расейскага бомба-фільму.

«Наша Ніва»: Дэбютуеце ў кіно?

Андрэй Курэйчык: Так, я ўсё лета адпрацаваў у Маскве. Галоўны прадусэр служыць — генэральны дырэктар Маскоўскага кінафестывалю Рэнат Даўліцьяраў, ёсць прадусэры і зь міхалкоўскай кампаніі «Тры Т». Месяц я пражыў у Доме вэтрэранаў кіно. Там мяне замкнулі, прывезлі кампутар, прынтэр — і я на працягу некалькіх тыдняў даводзіў сцэнар. Здымаць будзе Аляксандар Стрыжэнэў («180 і вышэй», «Упасці ўверх»). Фільм мае вялікі бюджэт для камэдзі — 1,5 млн. Запланаваны здымкі ў Нью-Ёрку, Маскве.

«НН»: Сцэнар Вы самі прапанавалі расейскім вытворцам?

АК: Мая п'еса «Выканаўца жаданняў» трапіла прадусэру Аляксандру Алейнікану. Было два варыянты: ці яны проста купляюць правы на п'есу і сцэнар ішчуць кінастэнар. Пасля таго як я напісаў частку сцэнару, мне далі карт-бланш.

«НН»: Але ж «Выканаўца жаданняў» — прасьпешыная карацешыная п'еса...

АК: Сцэнар адрозніваецца на 95 адсоткаў. Пазычаны толькі ход ператварэння

жанчыны ў мужчыну і наадварот. Усё астатняе кардынальна зьменена.

«НН»: А не баіцеся расейскай глямурнай няпраўды?

АК: Галівуд таксама здымаў супярэжныя фільмы ў часы Вялікай дэпрэсіі: людзі выкідаліся з вокнаў, а на экране панавала раскоша. Мастацтва не абавязана вырашаць праблемы грамадства. Яно мусяць альбо шчыра гаварыць пра іх, альбо адводзіць ад іх.

«НН»: А ці ёсць у фільме беларускія элементы?

Пакуль у Беларусі ня будзе здоровага рынку, ні ў водной галіне мастацтва людзі ня змогуць сабе праявіць.

АК: Зь Беларусі прыўнесены гумар. І тыя жарты, якія я запісаў, я чуў тут. Калі браць культурныя архетыпы, то быў даволі жорсткі адбор. Ад беларусаў — добры гумар, ад расейцаў — глямурная рэальнасць, дзе ўсё і адбываецца.

«НН»: А ў Беларусі паступалі прапановы на пастаноўку фільмаў паводле ва-

ных твораў? Ці існуе забарона?

АК: Мы распачыталі працу з Аляксандрам Яфрэмавым. Быў сцэнар з Уладзімерам Янкоўска. Але гэты фільм паводле сцэнару высокабюджэтны, праца пакуль ляжыць. Я ня думаю, што на «Беларусьфільме» магчымы запуск майго сцэнара.

«НН»: З палітычных прычынаў?

АК: У Маскве, калі сцэнар купляецца, табе выплачваецца сума, запісаная ў дамоў, дзе ўсе абавязкі яна пазначаны. Табе ствараюць умовы: здымаюць гатэль, даюць тэхніку, аплатаюць харчаваньне. Прадусэры зацікаўленыя, каб быў добры сцэнар: тады фільм прынясе прыбытак. На «Беларусьфільме» грошы спускаюцца зверху, і ідзе справаздача, што «іх скарысталі». Сцэнарыст — чалавек, якім усё панукаюць...

«НН»: Але ж вы з прадусэрам абмяркоўвалі кожную рэліку, кожную сцэну. Ці ж гэта не ідэалігічны ціск?

АК: Прадусэры — удзельнікі творчага ядра, якія душой хварюць за фільм. У іх няма пазыцыі: «Мы галоўныя самадурны». Прапановы — каб зрабіць найлепшы фільм. У Беларусі нікога не цікавіць, пра што фільм, як ён будзе прадавацца, у якіх кінатэатрах будзе ісьці.

«НН»: Месяц ў Беларусі сцэнарыстам не знаходзіцца. Ці магчыма выправіць такую сытуацыю?

АК: Усё выпраўляе нармальны здаровы рынак — тэатральны, сцэнарны, рынак фільмаў. Паколькі ў Беларусі рынку такога няма, ні ў адной галіне мастацтва людзі ня могуць сабе праявіць. Пакуль ёсць дзяржаўная манопалія, дзяржава будзе па-валюнтарыску пазначаць, з кім яна будзе працаваць, а з кім — не. Ляляным яна будзе даваць працу — незалежна ад таго, таленавіты чалавек ці бяздарны. А рынак зыходзіць з якасьці: добры прадукт прадаецца, кепскі — не. Пакуль ня будзе рынку, палітшэння ня будзе.

«НН»: А ёсць жаданьне прапрацаваць у Беларусі і зь беларускай фактурай?

АК: Канечне. Сцэнар, над якім я зараз працую, звязаны зь беларускімі рэаліямі, дзеянне адбываецца ў глыбінцы...

Гутарыў Андрэй Расінскі

Новая кнігарня

9 лістапада ў Менску ў будынку па вуліцы Багдановіча, 25 адчынілася кнігарня «Духоўная кніга».

У кнігарні багата літаратуры па-беларуску: творы Яна Паўла П, рэлігійныя дапаможнікі, «Дзіцячая Біблія», гісторыі сьвятых, часопісы «Наша вера» і «Ave Maria». Кніга Уладзімера Конана «Ксёндз Адам Станкевіч і каталіцкае адраджэньне ў Беларусі» суседнічае з «Падарай» Ірыны Жарнасек, вершамі

Н.Г.Левіча і Д.Бічэль-Загнетавай, а зборнічак Янкі Брыля «Блакітны зьніч» пазначаны аўтарскім аўтографам з зычэньнем усёго найлепшага.

Амаль цэлая паліца застаўлена кнігамі Аляксандра Меня, ёсць збор твораў Уладзімера Салаўева й даследаваньні Сяргея Аверыннава. Нават дзялёгу паміж ісла-

мам і хрысьціянствам прывечаны дзве кнігі, ёсць праца пра дзялёг навукі й рэлігіі. У будучыні плянуецца продаж відэафільмаў.

Кніжня заснавана Менска-Магілёўскай архідыяцэзіяй, а блаславіў адкрыцьцё кардынал Казімер Сьвёнтак.

Андрэй Расінскі

СЬЦІСЛА

Габэлены ў Горадні

У галерэі Тызэнгаўза ў Горадні адкрылася выстава полацкай мастачкі Тацяны Козік. Выстаўлены 27 работ — габэлены, акварэлі, батык, алей. Галерэя месціцца ў

сутарэньнях «крывой афіцыйны» — пабудаванай у XVIII ст. А.Тызэнгаўзам камяніцы музычнай акадэміі.

На адкрыцьці граў гарадзёнскі гітарыст Уладзімер Захараў.

Сяргей Максімовіч

Пуціна ня будзе

Замежная прэса перамявае косткі новым крамлёўскім фаварытам. Замежную прэсу аглядае **Алесь Кудрыцкі**.

Прэзідэнцкая гонка ў Расеі пачалася — такую выснову робяць журналісты буйных выданняў. Міністар абароны Сяргей Іваноў зрабіўся па сумяшчальніцтве віцэ-прэм'ера, а кіраўнік прэзідэнцкай адміністрацыі Дзьмітры Мядзьведзеў перасеў на крэсла віцэ-прэм'ера, саступіўшы былому пасадку цюменскаму губэрнатару Сяргею Сабяніну. Хто з іх мае найбольшыя шанцы сесці на месца Пуціна ў 2008 г.?

І бязмежная вернасць патрону

Брытанская «Гардыян» называе тое, што адбылося, «нечаканай ператасоўкай»: «Пуцін упершыню зрабіў адкрыты намах на тое, каму, магчыма, ён даверыць уладу ў 2008 г.». На думку «Гардыян», ход Пуціна дапаможа запоўніць палітычны вакуум, які ўтварыўся праз бяздзейныя Крамля і актыўна апагантаў расейскага прэзідэнта «Гардыян» адзначае вернасць Крамля традыцыі ставіць на высокія пасады малавядомых палітыкаў кішталту цюменскага губэрнатара Сяргея Сабяніна. Разам з тым перастаноўкі не абяцваюць нічога добрага прэм'еру Фрадкову, якому даўдзецца праставаць дарогу камусьці зь віцэ-прэм'ераў, узляўшы на свае плечы цяжар віны за палітычныя няўдачы апошняга часу.

«Гардыян» прыводзіць словы анімальной крыніцы ў Крамлі, паводле якой найбольшыя шанцы зрабіцца пераемнікам Пуціна маюць Мядзьведзеў і Іваноў. Пры розніцы характараў іх аб'ядноўвае бязмежная лаяльнасць патрону. Пры гэтым Пуцін мае больш блізкія дачыненні з Івановым, чым з адносна маладым Мядзьведзевым.

«Гардыян» робіць наступную выснову: перастаноўкі ва ўрадзе Расеі сыгналізуюць пра тое, што памяркоўныя каліякрамлёўскія колы атрымалі перамогу над сілавікамі саветскай загартоўкі.

Ход трыма фігурамі

У адрозненне ад «Гардыян», якая сьцьвярджае, што Іваноў ня рвецца ў прэзідэнцкае крэсла, журналісты «Таймс» прадаказваюць жорсткую барацьбу паміж Сяргеем Івановым і Дзьмітрыем Мядзьведзевым. Газэта таксама паставіла крыж на «блізкім» Фрадкове, ад якога Пуцін «пазбавіцца ў наступным годзе, калі прэзідэнцкая кампанія набярэ абароты». За два гады да выбараў прэзідэнцкая гонка пачалася — піша «Таймс». Гэты час будзе скарыстаны для раскруткі на падставе вымога Дзьмітрыя Мядзьведзева.

Журналісты брытанскай «Файнэншыял Таймс» таксама мяркуюць, што Пуцін ставіць на Мядзьведзева. С. Іванову даўдзецца задаволіць ролю «рэфэрэнтавага кандыдата», які ўступіць у барацьбу толькі тады, калі з гонкі па той ці іншай прычыне выбудзе галоўны фаварыт.

«Асамблея прэс» называе кадравыя рапэжныя расейскага прэзідэнта ходам трыма фігурамі. А тое, што да выбараў яшчэ жыць ды жыць, значыць, што Іванову і Мядзьведзеву далі выпрабавальны тэрмін, за які яны павінны паказаць, на што здатныя. Таму лічыць іх прэзідэнтамі на гонар называцца пераемнікамі Пуціна заўдта рана. А Сяргей Іваноў, на якім каменем ляжыць цяжар патанулага «Курску», наагул мае невялікія шанцы атрымаць падтрымку на сельшчыта.

«Файнэншыял Таймс» называе Мядзьведзева «найбольш ляльчым прэзідэнтам Пуціна» і мяркуюць, што «прызначэнне яго пераемнікам прывядзе да мінімальнага ці наагул нулявых перамен у палітыцы Пуціна, а ўлада застанецца ў руках крамлёўскіх вярхоў». Новы першы віцэ-прэм'ер атрымае не-

благую фору: месяц таму Пуцін прызначыў Мядзьведзева кіраўніком Савету нацыянальных праектаў — органу, які будзе размяркуюваць мільярды даляраў для выканання сацыяльных ды інфраструктурных праектаў.

І Пуціна

...і Мядзьведзева

...і Іванова зьявляе месца нараджэння — усё яны «піццёрскія».

«Файнэншыял Таймс Дойчлянд» згаджаецца: Пуцін даў старт прэзідэнцкай кампаніі. Аднак сыхронны прызначэнні гавораць і пра тое, што прэзідэнт вагаецца наконт кандыдатуры пераемніка — інакш павяшчэнне атрымала б толькі адна асоба. І Пуціна, і Мядзьведзева, і Іванова зьявляе месца нараджэння — усё яны «піццёрскія».

Выданне адзначае, што Пуцін таксама зрабіў прэзідэнтам па прызначэнні — дзякуючы Ельцыну. Пры гэтым ён ужо паспеў «звыць з дыстанцыі» такога небяспечнага суперніка, як Міхаіл Хадаркоўскі, які піцпер сядзіць за драгам у Сібіры.

Перастаноўкі ва ўрадзе — першы крок да вызначэння пераемніка Пуціна ў 2008 г., падводзіць прэсу «Франкфуртэр Альгемайне Цайтунг».

«Ное Цурхэр Цайтунг» іранізуе з нагоды свесасаблівага адраджэння манархічных традыцый пераемнасці ўлады ў Расеі: «Такім чынам, Дзьмітры Мядзьведзеў вылучаецца ў першы пэраг палітычных кропінчанаў». Штэфардская газэта ўказвае на тое, што Пуцін загадаў накіраваць значную частку даходаў ад продажу сыравіны на разбудову нацыянальнай інфраструктуры, паліпшэнне сыстэмы аховы здароўя і адкацы. Менавіта за гэтыя сфэры піцпер і будзе адказваць Мядзьведзеў, што дасць яму магчымасць «стварыць свой вобраз у вачах грамадзкасці».

Газэта адзначае, што песна зьявляюцца з «Газпромам» ліберальны тэхнарат Мядзьведзеў лічыцца адным з галоўных апагантаў групы пад умоўнай назвай «сілавікі». Аднак канчаткова лёс «кронпрынца Мядзьведзева» вырашыцца не раней за 2008 г., «а да таго часу можа шмат чаго адбыцца», піша газэта.

Як і большасць расейскіх выданняў, «Ізвестія» спрабуюць адказаць на пытанне: «Што азначаюць кадравыя перастаноўкі ва ўладзе?»

Расейскіні вачына

«Ня выключана, што для Мядзьведзева настаў час стажыроўкі перад скачком на пасаду прэм'ер-міністра і, калі ў яго ўсё пойдзе добра, ён зробіцца прафі-

люочым кандыдатам у пераемнікі». Іванова газэта называе «запасной кандыдатурай». Прызначэнне кіраўніком прэзідэнцкай адміністрацыі С. Сабяніна («Ізвестія» тлумачыць патрэбу Пуціна ў чалавеку, «максымальна дарэкам ад крамлёўскіх раскладаў»), які да таго ж мае сувязі з рэгіянальнымі элітамі.

«Пуцін можа разглядзець кадры нават праз чорныя акуляры», — піша «Комсомольская правда» і называе прэзідэнцкія рапэжны «самай маштабнай перастаноўкай фігур на вялікай палітычнай мапе Расеі за апошнія пяць год».

Газэта не выключае, што адной з функцый Мядзьведзева можа быць падрыхтоўка глебы для пераходу Пуціна на пасаду прэм'ера пасля заканчэння тэрміну яго прэзідэнцтва.

«Независимая газета» змяшчае матэрыял пад загалоўкам «Мядзьведзева кінулі на Белью дом». Перастаноўкі яна таксама характарызуе як «спіцапрацшыю «Пераемнік». Газэта не выключае магчымасці таго, што Пуцін проста выпрабаввае зьязку Мядзьведзеў—Іваноў у якасці гаспадароў Крамля і Белага дому. Разам з тым, выданне засяцерагае ад канчатковых высноў: Пуцін заўжды дзейнічае па непрадказальным сцэнары.

«Напаўпераемнікі» — такую мянушку падабрала газэта «Коммерсант» для Іванова і Мядзьведзева. Выданне прытрымліваецца думкі, што ім лічэ даўдзецца шмат паправаць, каб давесці, што яны гатовы замяніць Пуціна ў 2008 г.

На думку журналістаў «Коммерсанта», гаворка ідзе на проста пра кадравыя ракіроўкі, а пра змены ў самой канструкцыі выканачай улады — «малы пераварот». Урад, які паспеў ператварыцца ў бездапаможны тэхнічны орган, значна ўзмацніцца з прыходам у яго людзей Пуціна. Адпаведна, ворта чакаць паслаблення пазіцыі прэзідэнцкай адміністрацыі.

«Московский комсомолец» не выключае, што Мядзьведзева маглі прызначыць «аўральным мэтадам» — у сувязі з пагаршэннем стану здароўя М. Фрадкова. Крэсла першага віцэ-прэм'ера — «публічная, усімі вятрамі прасторэльная пасада». Прызначэнне нясе ў сабе небяспеку для Мядзьведзева: усё-такі Пуцін будзе прымаць канчатковае рапэжные пра пераемніка толькі праз два гады.

Праўрадавая «Российская газета» назвала кадравыя прызначэнні ня менш як эсэнсцыйнай, аднак тлумачыць яе эсэнс даволі памяна. Паводле выдання, галоўная інтрыга заключалася ў тым, каго прызначыць адказным за выкананне «прыярытэтных нацыянальных праектаў». Газэта захапляецца стылем раптоўных кадравых рапэжных прэзідэнта і таямнічым выразам яго твару. Прызначэнні тлумачыцца жаданнем расейскага прэзідэнта ўзмацніць урад і свой уплыў на яго, а «праект «Пераемнік», падаецца, ня больш як чутка.

Усё расейскія газеты суправаджаюць свае матэрыялы апітанымі шматлікімі экспертаў ды разгорнутымі біяграфіямі новых прызначэнцаў, што цалкам лягічна — большасць расійян нічога пі амаль нічога ня ведаюць пра людзей, аднаму з якіх, выглядае, вось-вось адшпунць кіраўніцтва Крамлём ды ўсёй краінай.

СЬЦІСЛА

Беларусы Poznani і нямецкі падыход

Беларускі культурна-асветніцкі цэнтар у Познані (кір. — Віталь Ворунаў) сумесна з Незалежным студэнцкім расіаючэннем распачаў збор подпісаў супраць вышчання «Нямецкай хвалі» на Беларусь і нямецкага падыходу да беларускага пытання. Плянунца правядзеныя акцыі ва ўсіх вышэйшых навуковых установах Познані і збор подпісаў, якія будучы перасланы ў Эўрапейскую камісію і ў офіс «Нямецкай хвалі». Завяршэнне збору

подпісаў мелася адбыцца 16 лістапада на афіцыйнай маніфэстацыі з нагоды Дня салідарнасці.

Віталь Ворунаў, Познань

Беларусь у хвасце сьпісаў

Паводле ступені простасці сплаты падаткаў Беларусь займае 155 месца ў свеце, піша «Комсомольская правда» ў Белорусіі». Да прыкладу, у Расеі ўсяго 27 падатковых платаў, ва Украіне — 84, у Польшчы — 43, у Літве — 13. Для параўнання: у Беларусі падатковых платаў на 100 больш, чым у Літве — 113! І каб разабрацца з ім, падаткаплатніку

трэба патраціць 1188 гадзін.

Кучму ўсё ж асудзяць за Гангадз?

Вярхоўная рада Украіны накіруе запыт генпракурору Аляксандру Мядзьведзку аб завядзеньні крымінальнай справы і заключэння пад варту экс-прэзідэнта Леаніда Кучмы. Падстава — арганізацыя выкрадання журналіста Георгія Гангадз. Адпаведны запыт чальца фракцыі Блэка Юлія Цімапэнкі агучыў у сярэдзі старшыня Вярхоўнай рады ўладзімер Літвін.

АГ

з 1 лістапада пашырылася рэтрансляцыя перадач Беларускай службы радыё «Паленія» — праграмы для замежжа Польскага радыё. «Baltic Waves» рэтранслявае аднагадзінную перадачу апоўначы на сярэдніх хвалях (частата 612 кГц), а «Radio znad Wilni» — дзве паўгадзіны перадачы: у 4.30 і 22.00 на ультракароткіх хвалях (103,8 МГц). Перадачы Беларускай службы радыё «Паленія» можна слухаць на кароткіх хвалях у 16.30 і 19.30 (частоты 6035 і 7180; 6050 кГц), па спадарожніку «Eutelsat II F-6 Hot Bird» (13° усходняе даўжыні, частата 11.474 ГГц, гарызантальная палярызация, нясушая гуку 7,38 МГц, у 7.30, 16.30, 19.30 і 23.30) ды ў Інтэрнеце ў жывым этэры і ў запісе — у некалькіх лічбавых фарматах: «Real Audio» і «Windows Media».

Дататкова зайсці на старонку беларускае службы сайту радыё «Паленія» www.polskieradio.pl/polonia і слухаць у любы час.

Францыя перад люстэркам

Працяг са старонкі 1.

Падзеі ў Францыі нельга назваць грамадзянскай вайной. Там ваююць не сусед з суседам, а супраць сыстэмы ва ўласнай дзяржаве. Францыя стварыла прэцэдэнт грамадзянскага тэрырызму на сучасным эўрапейскім кантынэнце.

Чаму так складана разабрацца ў тым, што адбываецца ў Францыі? Бо на паверхню вылезлі ня толькі ўласна французскія, але й агульнаэўрапейскія праблемы. Падзеі ў Францыі засьпелі кантынэнт зьянацку, і гэта здзіўляе. Цяпер можна доўга спрачацца наконт таго, хто вінаваты — дзяржава ці эмігранты, — аднак спрагназаваць выбух было нескладана: дастаткова было прайсціся па эмігранцкіх кварталах.

Бандыты ці змагары?

А вы б пшпунулі ў жывога паліцыянта «Кактэйлем Молатава»? Згадзіцеся, каб наважыцца на такое, варта быць адчайным бандзюганам. І можна зразумець міністра ўнутраных спраў Нікаля Сарказі, які заклікае называць бунтаўнікоў «ня моладзьдзь, а швалью». Хочаш жыць у краіне — паціраюць законам. Аднак варта тады прызнаць і за эмігрантамі права патрабаваць ад дзяржавы зацікаўленасці ў сваіх праблемах.

«Шваль» выплохвае на вуліцу гую самую злосьць, якую носяць глыбока ў сябе нават самыя інтэлігентныя з эмігрантаў, якія прыехалі ў Францыю па лепшае жыццё, але былі вымушаны разьвітацца з марамі.

Погляд зь Нямеччыны

Ці можа нешта падобнае адбывацца ў іншых эўрапейскіх краінах, напрыклад, у Нямеччыне? Бадай, галоўнае адрозьненне паміж дзьвюма краінамі паліага ў тым, што французская інтэграцыйная палітыка грунтуецца на асыміляцыі (прыклад — забарона насіць хіджаб у навучальных установах), а нямецкая — на дыфэрэнцыяцыі, прызнанні таго, што людзі могуць жыць разам, але адрозьнівацца адзін ад другога. Наколькі паспяхова гэта робіцца — у адным і іншым выпадку — ужо іншая справа.

У пэўным сэнсе немцам пашанцавала: ім даводзіцца ў першую чаргу мець справу з турэцкімі, а не афрыканскімі эмігрантамі. Турэччына на ўсіх парах рухаецца ў бок Эўропы. Прэм'ер Таіп Эрдаган ужо заклікаў турэцкіх эмігрантаў у Нямеччыне ўстрымацца ад гвалту, а сваю энэргію скіраваць на інтэграцыю ў нямецкае грамадзтва.

У адрозьненне ад Турцыі, Афрыка паспела за апошнія стгодзьдзе назапасіць ладны досвед антыкалініяльных паўстаньняў. Сваю крыўду за крывавае мінулае і несправядліваю сучаснасьць яна вылівае на вуліцы былой мэтраполіі. Сапраўды, зь якой прычыны табе будзе веселей жыць у гэта пад Парыжам, чым тваім продкам у каліянізаваным Альжыры? У пэўным сэнсе жыць у гэта нават больш крыўдна, бо такі недасяжны для цябе дабрабыт знаходзіцца не па іншым бок Міжземнага мора, а ў суседнім заможным раёне. Толькі руку праяці.

Дзынтэграцыя насельніцтва не прынята ў Нямеччыне такіх рэзкіх формаў, як у Францыі, але пагаршэньне эканамічнай сытуацыі дзі скарачэньне сацыяльных праграмаў дапамогі эмігрантам награжаюць зьвесьці ўсе поспехі на нішто.

У Нямеччыне пакуль няма гэта ў звычайным, прынамсі французскім, сэнсе слова.

Францыя стварыла прэцэдэнт грамадзянскага тэрырызму на сучасным эўрапейскім кантынэнце.

Эмігрантаў трымаюць на жорсткім кантролі, ужо адным гэтым так ці іначай уключаючы іх у сыстэму нямецкага грамадзтва. Але нават нягледзячы на тое, што «спрыяньнем талерантнасьці» займаецца ня толькі дзяржава, але і безліч разнастайных НДА ды фондаў, праблемы эмігрантаў у Нямеччыне ды Францыі зьбольшага аднолькавыя: беднасьць, беспрацоўе, непрыняцьце з боку карэннага насельніцтва. І ў Францыі, і ў Нямеччыне атрыманыя грамадзянства не дае гарантыі, што ты зробішся часткай грамадзтва. Усвядомленьне гэтага эмігрантамі вядзе да гэтаізацыі іх сьвядомасьці. Крыўда нараджае злосьць.

Голас Афрыкі

Ёкім Мукавэле наліса голены, у элегантных акуларах, апрануты ў бездакорны касцюм з модным гальштукам. Ён нарадзіўся ў Мазамбіку, вучыцца ва ўнівэрсытэце Г'умбальта ў Бэрліне. «Мая краіна не была каліянізаваная Францыяй, таму я магу выказаць толькі погляд збоку, — кажа ён. — Уявіце сабе, што ў вас на пальцы драпіна. Здаецца — дробязь, але не паспееце заўважыць, як у вас пачне гнацца ўся рука. Тое ж адбылося і ў Францыі. Француская дзяржава лічыла, што пра эмігрантаў неабавязкова надта клапаціцца — дастаткова трымаць іх пад кантролем. Яны не падумалі, што ва ўмовах глабалізацыі пра хваланыя пачне гаварыць увесь сьвет. А эмігранцкі моладзь выдатна разумее, што пра іх дзеянні цяпер ведаюць нават у Амазоніі. І таму яны ня спыняцца».

Прадстаўнікі былых французскіх калёніяў рэагуюць больш эмацыйна. Фатумата Сір Дыякітэ, амбасадар Малі ў Нямеччыне, гаманка і баявая жанчына, з каменным выразам твару адварочваецца, пачуўшы просьбу патлумачыць паводзіны афрыканскіх эмігрантаў у Францыі. Бачна, што справа ня толькі ў тым, што дыпламатычны статус не дазваляе ёй камэнтаваць падзеі ў іншай краіне. Францыя — ня самая

зручная тэма.

Жэрмэн — тыповая студэнтка, якая ашчаджае кожны цэнт са сваёй стыпэндыі, атрыманай для навучаньня ў далёкай Нямеччыне. Укладзеныя на эўрапейскі лад жорсткія валасы, недарагі джынсы, на плячах палік з афрыканскім малюнкам. «Няправільна дамагацца свайго праз вандалізм, — кажа яна — Але я не лічу, што варта надта ўжо вінаваціць моладзь у тым, што адбываецца. Хіба ня бачна, у якіх умовах яны жыюць? А калі па тэлевізары паказваюць адно, так і ведай, што насамрэч справы яшчэ горш. Многія нават вадаправоду ня маюць. Калі падумаеш пра тое, як Фран-

Эўропа сутыкнулася са старажытнай беларускай праблемай — патрэбай у самаідэнтыфікацыі.

.....

цыя выкарыстоўвала і выкарыстоўвае Афрыку, робіцца дзіўна, чаму такое не пачалося раней». Пачуўшы просьбу назваць яе прозьвішча і ўнівэрсытэт, у якім яна вучыцца, Жэрмэн спужана хітае галавой: «Я хачу, каб усё было ананімна. Ведаецца, Францыя дагэтуль мае вялікі ўплыў у маёй краіне. Ім не спадабаецца, што я так думаю. А я яшчэ хачу вучыцца ды жыць».

Афрыканскі ключ

Можа быць, варта шукаць карані канфлікту не ў Парыжы, а на самым чорным кантынэнце? Калі б у Афрыцы было добра жыць, не штурмавалі б эмігранты Эўропы. «У глабалізаваным сьвэце праблема бясьпекі ня мае межы, — кажа амбасадар Этыёпіі ў Нямеччыне Гіру Амануэль. Нельга спадзявацца жыць у спакоі, калі маеш гэта пад бокам. Калі Эўропа жадае знайсці вырашэньне праблемы масавай эміграцыі з Афрыкі, ёй даводзіцца знайсці вырашэньне праблемы разьвіцьця Афрыкі».

Нават Нямеччына не заўсёды паводзіць сябе па-братэрску, асабліва калі размова ідзе пра грошы. «Сусьветны рынак кавы гуляе на нячэсных правілах, — кажа Г.Амануэль. — Нямеччына зьдзіляецца

найбуйнейшым экспартэрам этыёпскай кавы. І з кожнага Эўра, які плошчэ нямецкі спажывец за каву, у Этыёпію трапляе толькі адзін цэнт, які дзеляць паміж сабой фэрмэр, экспартэр і дзяржава. Калі б да іх трапіў не адзін, а хача б тры цэнты, узровень жыцьця ў краіне мог бы кардынальна вырасьці».

Доктар філязофіі Дэніс Туль з Фонду эканомікі і палітыкі (Бэрлін) мяркуе, што ў адрозьненне ад Францыі, Нямеччына ня мае нацыянальных інтарэсаў у Афрыцы. «Аналіз афіцыйных дакумэнтаў паказвае, што канкрэтных нямецкіх інтарэсаў у адносінах Афрыкі практычна не існуе. Кантынэнт разглядаецца ў рамках агульных праблемаў — беднасьці, тэрырызму, СНІД і г. д. У нямецкім урадзе і парламэнце не хапае лодзей, якія могуць кампэтэнтна займацца афрыканскімі праблемамі». Прафасар лічыць, што Эўропа павінна пачаць устрымаць Афрыку не як адсталы кантынэнт, а як сукупнасьць «нармальнах краінаў». «Наступ эмігрантаў на кропасьць пад назвай Эўропа зусім не абавязкова павінен адбывацца. Усё будзе залежаць ад таго, як будзе разьвівацца эканоміка Афрыкі і дэмаграфічная сытуацыя».

Ключ да вырашэньня французскай праблемы варта шукаць на самым чорным кантынэнце. Але дзе тут чакаць дапамогі мільянам афрыканцаў ад бабулкі-Эўропы, калі ў Францыі не хапае рэсурсаў, каб вырашыць праблему эмігрантаў на сваёй уласнай глебе? Так ці іначай, альтэрнатывай Эўропе адкрытай для іншых народаў можа быць толькі «Эўропа для эўрапейцаў» (белых? хрысьціянцаў?). Прамежкавы варыянт — гэта тое, што адбываецца цяпер у Францыі. Ні рыба, ні мяса.

Беларускі матывы

Існуе спакуса назваць Беларусь азісам стабільнасьці ў параўнаньні з паліаючым Францыяй. Аднак чья заслуга ў тым, што ў нас такі нізкі ўзровень жыцьця, што нават эмігранты з самых бедных краінаў ня дужа імкнуча пускаць тут свае карані? І як бы паводзіла сябе дзяржава, калі б Шабаны ператварыліся ў эмігранцкае гэта? Выбывае б на славуці беларускай талерантнасьці? Калі Беларусь мае пляны на заможнае жыццё, варта ўжо зараз ствараць сыстэму дзейснай інтэграцыі эмігрантаў у грамадзтва. Зачыніць межы — ня выйсьце. А талерантнасьці нам яшчэ давядзецца вучыцца.

Нават зараз у цывілізаванай Эўропе хапае лодзей, якія лічаць афрыканца за малпу нават тады, калі ён мае ступень доктара навук. «Эмігранты — лайдакі, якія жадаюць, каб дзяржава дала ім усё», — кажа нехта. Ды толькі патрабуюць яны не максимуму, а мінімуму — роўных умоваў і магчымасьцяў. «Але ж ім жыцьця лепш, чым у Афрыцы», — прыводзіцца другі аргумэнт. Найчасей гэта сапраўды так, але хіба эмігрант, які атрымаў права жыць у Францыі, будзе вымарцаць свой дабрабыт адносна ўзроўню жыцьця сваіх былых суайчыннікаў? Няўжо ён ня мае права мець сябе меркай звычайнага француза? Тым больш, што сьрод бунтаўнікоў хапае дзяцей эмігрантаў, якія зьяўляюцца францускімі грамадзянамі па нараджэньні.

Існуе спакуса абгрунтаваць бунты ў Францыі асаблівасьцямі псыхікі чарнаскурага насельніцтва. Але такая лётка — банальны расізм. Марадэр з-пад Парыжу нічым ня горшы за п'янага нэанациста, які ў цягніку ля Нюрнбэргу абзывае студэнта Алі з Сэнгэла афрыканскай малпай. Бунт выкліканы ня тым, што афрыканцы дрэннаія жорстка ад прыроды, а тым, што сыстэма дала збой.

Эўропа сутыкнулася са старажытнай беларускай праблемай — патрэбай у самаідэнтыфікацыі. Межы зьнікаюць, людзі перасяляюцца ў чужыя краі, змяняючы твары краінаў. Францыя б'ецца ў сутаргах, мяняючы сваё аблічча. Ці знойдзе яна сілы зірнуць у люстэркі і прыняць сябе такою, якой яна ёсьць?

Пінігін паставіў Коласа

Ніводзін спектакль Мікалая Пінігіна на купалаўскай сцэне ня стрэліў у малако. «Тутэйшыя», «Дылія» сталі клясыкай. Ня бачыў іх — усё адно, што ня быў у Купалаўскім. Канфлікт рэжысэра з кіраўніцтвам тэатру і ад'езд у Расею быў знакам канца 90-х у Беларусі. І вось Пінігін вяртаецца, каб паставіць толькі адзін спектакль. Гэта будзе «Сымон-музыка» паводле паэмы Якуба Коласа.

Цяжка ўявіць менш прыдатны для пастановкі твор: дзевяць старонак тэксту, «закадравія» апісанні, пэйзажы, складанні для сцэны вообразы, без якіх паэма губляе смак. І цяжка ўявіць сабе больш выгадны выбар. Сёння беларускі імпрэзаў няшмат. А ў Пінігіна — Якуб Колас, сюжэт касмаганічнага маштабу, паэзія.

Колас вядзе Сымона прыступкамі спазнання. Спазнання самога сябе, спазнання свайго таленту, спазнання свайго радзімы. Сам Колас праходзіў гэтай лесьвіцай. Кожны ідзе гэтай лесьвіцай. І ня факт, што ня спыніцца на адной з прыступак. Першы крок — балюча ірвуцца крэўны сувязі — тыя, што не трымаюцца ні на чым, апроч крыві. Гэта адбываецца, калі Сымон у сваёй іншасці, чужароднасці асяродку, перастае бачыць уласную віну. Усвядамляе сваё права на іншасць, свой талент. Потым дараства да нежаданага марнаваць яго на дробязі, на чужое ўзбагачэнне — «пеш жабрацкія літаньні». Пасля бачыць, што яго служэнне вышэйшае і за ўзбагачэнне ўласнае. Кідае «граць праз цэлыя тры гадзіны несканчоную кадрыль».

Апошні крок — самы складаны: пазьбегнуць спакусы служыць панам. Мікалай Пінігін бачыць у гэтай частцы паэмы павевы сацыяльна-рэвалюцыйныя ідэіў пачатку ХХ ст. Таму сцэны з пажарам палацу, забойства князя ў спектакль не ўвайшлі. Але служба панам выглядае рэччу глыбейшай за жаданьне «ў сьпевах буры аднавіцца і ажыць».

«Мастацтва павінна служыць народу» — таксама адзін з лёзунгаў тае паншчыны. Паны ёсьць ва ўсе часы, і служба ім для таленавітай асобы зусім не цяжкая фізычна. Патрабаваньня толькі канфармізм: творчы, грамадзянскі, нацыянальны. Жыві пры панях. Свайм існаваньнем пацьвярджаў, што прымаеш іх праўду, ня маючы свайёй. Пацьвярджаў раёню іх спосабу жыцьця і мысленьня. Ня граў на забароненых канцэртах. Не падпісвай лістоў пратэсту. Не палі сьвечку салідарнасьці ў акне. І будзеш мець «і хлеб, і дом». Але «волі, волі і прастору» мець ня будзеш.

Паэма адбіла і трагедыю самога Коласа, які мусіў на пацеху новым панам перапісваць шэкспіраўскі фінал свайго твору. У пачатковым варыянце Сымон, адрокшыся княскага замку, засынае на могілках, дзе пахаваная Ганна — надзея на лепшую долю для творцы і краіны ў агляднай будучыні. У другім варыянце, які ўсе вывучалі ў школах, Ганна «не памерла, але спыць». І, абуджаная Сымонам, крочыць разам з ім у «сьветлае заўтра». Той настрабыв злом — калі ў паэме раптоўна зьявіўся хэпі-энд — Колас ня зглядзіў канчаткова. Пінігін узіў у працу другі варыянт «Сымона-музыка». Мо краз настрабыв злом яго і прывабіў. Пабачым 19 лістапада.

Сяргей Мікулевіч

АНДРЭЙ ГІНЧЭВІЧ

Мікалай Пінігін: Волі, волі і прастору!

Напярэдадні прэм'еры свайго «Сымона-музыка» рэжысэр сустрэўся на Малой сцэне Купалаўскага тэатру з маладымі тэатральнымі крытыкамі і адказаў на пытаньні.

Пра Сымона-музыку

«Канцэпцыя спектаклю заўсёды ляжыць у залі. Пастановка мусіць адпавядаць чаканьням глядача. Чаго глядач чакае ад «Сымона-музыка»? Сур'ёзнае размовы пра лёс мастака. Пра лёс нацыянальнай годнасьці, культуры. Якая не падмяняецца этнаграфізмам, як часта бывала.

На гэты спектакль будуць цэнтралізавана вадзіць школьнікаў? Няхай. Хоць адному ды нешта западзе ў галаву.

Але «Сымон-музыка» — не для школьнай праграмы. Калі ўчытваецца, разумееш гэта. Услухайцеся, якая тэма — паэт ня трэба свайму народу. Гэта ж Колас пра сябе пісаў, там нават на мекі ёсьць на гэта ў паэме. Але што такое народ? Біямаса. А ў гісторыі застаюцца ўзьлёты чалавечага духу, моманты спазнаньня».

Пра Мулявіна

«Я хацеў паставіць «Сымона-музыку», яшчэ калі быў жывы Ўладзімер Мулявін. Каб ён напісаў музыку, засьпяваў, быў мо Сымонам-музыкам.

Мулявін — фэномен. Вось Пушкін быў этып — у Адыс-Абабе помнік стаіць. «А Пушкін,

вядлікі этыпскі паэт». Лермантаў — паглядзець. Гогаль — хахол. Мулявін, які прыхаў сюды з Сьвярдлоўску, здолеў сваёй музыкай выказаць беларускасьць. Самую яе сутнасьць. Калі яшчэ такое будзе: ідзе Харкавам, а з усёх вокнаў — «Александрына». А чалавек ён быў праставаты, каснаязычны. Чысты талент».

Пра сучасныя задачы Купалаўскага

«Мы вазілі «Дылію» ў Варшаву, Кіеў, Вільню. Нас разумелі, бо гэта адзін гістарычны арэал. Далей на захад і на ўсход — гэта ўжо цяжэй разумелася б.

У Купалаўскім тэатры трэба толькі такія практы і рабіць. Ставіць дабротную беларускую літаратуру. Або мець труп, якая была ў Купалаўскім пры камуністах. А такой не сабраць за 80 гадоў».

Пра генія імпрэры і генія з Наваградку

«Уявіць, што мы цяпер тут ставім спектакль на старажытнай кельцкай мове. Хто што зразумее — нават з перакладчыкам? Немагчыма паказаць «Сымона-музыку» ў Расеі. Бо ў мове закладзены асацыяцыі, зьявязаньня толькі

з гэтай тэрыторыяй. Іншай мовай пра гэта ня скажаш. «У бок Віліі чароўнай і пад сьветлую Дзвіну» — хто ў Расеі гэта зразумее? А я шчысь гудоў пражыў на хутары на Вяльлі. Або «І папоўскае заклічаць, і ксяндзоўскі нагавор». Якое ў Расеі можа быць «папоўскае заклічаць»?

Адна дзяўчынка маскоўская казала: «Я палягэз Агінскага на скрыпачцы грала. Цікавы фінал». Вось так — хтосьці на скрыпачцы, а я быў у палацы, дзе Агінскі напісаў той палягэз. Тады яшчэ там быў дом састарэлых. Ідзе, а ў бабулькі на сталі — бутля з радавым гербам Агінскіх. У гародзе капаліся, знайшлі.

А п'еса аб адносінах Міцкевіча і Пушкіна? Гэта ж была б бомба! Два генія з рознай культурнай сытуацыяй. Геній імпрэры з імпрэрскай мысленьнем. І геній з Наваградку, які застаўся жывы толькі дзякуючы таму, што карабель адплыў раней, чым яго пасыпелі вярнуць».

Пра сучаснае маўленьне

«Маўленьне сёння дэвальваванае. Столькі словаў вакол. Паэзія ж мае іншы сэнс. Яна чысьцейшая ад сеньняшняй мовы. А то ўключыш гэлевэзар — а там усё сэрэрыла адной мовай ідуць: «Я не чэ скаал...» Мова абрыдла. І гэта агульнаеўрапейская праблема. На міжнародных тэатральных фэстывалях рэжысэры ставяць містэрыі, бо сюжэт ужо не працуе».

Пра сучасную драматургію

«Чаму не хапае зорак зь неба беларускай драматургіі сёння? Ёй у свой час не далі разьвівацца. Перашкодзіла сталінскае змаганьне з надцэмамі. Яна не пасьпела сфармавацца. Сёння ж найбольшая праблема — беларуская драматургія ня пішацца мовай, якой гаворыць вуліца. Таму і не разьвіваецца. Як у сілу пэўных абставінаў і мова не разьвіваецца. Вось вы пішаце п'есу пра жыцьцё маладых. Якім слэнгам будзеце карыстацца, якія выключнікі ўжываць?»

Пра сучасную ўладу

«Калі я быў «маладым рэжысэрам» — а я меў благ, паступіў у 16 гадоў, тады як мае аднакурснікі мелі па трыццаць — нават словаў такіх не было — «інфармацыйная прастора». Не было ніякіх свабодных СМІ. Тэатар быў важным месцам, і ўлада разумела гэта. Машэраў сядзеў у лёжы на кожнай прэм'еры. Акторы мелі добрыя заробкі, кватэры. І ніхто асабліва там нікому задніцы не лізаў.

Кожны мой спектакль прымаў Іван Антанавіч з ідэалагічнага аддзелу ЦК. Выклікаў і чыхвосціў. Дык я гэта зараз амаль з настальгіяй успамінаю. Тэатар быў атворама, кіслароднай падушкай для грамадства. Цяпер перастаў.

Тэатры ў нас дзяржаўныя, а дзяржава адварнула ад іх. Ня лічыць нечым істотным. Усё ўзаемзьявязана. Нармальны мужчына, які хоча мець сям'ю, ня пойдзе рабіць на сто дзяляраў у месяц».

Пра тэатар, сьвядома задушаны

«Трэба ж бараніць айчыннага вытворцу — «Купляйце беларускае»! А то што Хазанаў прывяжліжае ў Менск, што антрэпрыза беларускіх артыстаў — адна й тая самая дана за арэнду залі. Тэатар сьвядома задушаны.

Мастацтва — забава для багатай краіны, здольнай аплачваць вавашыя фокусы. На Захадзе мноства фондаў, куды можна прыйсьці з праектам пастаноўкі й атрымаць грошы. Тут — нічога гэтага няма. Можна займацца чыстым мастацтвам, працаваць для купкі, ставіць спектаклі для сябе. Калі толькі ня думаць, дзе ўзяць грошы.

Вось быў такі праект — «Никола-тэатар». Гэта быў камэрцыйны тэатар, які выконваў камэрцыйныя задачы. Але спектаклю жанру «трусь» мы ніколі ня ставілі. У кожнага ж тэатру мусіць быць стратэгія. Трэба ведаць, які перад табой глядач, якія людзі купілі білет. Напрыклад, п'есе «13» я ніколі не паставіў бы ў Купалаўскім. П'еса ўразіла мяне тым, што ў ёй няма ніводнай думкі. Толькі ангельскі гумар. Уражаньне, што аўтар напісаў яе, толькі каб глядач пасмяяўся.

Увогуле, зрабіць камэдыю цяжка. Прымусяць зал сьмяяцца. Прымусяць сумаваць — проста. І крытык потым напіша, што гэта геніяльна, а вы, дурні, нічога не зразумелі. Працаваць для купкі — лобы можа. А для поўнай залі?»

Пра сучаснага глядача

«Узровень глядача ўпаў. І тэлебачаньне ў гэтым дапамагло калясальна. Такое ўражаньне, што яно мае задачу адурачыць людзей, абалваніць. Гэты перагруз папсы, сьмецьця, непатрэбшчыны... Я сёньня сумую па акадэміку Ліхачову, слухаць якога ў савецкія часы было як піць жывую ваду. Сёньня ж грошы сталі самым галоўным. У Маскве прадусэр сустракае рэжысэра і пытаецца: «У цябе ёсьць фільм?» «Ёсьць». — «Колькі сэрый?» — «Тры». — «Шкада. Было б пяць, купіў бы». Яму ня важна, які гэта фільм і пра што. Ён ведае, што калі праз кожныя 15 хвілін будзе ставіць рэкламу, адаб'е грошы і яшчэ двойчы па столькі наварыць.

Некалі мы ставілі «Трохграфавую опэрэ», і гэта было цікава савецкаму глядачу. Каго зараз здзівіш гісторыяй пра Мэкі Нажа? Уключыце лобы тэлеканал. А тэатар мусіць паказваць тое, чаго не пабачыш у «скрыні». Людзі ідуць туды за шчырасьцю, за суперажываньнем. У гэтым прафэсія актара: людзі зьбіраюцца і адкрываюць адзін перад адным самыя балючыя месцы. Калі гэтага няма, працаваць у тэатры ня мае сэнсу.

У постсавецкі час усталявалася вялікая дыстанцыя між людзьмі. Пад сьветамі ўсе сядзелі ў адной кучцы. Не было мары пра паездкі за мяжу, шмоткі, грошы. Мы сядзелі як у акварыюме, чыталі Набокава з кэракопіяў, размаўлялі на кухнях. Але асяродзьдзе было прадзімальнае. Мы ведалі, што робіцца ў тэатрах Вільні, Ленінграду, Кіева. Сёньня гэтых сувязяў няма.

ОЛГА ДАРАШКЕВІЧ

У Беларусі ўсё адбываецца ў апошні момант.

заў няма. На Беларусь апускаецца жалезная заслона. І не дастукацца. Беларусь замыкаецца, правінцыялізуецца, ператвараецца ў вялікі вясковы клуб у культурным сэнсе».

Пра тутэйшых

«Я не спадзяваўся на посьпех «Тутэйшых». Думаў, прыйдзе 15 чалавек, пакажам два разы — і ўсё... Але тады быў такі момант. У Беларусі ўсё адбываецца ў апошні момант. Вунь 7 лістапада ў Расеі адмянілі, а ў нас уключалі тэлевізар — дзяўчынкі ў чырвоных гальштукіх і «Аўрора». А тады — раптам Беларускае Пупча... Справа ня ў сыягу бел-чырвона-белым, які я ў спектаклі спрабаваў усё ж падаць неадназначна, складаль з крыві і анельскіх крылаў. Сьцяг тады яшчэ ня быў дзяржаўным. Валер Масьлюк раней «Тутэйшых» ставіў у Магілёве, дык там БССРаўскі сьцяг са столі спускаўся і гучаў гімн «Мы белару-

сь». І людзі ўставалі, бо гімн гучыць...

Справа ў іншым. У п'есе паказаны беларускі характар. Вось Мікіта Зноск — беларус. Напшы выжыла дзякуючы ўнутранай плястычнасьці. Паглядзіце «Ніхто не хапеў паміраць» — пра лёс маленькага народу на скрыжаваньнях эўрапейскай гісторыі, перад якім стаць толькі адна задача — выжыць.

Заедзьце ў любую вёску, пагаварыце з людзьмі. Калі чалавек цябе ня знае, ён будзе з табой так гаварыць, каб ты нічым ня змог яго зачэпіць. Як у анэкдотце: «Дзед, у возеры рыба ёсьць?» «А куды яна дзенецца...» — «Дык чаму я за дзень не злавіў нічога?». — «А адкуль ёй узяцца...» Я не кажу зараз, добра гэта ці дрэнна з маральнага пункту гледжаньня. Але ў кожнай нацыі ёсьць зьярныя, якое хочацца памацаць.

І мы не рабілі «Тутэйшых» чорна-белымі. Там жа з іроніяй

паказаны і Янка Здольнік. Такі ўжо настаўнік, інтэлігент, а як заваруха пачалася ў горадзе, ён адразу: «А мы на вёску. Там людзі лепшыя».

Пра гістарычныя шанцы

«Прычыны майго сыходу з Купалаўскага тэатру былі прازیрачныя, з аднаго боку, і ідэалігічныя зь іншага. Змянілася сытуацыя. Нам пашчасыліца працаваць у часы беларускага адраджэньня. Гэта ні з чым не параўнальнае адчуваньне. Мы і дзіржава — гэта пры Шупкевічу было адно. Быў уздым. У нас адчыніліся амбасады замежных краінаў. Мы стваралі сваю краіну. Але ўсё змянілася. Цяпер я стаўлюся да гэтага спакойна. Сьвятыя бываюць рэдка. Раз на сто, дзвьесце гадоў. Народы рэдка атрымліваюць гістарычныя шанцы. Польшча вунь дзвьесце гадоў чакала».

Запісаў СМ

У Купалаўскім тэатры трэба толькі такія праекты і рабіць. Ставіць дабротную беларускую літаратуру.

У гэтым прафэсія актара: людзі зьбіраюцца і адкрываюцца адзін перад адным. Калі гэтага няма — працаваць у тэатры ня мае сэнсу.

Беларусь замыкаецца, правінцыялізуецца, ператвараецца ў вялікі вясковы клуб у культурным сэнсе.

Беларуская нацыя выжыла дзякуючы ўнутранай плястычнасьці.

Пінігін падыходзіць звышсур'эзна

Рэпартаж з рэпэтыцыі «Сымона-музыкі».

Калі б не сцэнічнае ўбраньне актараў Купалаўскага тэатру, можна падумаць, што гэта сядзяць студэнты перад аўдыторыяй у чаканьні адказнага іспыту. У службовым памяшканьні ля сцэны адны артысты засяроджана глядзяць на столь, нехта ходзіць па пакоі і паліць, дзяўчаты з хору весела пчбачебучь, некалькі актараў адхіліліся і напалоўгаласу прагаворваюць тэкст. На сцэне ідзе адна з апошніх рэпэтыцый прэм'ернага спектаклю Купалаўскага тэатру «Сымон-музыка», які можа стаць галоўнай падзеяй тэатральнага сэзону.

Пасярод залі спакойна сядзяць рэжысэр. Ужо пяць хвілін, як мусіць пачацца рэпэтыцыя, але на сцэне нікога няма. Мікалай Пінігін не вытрымлівае, бярэ мікрафон і гучае: «Гэй, не разумею, дзе народ?» На сцэну са скрыпкай выбягае Алесь Маўчанаў — выканаўца галоўнай ролі: «Я гатовы!»

Пінігін, які ўжо сем год не прапаваў з купалаўцамі, вядзе рэпэтыцыю падкрэслена ветліва. Пана — заслужанага артыста Беларусі Аляксандра Падабеда — называе па бацьку. Сымона — «мілы Саша». Голас Пінігіна амаль заўсёды роўны і спакойны, нэрвовасьць, надта ўласьцівая прэм'ерным рэпэтыцыям, зусім не адчуваецца. Але не знаходзіцца месца і жартам, часам вельмі патрэбным, каб крыху разьвіволіць актараў. Пінігін да ўсяго падыходзіць звышсур'эзна: для яго важна, як сьвятло адбываецца ад пяніна і як тырчаць вушы з-пад шапкі актара. «Нацягні болей, каб былі відаць вушы», — кажа аднаму з выканаўцаў. Потым усюхпляваецца і паказвае статыстам, як заносіць на сцэну човен.

Пінігін сам рабіў інсцэніроўку і ўважліва падбіраў тыв месцы з паэмы, якія можна абыграць на сцэне. Паводле яго словаў, зрабіць аднаактны містэрый паводле «Сымона» — такая ж цяжкая задача, як паставіць «Вайну і мір». Таму Пінігін адмовіўся, напрыклад, ад такога знакавага ў паэме моманту, як вырачавальная завеса. Шмат часу на рэпэтыцыі было аддадзена эпизоду, калі Сымон трапілае да Пана і чуе гукі чароўнай музыкі. Дэталавай распрацоўцы была адведзена недзе паўгадзіны: Сымон слухае («Рабі выгляд, што слухаеш вачыма!»), разварочаецца («Нетаропка!»), наступова апускаецца на калені («Не сьляпяйся!»), уздымае галаву («Больш сьвятла!»), чапляецца за штучку і ўздымаецца па-над сцэнай.

Сяргей Будкін

Прэм'ерныя паказы спектаклю Мікалая Пінігіна «Сымон-музыка», паводле паэмы Якуба Коласа, пройдуць у Купалаўскім тэатры 19 і 20 лістапада. Пачатак а 19-й.

Горадня працягвае змагацца

Працяг са старонкі I.

Перадрукаваны на некалькіх гарадзенскіх сайтах, артыкул выклікаў прыхільную рэакцыю месцаўцаў.

Працитуем некалькі выказванняў: «Хто цяпер мае ўладу? Былыя старшыні райвыканкамаў з магільскай глыбінкі. Што яны бачылі? Вось і думаюць, што плітка — гэта паказчык культуры, а асфальт — цывілізацыя! Любы зўрапейскі горад ганарыцца тым, што ў яго ёсць брукаваныя вуліцы, нават выклікаюць брукароў—спэцыялістаў за дурныя грошы, каб клалі брук».

«Валера Руселік мае рацыю. Чаго яны разбіраюць вуліцы, якія прастаяць яшчэ 100 год? Лепш зрабілі б тое, што патрабуе рамонт. Да таго ж плашч за гэта мы, падаткаплатнікі. Прэч брудныя рукі ад чыстай і светлай мінуўчыны Горадні».

Застаецца пашкадаваць, што інфармацыйны вакуўм (найперш праз адсутнасць незалежнай прэсы) не дазваляе зрабіць гэтую інфармацыю больш даступнай жыхарам горада і арганізаваць сапраўды шырокую дыскусію аб тым, як мае выглядаць наш горад.

У кастрычніку некалькі маладых гарадзянаў, выйшаўшы на вуліцы горада, за тры дні сабралі трыста подпісаў пад заклікам да ўладаў перагледзець пляны

па «рэканструкцыі» горада. Ліст, у якім сьцьвярджалася неабходнасць спыніць разбурэнне традыцыйнай пляніроўкі Савецкай плошчы, быў накіраваны ў гарсавет і мэру горада. Даць афіцыйны адказ улады адмовіліся, замест гэтага ў газэце «Вечерний Гродно» надрукавалі інтэрвю з архітэктарам горада, якое выглядала, хутчэй, на адліску. У інтэрвю гаварылася, што пляны па стварэнні пешаходнай зоны ў цэнтры горада рэалізаваць пакуль немагчыма праз адсутнасць сродкаў — гэта перспэктыва наступных дзесяці гадоў, але пакуль найбольш важнае тое, што ў працэсе рэканструкцыі плошчы не пацярпелі падмуркі гістарычных будынкаў, якія могуць будзе некалі рэстаўраваць.

Але «рэканструкцыя» яшчэ не завяршылася, падземны пераход пад былой Мяшанскай пабудаваны напалову. Выхад з пераходу на другім баку вуліцы, які пачнуць будаваць толькі ў наступным годзе, павінен трапіць аkurat на адзін з фігеліў знакамитага палаца Радавілаў. Як бы не прыйшлося спадару галоўнаму архітэктару хутка адмовіцца ад сваіх слоў. Як выйдучь улады з гэтага становішча, пакажа час, а мы абавязкова праінфармуем аб гэтым грамадства.

Разбурэнне гістарычных будынкаў у цэнтры працягваецца.

Янка Лявевіч, Горадня

Рэшткі двухпавярховага цаглянага дома па вул.Заводзкая, 12, пабудаванага 80 гадоў таму і разбуранага пры пашырэнні набярэжнай Нёману.

Мастацтвазнаўца Буйвал і плястылін

Неўзабаве пасля публікацыі майго артыкулу пра талкаў ў Курапатах («НН», №41, 4 лістапада) у Сецце з'явіўся допіс сакратара ўправы КХП—БНФ Валер'я Буйвала.

У ім В.Буйвал ацэньвае вынікі дзвюх акцыяў, праведзеных у Курапатах на Дзяды вячоркаўцамі з пазыякоўцамі. Акцыя КХП—БНФ апісваецца выключна ў пазытыўных тонах, а вась мэрпрыемства, зладжанае палітычнымі апанэнтамі, характарызуецца як гнюсны акт блізкаўнерства. Аднаведна падважваецца і аб'ектыўнасць рэпартажу ў «НН».

Крытыка сп.Буйвала вытры-

мана ў выключна абразлівай форме. Пакіну гэта на сумленні аўтара, які друкуецца на сайтах Кансэрватыўна-хрысціянскай партыі і ў халдынгавай газэце «Літаратура і мастацтва». Аднак ігнараванне фактаў ці нават іх скажэнне — іншая рэч, таму лічу патрэбным патлумачыць некаторыя моманты, каб ня ўводзіць зман тых, хто ў Курапатах у той дзень не прысутнічаў.

Па-першае. Памятнюю шылду ўсталяваў Алякс Шатэрнік, а ня выдуманы сп.Буйвалам палітычны гібрид Віндчук-Лебедзько (Лябедзькі ў той дзень ва ўрочышчы не было).

Па-другое. Сп.Шатэрнік і не хаваў таго, што шылда часовая зь незалежных ад аўтара прычынаў, тлумачыць гэта амаль кож-

наму. Але з плястыліну зроблены толькі адзін фрагмент — менавіта той, які ўтрымлівае аб'яцанне бэзэсэраўскіх уладаў увекавечыць памяць пра ахвяры сталінізму. Сама шылда выкананая з металу. Паводле слоў сп.Шатэрніка, гэта было своеасабытым прэфонансам — аб'яцанні савецкіх уладаў нетрываць, як плястылін.

Па-трэцяе. «З урачыстым выглядам тоўпіліся перад шылдай і слухалі маналёгі псеўдапазыцыянераў» ня некалькі дыпламатаў, а амаль усеб дыпкорпус, за выняткам хіба паслоў Расей кітаю. І не «маналёгі псеўдапазыцыянераў», а аповед гісторыка Ігара Кузьняцова. Да таго ж хацелася б на ўласныя вочы пабачыць «увядную» з Бруселью з загадам падтрымаць сваім аўтарытэтам Мілінкевіча, пра якую вы ўгадалі, спадару Буйвал.

Па-чацьвёртае. Вы пішаце пра

тое, што на наступны дзень арганы званыя Кансэрватыўна-хрысціянскай партыяй БНФ сотні людзей усталёўвалі крыжы, сьпявалі рэлігійныя і патрыятычныя гімны. Псеўдапазыцыянеры ж, дыпламаты з журналістамі дз разывакі (?) учынілі акт гнюснага блізкаўнерства, наліяўшы на камень-валун плястылінавую шылду, патусявалі і разьбегліся. Сведчу пра тое, што бачыў на ўласныя вочы: «псеўдапазыцыянеры» з раніцы прыбыралі ля крыжох, выносілі сьмецце. Падчас ускладняў кветак да каменя жанчыны сьпявалі і рэлігійныя («Магутны Божа»), і патрыятычныя гімны («Пагоня»).

«Некаторыя пацікавіліся, а дзе ж гэта шылда, якой «пакланяўся» Аляксандар Мілінкевіч і іжэ зь ім? Доўга шукалі «шэдэўр» і ўрэшце знайшлі». Яны што, спадар Буйвал, першы раз былі ў

Курапатах, што доўга не маглі адшукаць каменя?

Адам Глбэс піша пра дзьвюхдушнасць беларуса. Асьмелюся запярэчыць. У сучаснага беларуса тры душы, а мо і болей. Трэцяя зь іх самая правільная, самая беларуская. Як у сп.Буйвала, напрыклад. Толькі вась не перамагчы беларусу ў найбліжэйшай перспэктыве з такой спэцыфічнай душэўнай камплектацыяй, як ні змагацца. Ці то пад сьцягам сьцягоў Зянона, ці то з прагматызмам за заходнія ці ўсходнія гранты.

Сямён Печанко

Камэнтар Аляся Шатэрніка

Менавіта такія асобы, як Валер Буйвал, зрабілі ўсё магчымае для таго, каб вячоркаўцы з пазыякоўцамі апынуліся фактычна па розныя бакі барыкад.

Без закулісных скавытаньняў

Са здзіўленьнем прачытаў у «Знаках прыпынку» Уладзімера Някляева пра тое, што «архэўцы»... ня надта лядзяць паміж сабою, яшчэ больш ня лядзяць зь «дзеяслоўцамі», у якіх да «архэўцаў» гэтыя ж моцныя зваротныя пацучыці» («НН», №41). Неяк гэта усё бязадрасна, не тлумачыцца чаму, ды не зусім слухна.

Бязадрасна, бо я сам «групуюся» пры часопісе «ARCHE», але ў мяне нармальныя адносіны і з астаннімі «архэўцамі», і зь «дзеяслоўцамі». Думаю, такіх ж самых дачыненні і ў Андрэя Хадановіча ды ў Юрася Паццопа, і шмат у каго іншага, каго ведаю бліжэй. Часам здаюцца непаразуменні, але вырашаюцца яны ў рабочым парадку, без закулісных скавытаньняў.

Крыўды, пра якія піша Някляев, насамрэч узнікаюць з-за рэцэнзій. Бадай, самая гучная крыўда апошняга часу — Барыса Пятровіча на рэцэнзію

Данілы Жукоўскага «Пісьменьнік і Пустэча» (2005. №4. Arche.). Рэцэнзія рэзка і спрэчна. Але ж гэта ня вырак і ня «чорная метка». Крытык не аналізаваў біяграфію празаіка або яго рэдактарскую дзейнасць — а толькі тэксты з кнігі «Шчасьце быць...».

Слушнасць у тым, што крытыцы «ARCHE» перашкаджае ідэялігічная зададзенасць (і ня толькі «нацадмаўскія» ўстаноўкі, але і нейкія дацільныя пошукі абстрактнага пазытыўнага, дзейснага героя — праз адсутнасць якога нірэдка дастаецца і (Мудрову). Але я ніколі не паверу, што з дапамогай крытыкі «архэўцы» зводзяць прыватныя рахункі.

Пара белісьменьнікам навучыцца разгавяць на адмоўную крытыку «бяз выклікаў на дуэль». Бо, з улікам сёньняшніх крыўдаў, крытыка — гэта нейкая зноўва цёмных сілаў, у нашым выпадку, нейкіх езуціцкіх «архэўцаў».

Мне таксама абсалютна не спадабалася рэцэнзія на мой зборнік «Прывід вясны», што была зьмешчана ў «Дзеяслове»

(№8, 2004). Ірыну Шаўлякову нахлілі рады анатацыі, якую яна старанна абмаркоўвала на працягу ўсяго караценьскага агляду. Я так і не зразумеў, чаму канцэптуалізацыя (напэўна, зборніка) можа паяднаць «сэнсавы скразняк» з «фармаварочым насмаркам». А хацелася б яшчэ пачуць развагі пра вершы. Бо анатацыя пішыцца для чытачоў—пакульнікоў, а не для крытыкаў.

Але крыўды ў мяне няма. Ніякіх сьлёз і скаргаў. І адносіны зь «дзеяслоўцамі», прынамсі з майго боку, у мяне прыязныя. Алякс Аркуш, Полацак

Літва ці Беларусь?

Пытаньне аб ужыванні назвы «Літва» шчыльна зьвязана з праблемай спадчыны ВКЛ. Вядома, якое значэньне для беларускага адрэджанья лета кніга Міколы Ермаловіча «Паслядак аднаго міту». Але ягона ялікалізацыя Літвы паміж Менскам і Наваградкам, Маладэчнам і Слонімам застаецца недаказаная. Як і сумнеўны падаецца

спроба вывядзеньня князёў ВКЛ ад князёў полацкіх.

Але гэта ня значыць, што мы не павіны лічыць Вялікае Княства сваёй дзяржавай. Наша культурная дамінанта ў ім агульнапрызнаная. Але мы таксама ня маем права аспрэчваць права сваіх суседзю называцца Літвой. Няправільна і называць летувісаў жмудзінамі, бо калі жмудзіны, чаму не аўшчайтай?

Нацыянальная свядомасць ня можа трымацца на мітах, хай сабе і прыемных для нас.

Усяслаў Шатэрнік, магістар гуманітарных навук, Менск

Вялікая Літва

Ужо самі гісторыкі блятаюцца, як называць беларускія землі ВКЛ ў сваіх працах: ці то Літвой, ці то Беларуссю. Іншы раз чытаеш гістарычную кніжку і ня можаш уявіць адрозьні, пра якую Літву ідзе гаворка — пра цяперашнюю Беларусь ці пра былое Жмудзь.

Але маюць рацыю прыхільнікі «літоўскага варыянта». Менавіта пад назвай «Літва» аб'ядналіся

ўсе нашы этнічныя землі. Менавіта пад гэтай назвай пачаў фармавацца народ, які цяпер вядомы як беларусы, а раней называўся «ліцьвіны». Нідзе я не знайшоў дакладнага тлумачэньня, чаму наш край павінен называцца Беларуссю. І загадкай застаецца для мяне, чаму нашы адрэджанцы ў свой час абралі менавіта гэтую назву.

Ранейшая гістарычная назва будзе калісьці вернуцца. Але як вярнуць назву, калі побач ужо

ПАМЫЛКІ ДРУКУ

Удакладненыя да №42, артыкул «Самая цёплая восень»: азімя ня «краспусціліся», а «краскусціліся», ад куст, кустыціца.

Валяціна Гракун, Бешанковічы

У №42, у артыкуле «Цэны на жылло працягваюць расці» вялікая (памерані) памылка: калі \$1040 памножыць на 840 тысяч чаў, будзе 873 мільёна 600 тысяч даляраў а ніяк не мільярд».

Zmiciej, форум «НН»

Дзякуй за папраўкі.

ёсць суседка з такой самай назвай? Думаю, гэтая праблема вырашаецца вельмі проста — Вялікая Літва, як прапановаў Ян Станкевіч. Ёсць Вялікая Брытанія, чаму б ня Вялікая Літва? Яўген Салейчук, Пінск

«НН» з радасцю друкуе ў газэце і на сайце www.nn.by чытацкія лісты, водгукі і меркаваньні. З прычыны вялікага аб'ёму пошты мы ня можам паштывярджаш атрыманыя Вашых лістоў, ня можам неапублікаваныя матэрыялы. Рэдакцыя пакідае за сабой права рэдагаваць допісы. Лісты мусяць быць падпісанымі, з пазнакай адрасу. Вы можаце дасылаць іх поштай, электроннай поштай ці факсам.

Хто вы?

4 лістапада, у Дзень расейскага народнага аднаўлення, у адным з менскіх шпіталеў ледзь не дайшло да бойкі. Адбылося гэта ў палаце №5 — велізарнай, на чатырнаццаць ложкаў. З прычыны рамонту шпітальнага будынку давалося прыстасаваць для хворых адміністрацыйнае памяшканьне.

Народ у палаце сабраўся сталага веку. Спачатку нішто не прадвішчала навалыніцы. Ішла ціхмярная гутарка. Гаварылі пра пэны на агародніну — пра тое, што ўсё стала дорага, што на базары нічога, апроч бульбы, таньней за тысячу ня купіш. Нехта выказаў думку, што жыць на вёсцы даўно зрабілася немагчыма. Тыя, хто там шчыра заставаўся, дажываюць свой век альбо сьціваюцца. Усе пагадзіліся, а кожны прывёў свой прыклад. Нехта завёў гаворку пра неймаверную колькасць начальства, у тым ліку ў атрасктары, якое нічога ня робіць, кіраваць ня ўмее, а толькі крадзе і вымагае грошы. Нейкі сьмяляч нават пачаў гаварыць пра найвышэйшае начальства, «магілёўскі клан», карушыю і бязладдзёў ў краіне. Пра тое, што пры камуністах можна было хоць кватэру бясплатна атрымаць, а цяпер грошай на тую кватэру за ўсё жыццё не заробіш. Зь ім таксама пагадзіліся.

Дзень прымірэння

Парушыў спакой хіба адзін пацыент, які пачаў трэсьці газэтаў ды абуралца. «Вы паглядзіце, што робіцца! Трэці райх ім падавай!» Выявілася, што хваліванне хворага выклікала нататка пра тое, які нейкі маладзёны вывесілі ў цэнтры Менску транспарант з надпісам «Трэці тэрмін — Трэці райх». «У калгас іх усіх!» — абурался пацыент. Суседзі па палаце таксама пагадзіліся. Калгас, вядома, самае страшнае пакараньне з усіх. Адным словам, у палаце запанавалі кансэнсус і згода.

Але тут да хворых завітала праваслаўная сястра-манашка. Алеўным голасам яна паведала: «Братове, сёння ў нас сьвятая Казанская абраза Божай маці!» Далей манашка прапанавала тым, хто не спявае праваслаўную веру, пайсьці пагуляць, астатнім — паслухаць гісторыю, зьвязаную з гэтым абразом. Апавед манашка завяршыла словамі пра тое, што копія іконы ў 1612 г. дапамагла цудоўнаму вызваленьню... «ад бел-паліякаў». Нехта з пацыентаў голасна сказаў: «Дык беларыяці — гэта ж мы! Беларусы!» Сэкундзі ў палаце панавала ціша. Потым цішыня ўзарвалася. «Заткніся, дыдла!» — «Сам ты была, гісторыю ня ведаеш!» — «Маўчы, бо заб'ю!» — «Дубіна ты!» — «Хто, я дубіна?! Пачакай, я да цябе дабаруся...» Праваслаўнай сястры давалося клікаць на дапамогу сястрычак шпітальных, бо некаторыя хворыя пачалі ўскокваць з ложкаў і хапаць адзін аднаго за шматкі. Але ўсе абыйшліся карвалістам.

Спірочка сярод хворых перайшла на вечную тэму — ці ёсьць Бог і ў што верыць? Выявілася, што ніхто з насельніцкаў палаты ні ў царку, ні ў касцёл ня ходзіць, хоць большасьць лічаць сябе праваслаўнымі. Усіх сучасных стары камуніст, які сказаў: «Ня важна, якой ты веры. Галоўнае, каб Бог быў у душы...»

Ad absurdum

За некалькі дзён да гэтага адна цэнтральная газета зьмясьціла матэрыял без пазначэньня аўтара —

перадрук з Інтэрнэту. Уражвае парашаць публікацыя — паласа, а таксама навуковападобны, пэўнадаб'ектывісцкі стыль. Аднак рэч у зьмесьце. У матэрыяле праводзіцца думка, што незалежныя СМІ, якія наагул праўдзівая інфармацыя пра падзеі ў краіне, насельніцтву Беларусі не патрэбны. Ніхто ня ведае і ня хоча ведаць ні пра якія незалежныя выданьні ці замежныя радыёстанцыі. Амаль як у старым анэкдодзе. Калі замежны журналіст запытаўся ў савецкага чыноўніка, чаму ў савецкіх крамах няма зьвірстай ікры, той адказаў: «А вы чулі, каб нехта з пакупнікоў пытаўся ў прадаўцоў пра ікру?» «Не», — сказаў журналіст. «Вось бачыце, на гэты прадукт у нас няма попыту».

Нават калі згадзіцца з тэзай аб адсутнасьці патрэбы ў аб'ектыўнай інфармацыі — тэзай, пабудаванай паводле схаластычнага прыніцыпу «Ad absurdum» (накш кажучы — веру, бо абсурдна), — і тады застаецца пытаньне: навошта? Калі насельніцтва, паводле публікацыі, ня верыць недзяржаўным мас-мэдыя, а верыць выключна дзяржаўным СМІ, навошта перасьледаваць недзяржаўныя выданьні? Навошта іх зачыняць, спганяць фантастычныя штрафы, выкідаць з сьстэмы падліскі ды распаўсюду? Навошта тады разрываць дамовы на распаўсюд, рызкуючы займаць судовыя працэсы ды скаргі падманутых чытачоў? Навошта тады патрэбны гучныя заявы МЗС пра недапушчальнасьць умяшаньня ва ўнутраныя справы краіны ў сувязі зь меркаваньні (!) плянамі ЭЗ наладзіць замежнае вышчачаньне на Беларусі? Навошта дэпартаваць замежных журналістаў, а айчынных — перавыхоўваць на «імімі» на падставе абвінавачваньняў у зьвязавзе гонару і годнасьці прэзыдэнта?

«Закон суровы, але гэта закон». Маўляў, ня важна, што там пішучь «нячэсныя журналісты» ў «нячэсных выданьнях». Важна, каб яны прытрымліваліся закону і не выхадзілі за яго рамкі. Цудоўна! Толькі як тады быць са свабодай слова і забаронай цензуры СМІ, зафіксаванымі ў Канстытуцыі? Яе таксама не чытаюць жыхары Беларусі? Але няведаньне закону не пазбаўляе ад адказнасьці.

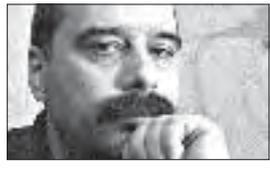
Лёгкае цяжарнасьць

Біблію таксама чытаў далёка ня кожны, але ці ставіць гэта пад сумнеў біблейскія ісьціны і запаветы? Аднак аўтар згаданай інтэрнэт-публікацыі ставіць пад сумнеў капшто-насьць свабоды слова на той падставе, што хатнія гаспадыні ці ўладальнікі легкавікоў больш любіць слухаць музыку, чым доўгія размовы. Але немагчыма быць крыху цяжарным. Свабодна слова альбо існуе, альбо не іма. А ўжо як выкарыстаць яе — дзеля высакародных мэтаў ці ў мэтах распаўсюджваньня чалавечанавісьніцкіх ідэй — залежыць ад саміх людзей. Людзі маюць права абараняцца ад чалавечанавісьніцкаў, забойцаў і тэрарыстаў. Аднак для гэтага існуюць закон, карны апарат і самае га-

лоўнае — суд, які толькі і можа вырашаць, ці парушае закон або правы іншага чалавека тая або іншая публікацыя. Калі заткнуць рот прэсе, становяцца непазгэбны і суд, і парламент. Які эсэс у іх існаваньні, калі пра тое, што гаворыць дпутаты ці што робіцца ў судзе, усё адно ніхто не даведзецца?

Калі ў турме ў Гуантанама да зьявіленьня ўжываліся катаваньні, які ў Абу-Грэйб, гэта ляжа чорнай плямай на рэпутацыю ўраду ЗША. Такія дзеянні ня могуць быць апраўданыя ніякімі спасылкамі на нацыянальную бясьпеку і барацьбу зь міжнародным тэрарызмам. Фанатыка ня зломіць ніякія катаваньні, а невінаваты чалавек можа прызнацца пад страхам у тым, чаго ніколі не рабіў.

Урэшце, чалавек існуе для нацыянальнай бясьпекі ці нацыябясьпека для чалавека? Гэтым пытаньнем задаўся дпутатаў палаты грамадзянскага парлямэнту, калі пра-

Успомніце імяны, якія згадваюцца ў дзяржаўных газэтах на самых бачных месцах, і ўявіце, што прайшло сто гадоў. Якія з гэтых імянаў застануцца вартымі таго, каб іх помнілі?

валілі законапраект, прапанаваны прэм'ер-міністрам, што даваў магчымасьць трымаць у зьявіленьні падазронах у тэрарызме без праўдзівых абвінавачваньняў тры месяцы. Ні папулярысць Тоні Блэра, ні партыйная дысцыпліна (супраць законапраекту галасавала частка лейбарыстаў) не засталі ад дпутатаў эсэнсу важнасьці захаваньня праваў чалавека.

Калі адзін з брытанскіх часопісаў напісаў, што ў турме ў Гуантанама ахоўнікі апантанлі Каран, публікацыя выклікала масавыя хваліваньні ў мусульманскіх краінах. Праўда, інфармацыя не пацьвердзілася, і рэдакцыя паставіла, каб падобнага роду важныя паведамленьні друкаваліся толькі з дазволу галоўнага рэдактара ці яго намесьніка. Але тут гаворка являлася пра неабходнасьць правярць інфармацыю, а не пра забарону.

Хіба ў Расеі цензура інфармацыі, зьвязанай зь дзеяньмі тэрарыстаў і антытэрарыстычнымі апрацаваньнямі, дапамагла прадухіліць нядаўня крывавае падзеі ў Нальчыку ці гэтаганце ад паўтарыньня падобнага ў будучыні?

У колішнім СССР тэркт у маскоўскім мэтро, арганізаваны ар-

мянскімі нацыяналістамі, наглуха замоўчвалася прэсай. Празь дзесяць гадоў пасля таго тэркт узарваўся Нагорны Карабах, з чаго пачаўся развал СССР. Ня робячы ніякіх параўнаваньняў зь нядаўнімі выбухамі ў Віцебску, даводзіцца канстатаваць, што цяперашнія ўлады паводзіць сябе ў дачыньні да свабоды слова гэтаксама, як паводзіла сябе савецкае кіраўніцтва — акурбат да таго моманту, пакуль ня выбухнуў Чарнобыль.

Праблема кухаркі

У свабоды слова ёсьць і адваротны бок. Масавы чытач чытае толькі тое, што яго цікавіць. І журналіст піша пра тое, што цікавіць чытача яго выданьня. Як заўважыў адзін брытанскі выдавец, чытачы якой-небудзь «Санды кронікл», хутэй за ўсё, нават і не здагадаюцца, што недзе ў Іраку ідзе вайна. Чытачоў гэтай цікавіць адно пікантнае падрабязнасьці з жыцьця каралеўскай сям'і, рэцэпты печыва, спорт і надвор'е. Але ў Англіі існуюць дзясяткі іншых сур'езных выданьняў зь немалымі накладамі — такія, як «Дэйлі тэлеграф», «Гардыян» або «Індэпэндэнт», чытачоў якіх цікавіць палітыка.

У Беларусі ж паважныя дзяржаўныя газэты — зь вялікай колькасцю каларовых здымкаў, стракатым дызайнам ды агромністымі загаловакмі — паводле зьместу ўсё больш нагадваюць заходнюю бульварную прэсу, разлічаную на самы прымітыўны густ.

Адваротны бок ёсьць, вядома, і ў дэмакратыі. Пра яго пісаў выдаўца брытанскі пісьменьнік Джон Фаўлз. На яго думку, самы непрыемны бок дэмакратыі палітэа ў тым, што ў выбарах удзельнічаюць усё — у тым ліку тыя самыя кухаркі, на якіх Ленін ускладаў вялікія спадзевы. Гэта значыць, што палітычная эліта грамадзтва і будучыня дзяржавы залежаць ад меркаваньня шырокіх мас, якія могуць памыліцца і купляцца на папулізм правадыроў. У выніку на самым версе могуць узьняцца ня самыя лепшыя і здатныя, а наадварот — самыя шэрыя, абмежаваныя, але хітрыя і больш эразумельныя простама люду асобы. Аднак разьвітая дэмакратыя таксама нідзе і ня зводзіцца толькі да працэсу выбараў. Ёсьць і іншыя галіны ўлады, сьстэма мэханізмаў стравманья — усё тое, што ў Беларусі адсутнічае. Паказальна, што А.Лукашэнка пры ўсёй бязьдэмнасьці паводзіць сваёй асабістай ўлады нядаўна іпчч больш пашырыў яе, дадаўшы сабе права аднаасобна прыпыняць паўнамочны судзьдзяў Канстытуцыйнага суду, а таксама прызначаць на гэтую пасаду.

Сталін і дыскус

У Беларусі пакуль захаваляся тое, чаго нельга ігнэнаваць пазавіць нивою нацыю нават пры самай страшнай тыраніі. Гэта «думваючая меншасьць», якая паводзіць гандэнтна зь заўсёды знаходзіцца ў апавыцьці да ўлады. Прычым яна ёсьць нават у спэрагах уладнай элі-

ты, і з гэтым нічога нельга зрабіць, к няможна забараніць сам працэс думанья.

Можна, як гэта зрабіў Ленін у 1920-я, пасадыць усіх філізафаў на параход і адправіць за акіян. Можна, як гэта зрабіў Сталін у 1930-я, перастраляць амаль усіх беларускіх настаўнікаў, навукоўцаў і літаратараў. Дзеянні, што прынесьлі катастрафічны эфэкт. «Думваючая меншасьць» у беларускім грамадзтве цяпер складае меншую праслойку, чым дзе-небудзь у Эўропе. Цемрашальства ў сёньняшняй Беларусі працягвае ў самым непрыстойным выглядзе. Толькі ў сёньняшняй Беларусі рэдактар дзяржаўнай газэты можа пасьміхацца са словаў «дыскурсе», не разумеючы яго эсэнсу. Трэба думаць, словы «антытэза», «постмадэрнізм» або «гіпэртэкст» павінны выклікаць у яго прыступы нясстрымнага рогагу.

Але думваючая меншасьць усё-такі ёсьць. Трэба зазірнуць, напрыклад, на сайт радыё «Свабода» і прачытаць на ім хача б адзін з выпускаў «Вострай брамы» Сяргея Дубаўца. Для таго, каб спраццацца з аўтарам перадачы, недастаткова ведаюць слова «дыскурсе» або ўмець выпічарацца ды пасьміхацца. Для гэтага трэба як мінімум карыстацца клясычным беларускім правапісам, ведаць гісторыю Беларусі, яе літаратуру, філязофію. Трэба любіць прадмет, аб якім ідзе гаворка. І трэба іпчч ўмець думаць і ўмець спраццацца.

А цяпер пайдзіце на вуліцы і правядзіце апытаньне: колькі людзей слухае «Вострую браму»? Колькі людзей ведае С.Дубаўца? Колькі зь іх ведаюць ці чыталі Акудовіча, Бабкова, Разанаву? Колькі зь іх ведаюць беларускую мову? Колькі вераць у Бога? І што, на іх думку, ёсьць ісьціна? Аднойчы, між іншым, у гэтых людзей ужо п'яталіся — ці патрэбна ім нацыянальная сымб'оліка? Большасьць выбарцаў, пазбаўленых элемэнтарных ведаў, яна да лямпачкі. Што і пацьвердзіў рэфэрэндум.

Калі ў чалавека ў галаве нуль інфармацыі — гэта яго асабістая праблема. Але, як казаў Станіслаў Ежы Лець, калі склясьці лісьлены нуды, вынік атрымаецца жахлівы.

На заканчэньне правядзём экспэрэмэнт у думках: успомніце ўсе тыя імяны, якія згадваюцца ў дзяржаўных газэтах на самых бачных месцах, штодня гучаць па радыё і тэлебачаньні, і ўявіце, што прайшло сто гадоў. Якія з гэтых імянаў застануцца вартымі таго, каб іх помнілі? Думайце, адкаж відавочны нават для тых, хто сёння гэтыя імяны ўслаўляе.

У раўнамаці, калі стала крыху ліччэй, п'якэй за ўсё было прызывацца да дзьвюх рэчаў — неабходнасьці прылодна мацішчы ў вутку і да стогнаў іншых хворых. Празь некаторы час, праўда, прывыкаеш да ўсяго.

Толькі вось старая алягалічачка, якая ляжала побач, зяецца, дастала ўсіх, у тым ліку мэдысэрсанал. Увесь час, з ранку да вечара, яна няспынна паўтарала толькі адно слова, якое спачатку п'ячка было разабраць. Гэта было слова «б...». Паказалі лекар, перахапіўшы мой позірк у бок жанчыны, з сумам заўважыў: «Вось і ўсё, што заставаецца ад ейнага жыцьця. У яе п'яроз печані...» Потым лекар запытаўся: «Хто вы паводле прафэсіі?» Крыху падумайшы, я адказаў: «Нячэсны журналіст». Лекар на імгненьне сусмеўся, потым ўсьміхнуўся і падміргнуў... Жыцьцё працягвалася.

ЛІСТЫ ЗЬ ЛЕСУ

«Максімка»

ПАВАЛ СЕВЯРЫНЕЦ

«Максімка» — шклоачышчалнік на аснове зтылавага сьпірту. Таксычны. Пры пападанні на адкрытую паверхню скуры прамыць праточнай вадою. Гэта напісана на 5-літровых, якія расейцы велікадушкім дызэлем завозіць у Алешчу і прадаюць па 20 тыс. рублёў. Але няма пад Алешчу даўн-таўну небасягаў, на мышчэ вокнаў якіх спатрэбіўся б аб'ём штотыднёвых расейскіх паставак. Праточнай вадою «Максімку» разбавіць да належнага градуся і разьліць у бутэлькі 3-падліманаду ці мінералкі — і вось ён, самы даходны бізнэс у Сітна-сіці.

«Максім Максімыч», «Максімілян», «Максімум» — валдар наваколя. Ні гарэлка, ні самагонка ня вытрымаюць канкурэнцыі зь ядранным пойлам, якое ўмятаюць «зрывае дах» і паўлітра якога для мясцовых «спіртавозаў» абыходзіцца танней за хлеб. Зрэшты, жывых грошай за «Максімыча» тут амаль ніколі ня плаціць. Біруш «на доўг» (напрыканцы месяцу аддаюць паўзаробку), часьцей прапаюваюць бартэр: колькі слоікаў салыні або трыста грамаў кілбасы, якіясь рэчы...

На сьвята тут звычайна ўжываюць крамнае *віно*: «Крыжачок», «Вішнёвы сад», «Васілісу». Гэта, у параўнаньні з тэхнічным сьпіртам, — пітво высакроднае, п'сша чаркаю. А «Максімка» — напой будзённы: «прыняць», «дагнацца», адзначаць «дзень рускай балалягі» ці «першы аўторак тыдня»... І п'юць ужо кубкам або ўвогуле «з рыла».

У Малым Сітна — 19 пунктаў, дзе прадаецца «Максімка». Сьпіс ляжыць у сельсавеце, участковы — у курсе. Але гандаль ідзе безупынна. А то ж: у любога каляніяльнага рэжыму спойваньне заўжды лічылася найбольш эфэктыўным спосабам падпарадкаваньня абарыгенаў і нэўтралізацыі магчымага пратэсту. І той, хто гандлюе, і той, хто п'е (а разам яны ў вёсцы складаюць большасьць), ведаюць, што кожная спроба адстаяць свае правы сустрае абгрунтаванае абывавацьне ў распаўсюдзе ці рэгулярным ужыванні «Максімі». «Самі ж п'іце, — цынніча нагадае мясцовая ўлада, — ніхто вас не прымушае». Ад безвыходнасьці люд глушыць шчэ больш. Труціца. Вешацца. Вымірае. Эпілепсія, якая разьвіваецца ад пастаяннага піцьця «Максімі», на алешчынскай эстакадзе — звычайная зьява. Калі пахмельны раскрывоўшчык з заведзенай бэнзапілоі раптам разварочваецца — ты жахаеся ад невідзучага позірку. Калі малады мужык падае на бярвенне, разьбівае ў кроў галаву й калюшца без прытомнасьці; калі маці чацьвярх дзіцей, што адочкавае крукам ствалы на эстакадзе, у прыпадку валіцца на кучу сямейца — народ абьякава паіскае плячма: «Максімка». Судоўныя беларускія тыпажы, вобраз і падабенства Божае, па меры алькагольнай дэградацыі набываюць яўныя рысы ідыязму. Людзі гніюць за жыва, пачынаючы з галавы. Дзеці нараджаюцца разумова адсталыя ці з псыхічным расстройтвамі. Адно рэпрэсіўнае захадзі становіцца не напярваці. Апроч нармальнай мжы з Расеяй, апроч буйных штрафаў за распаўсюджваньне зелья, апроч татальнай інфармацыйнай прафіляктыкі тут трэба нешта большае. Трэба зьнішчыць прычыну, якая штурхае люд да запую. Вярнуць беларусам сэнс жыцьця. Веру ў Бога. Любоў да Радзімы. Сваю справу. Сьпініць трыюмфальнае шэсьце «Максімі» можна толькі адным чынам. Перамаччы ў 2006-м.

Малое Сітна

УДАКЛАДНЕНЬНЕ

У «НН» №42 пры наборы «Ліста зь лесу» аўтарства Паўла Севярынца была дапушчана памылка. У сказе: «Дзякуй Богу, дапамагаюць наведнікі і праваабаронцы...» слова «богу» было наддрукавана з малой літары. Памылку выпраўляем: аўтар менавіта дзякуе Богу, а не ўжывае пабочную канструкцыю.

PHOTOBYEDANET

Галадоўка салідарнасьці з Аўтуховічам
10 лістапада міліцыянт затымаў нумар недзяржаўнай «Местной газеты» з матэрыяламі пра Мікалая Аўтуховіча. Распаўсюдніцу **Маргарыту Макавецкую** аштрафавалі ў судзе на 10 тыс руб. за гандаль у неналежащим месцы й канфіскавалі 400 асобнікаў газэты.

Жыхары Вярхоўскага **Юрыя Лявонаў** (директар фірмы «Ніка-Транс»), **Людміла Парэніска** (сакратарка фірмы), **Іван Янушкевіч**, **Міхаіл Сеньярыч** (кіроўцы фірмы) і беспрацоўны, былы супрацоўнік падатковай інспекцыі **Уладзімер Асіпенка** абьявілі 14 лістапада бестэрміновую галадоўку ў знак падтрымкі М.Аўтуховіча. Адпаведныя заявы яны падалі на імя старшыні райвыканкому Савельева. Сам прадпрымальнік галадае за кратамі.

Ператрус у актывіста ТБМ

У Светлагорску міліцыянт 12 лістапада правялі ператрус на кватэры актывіста ТБМ **Вадзіма Богдана** ў адсутнасць гаспадара. Міліцыянты назвалі прычынай ператрусу інфармацыю пра наркатыкі, але шукалі друкаваныя матэрыялы й напэкажальную тэхніку. Канфіскавалі білетны да Дня салідарнасьці ці каля 30 асобнікаў газэты «Рэгіянальная навіна». У ордэры было няправільна ўказана імя («Уладзімер» замест «Вадзім»).

Гавін — апраўданы, але падазраваны

Першага старшыню Саюзу палякаў Беларусі **Тадэвуша Гавіна** 8 лістапада выклікалі ў міліцыю ў справе правэрыкі дзейнасьці **Анжалікі Борыс**: Гавіна пытаўся, як размяркоўвалася пры ім замежнае дапамога. У гэтай жа справе 14 лістапада на допыт выклікалі А.Борыс, ейны наместнік **Юзаф Пажэці** ды яшчэ тры актывісты СПБ.

Вярхоўны суд 8 лістапада пастанавіў скасаваць раённае судзьдзі Кастрычынскага раёну **Горадні** ад 12 жніўня, якое прызнавала Гавіна вінаватым у дробным хуліганстве й асуджала на 15 сутак арышту. Тады Гавіна, які ўжо сядзеў пад арыштам, абвінавачвалі ў хуліганстве ў дачыненні да іншага пакаранага. Цяпер ён зьбіраецца судзіцца з гарадзеньскім судзьдзём і патрабаваць маральнай кампэнсацыі.

Статкевіч на хатнім рэжыме

Палітвязьня **Міколу Статкевіча** адміністрацыя баранавіцкай спэцкампэндурты 11 лістапада перавяла на хатні рэжым: цяпер ён можа жыць у бацькі.

Газэты адбіваюцца

Недзяржаўная газэта «Народная воля» 10 лістапада падала ў гаспадарчы суд Менску пажоў супраць РУП «Белпошта», якое адмовілася ўключыць выданьне ў падпісны каталёг на 2006 г.

У Горадні ў той самы дзень пасля амаль галадога пералынку выйшла газэта «Бітва інфармацыі» — нумар друкаваўся ў Смаленску, бо Беларусь друкарні адмовіліся.

Міньфармацыі 9 лістапада вынесла папярэджаньне рэдакцыі недзяржаўнай газэты «Згода» за распаўсюджваньне зьвестак, якія зьневажаюць гонар і годнасьць кіраўніка дзяржавы, у шэрагу матэрыялаў.

Супрацоўнікі паштовых аддзяленьняў Пінску «ня радзіць» выпісваць недзяржаўную газэту «Мясцовы час», бо паштары ня будуць рэагавалі з падпісчыкам ужо з новага году.

14 лістапада РУП «Белпошта» выклікала з падпісочнага каталёгу недзяржаўную «Рэгіянальную газету»; падставой стала запэкажанасьць у... 66 210 руб.

Недзяржаўная «Газэта для вас» (Васцэвічы) 14 лістапада атрымала інфармацыю, што яе маюць выселіць з памяшканьня райбыткамбінату, якое рэдакцыя арандавала апошнія тры гады. Ініцыятарам скасаваньня арэнды, паводле зьвестак рэдактаркі **Лідзі Цалуйкі**, выступае райвыканкам.

Завадка адмовілі

Судзьдзя **Валеры Есьман** з суду Цэнтральнага раёну Менску 11 лістапада не задавоўліў скаргу

Сьвятланы Завадкай на сьледчых раённай пракуратуры. Жанчына абскарджвала адмову завесці крымінальную справу ў дачыненні да амальца **Юр'я Давідовіча**, які ударыў яе па твары. У судзе выявілася, што на стужцы замест моманту удару запісаная перадача з ОРТ. Прадстаўнікі бюро ОРТ у судзе пачэўвердзілі, што на стужцы, якую перадавалі яны, гэтага запісу не было. Завадка мае скардзіцьца ў Менскі гарадкі суд.

Затрымалі сына Леванеўскага

У Горадні 13 лістапада падчас распаўсюду газэты «Бітва інфармацыі» білетно «Предприниматель» і ўлётак затыманы **Уладзімер Леванеўскі**, сын палітвязьня **Валеры Леванеўскага**. У паштарку ў яго канфіскавалі ўсю друкаваную прадукцыю, пратакол затымнаньня не складалі.

БТ непадсуднае

Прэзыдэнт Менгарсуду 9 лістапада адмяніў рашэньне суду Першамайскага раёну, каб Белтэлерадыёкампанія абвергла непраўдзівую інфармацыю, распаўсюджаную ў праграме «Панарам» наконт спонсінгскага **ГА «Воля да разьвіцьця»** ды янонага кіраўніка **Міхася Варанца**. Присуд на карысьць

Скрабец паўгоду ў турме

14 лістапада экс-дэпутат **Сяргей Скрабец** пачаў чарговую галадоўку. Яго жонка паведаміла, што ў мужа падагрэчны поліартрыт пры паршуньнях абмену рэчываў, Скрабец трымае моцны боль і ня можа ступаць на правую нагу. Праваабаронцы прызнаюць **С. Скрабца** палітвязьнем.

ЮЛІЯ ДАРАШКІНА

Вернікі пратэстанцкай царквы «Новае Жыцьцё» атрымалі тэхпашпарт, які сьведчыць, што памяшканьне, у якім царква ладзіць набажэствы, — культывы будынак. У вершыні Менгарвыканкам адмовіўся быць прызнаваць культывым будынак былы кароўнік на ўскраіне Менску, выкуплены пратэстантамі ў 2002. Пратэстанты адсталі сваю царкву.

50 допытаў Анжалікі Борыс

Анжаліку **Борыс** зноў выклікалі ў аддзяленьне міліцыі ў Горадні. Гэта ўжо пяцідзяты сьлёта допыт старшыні Саюзу палякаў, не прызнавай беларускіні ўладані.

Слонімцаў быў вынесены 14 лютага, аднак БТ не абвергла пададзенай інфармацыі нават пасля ка-сацыйнай скаргі, за што 24 жніўня было аштрафаванае. Пасля пратэсту зь Вярхоўнага суду было вырашана, што выказаньне журналіста **Мікалая Мельчэнькі** мае характар меркаваньня.

Зьбілі журналіста

У Барысае 8 лістапада зьбілі журналіста незалежнай газэты «Барысаўскія навіны» **Алесь Абрамовіча**. Калегі не выключваюць, што напад мог быць выкліканы публікацыямі ў прэсе.

Маўзэр папаў пад гарачую руку

Актывіст незарэгістраванай арганізацыі «Зубр» **Уладзіслаў Бародка** й актывіст АПП **Дзяніс Залучкі** 8 лістапада былі затыманы падчас распаўсюджваньня незарэгістраванай газэты «16»; у іх канфіскавалі 400 нумароў газэты, налекі да Дня салідарнасьці й значкі «Любімо Беларусь». «Зуброўца» **Яўгена Суворава**, які фатграфавалі падзеі ў аддзяленьні праз акно, таксама затымалі.

Падчас расклеікі ўлётак да Дня салідарнасьці ў ноч з 12 на 13 лістапада затыманы «зуброўца» **Я.Сувораў** і **Андрэй Баскорай**.

У тую ж ноч міліцыянт у дзельніцкаў гурту «Таварыш Маўзэр» на чале з кіраўніком гурту **Янам Маўзэрам**, якія расклеівалі афішы свайго будучага канцэрту.

Арышт камуністы

7 лістапада ў Гомелі падчас раздачы газэты «Товариш» міліцыянт затымаў **Марыю Багдановіч**, канфіскаваўшы ў яе 72 газэты й 69 улёткаў. 11 лістапада яе выклікалі ў пракуратуру Цэнтральнага раёну; у дачыненні да актывісты апэзіцыі распачалі крымінальную справу паводле арт.172, ч.8 («Незаконны выбар і распаўсюд прадуцтваў СМІ»), бо ўлеткі, укладзеныя ў газэты, пракуратура пачыла незарэгістраваным дадаткам. М.Багдановіч пагражае штраф 225 тыс руб.

Салігорскія вянкi

У Салігорску 7 лістапада сябар БНФ **Павал Батуеў**, сябар АПП **Уладзімер Лемеш**, чальцы руху «Маладыя дэмакраты» **Дзяніс Карноў** і **Аляксей Валабуеў** прынеслі да помніка **Ленну** вянкi з калючага дроту. Хлопцаў адпусцілі з аддзяленьня міліцыі празь дзьве гадзіны.

Не пусьцілі ва Украіну

Актывіста незарэгістраванай арганізацыі «Трэці шлях» **Паўла Марозова**, які ехаў ва Украіну, 9 лістапада ня выпусцілі зь Беларусі, не зважаючы на дазвольны штамп у пашпарце й адсутнасць забароны на выезд за межы краіны. Памежныя матывавалі гэта загадам зь Менску — з КДБ і пракуратуры.

У Вялейцы

Актывістаў дэмакратычнага руху **Уладзімера Малярчука** й **Мікалая Суслу** затымалі 12 лістапада ў Вялейцы: яны распаўсюджвалі на гарадзкім рынку білетны з заклікам падтрымаць Дзень салідарнасьці.

Звольнены прафсаюзнаы актывіст

Савет Свабоднага прафсаюзу Беларускага (СПБ) 14 лістапада ня даў згоды дырэкцыі ААТ «Заслаўскадзёрвод» на завальненне старшыні прафсаюзнай арганізацыі **Уладзімера Феацкістава**. Дырэкцыя лічыць, што прафсаюны актывіст «сыстэматычна не выконваў абавязкі», а прафсаюз зазначае, што ўсе дысцыплінарныя сплгананы на Феацкістава накладзілі бязь ведаў прафсаюзу, што супярэчыць заканадаўству.

АШ

Перамога «Новага Жыцьця»

Ужо тыдзень Беларусь у тумане.

Невіртуальныя праблемы школьных бібліятэк

За вонкавай стабільнасцю адукацыі тояцца праблемы. Сярод іх — стан школьных бібліятэк, найперш вясковых.

Першая чвэрць для бібліятэкара праходзіць пад знакам дакамплектацыі падручнікаў. Тады бібліятэкары зьявртаюцца адзін да аднаго, мяняючыся тым, што ёсць, і дзейнічаючы на мяжы адказнасці. Некаторыя раіць бацькам дакупляць кнігі ў вялікіх гарадах, але нават за некамплектны набор даводзіцца плаціць поўны кошт. Існуе негалосная інструкцыя з раённых аддзелаў адукацыі забяспечваць найперш платнікаў, і дзеці з маламаёмных сем'яў, што маюць права на льготы, атрымліваюць кнігі па рэшткавым

прынцыпе.

Дакамплектаванне вясковых школ аднабаковае і беднае. Выпсваецца толькі праграмная літаратура. Даведная літаратура, роля якой значна ўзраста з пераходам да новай сістэмы адукацыі, амаль не абнаўляецца. Пра доступ у Інтэрнэт у вясковых школах і гаварыць не прыходзіцца. Прасьцей выдзяліць штогод фінансы на квоту для вясковых выпускнікоў пры паступленні ў ВНУ.

Некалькі год як урэзалі фінансаванне на падпіску. Зь бібліятэк зніклі «Бярозка» і «Раніца», «Арэлі» і «Лясавік», якія зачыталіся дзецьмі да дзірака. Паводле вынікаў апытанняў, толькі 20% вучняў могуць дазволіць сабе выпісаць дзіцячы

выданні. Затое бібліятэка, як і настаўнікі, мусіць падпісацца на афіцыйны — ад «СБ» да раёнкі.

Большасць вясковых школак ня маюць дастатковай колькасці вучняў і як вынік — паралельных класаў, а менавіта іх наяўнасць дае магчымасць бібліятэкару працаваць на поўную стаўку. Але працы ня менш. І абслугоўванне чытачоў, і дакументацыя, і рэгулярная справаздача насць...

Яшчэ вастрыішым зьяўляецца пытанне матэрыяльнага забеспячэння. Бібліятэкар — не настаўнік, ён ня можа дамовіцца з бацькамі на канонт ремонт памяшкання. Ахвотнай праспансаруюць спартзалю, куды можна наведання самім. Таму шпалеры ў бібліятэках не мяняюцца гадамі, падлога фарбуецца рэшттай, што застаецца ад іншых кабінетаў. Тое, якой бацька бібліятэку дзец, залежыць ад ініцыятывы і здароўя бібліятэкара.

Праблем — шмат, і іх трэба вырашаць.

СП

СЬЦІСЛА

Ахвяры лезуцы на чыгунку

Штогод на чыгунцы гінуць дзясяткі дзяцей і дарослых. Вінаватыя амаль заўсёды самі ахвяры. Так, з пачатку году на аршанскім участку чыгункі зафіксавана больш за 20 правапарушэнняў. Найбольш падобных злчынстваў зроблена на трасе Ворша—Талачын. Гэта ў асноўным кіданне камянеў па цягніках ды электрычках. Калі дадаць да хуткасці цягніка ў 100—120 км/г хуткасць кінутага каменя вагою 200—500 грамаў, дык выйдзе сукупная хуткасць 180—200 км/г. Неаднойчы ад гэтага цярпелі ня толькі шыбы вагонаў, але й самі пасажыры. Ніяк ня выкараняць і звычайны класыя на рэйкі розных прадметы (бярэвны, камяні, жалеза). Шлях цягніка пры экстраэмным тармажэнні

сыгае да 800 мэтраў. Пасля падобных выпадкаў машыністы вымушаны лячыцца ў мэдыка-рэабілітацыйных цэнтрах — бяруць людзей зь нетрывалай псыхай. Вандалізм на чыгунцы займаецца моладзь ад 7 да 17 гадоў. Таму й пакаранні ім за здзейсненае зусім невялікія, а чыгунка працягвае заставацца зонай павышанай рызыкі.

Яўген Жарнасек, Ворша

Тыповы інтэлігент

9 лістапада ў Полацку на будынку гарадзкой паліклінікі зьявілася мэмарыяльная дошка ў гонар вучонага-біяхіміка Юр'я Астроўскага (1925—1992). Гэты стваральнік Інстытуту біяхіміі ў Горадні пачынаў навуковую дзейнасць ў лябараторыі полацкай больніцы. Ва

ўрачыстасці ўзялі ўдзел прадстаўнікі Акадэміі навук, кіраўнітва гораду. Астроўскі вядомы і як патрыёт сваёй бацькаўшчыны, прыхільнік нацыянальнага адраджэння, аматар беларускай культуры і гісторыі. У 1980-х ён быў адным з кіраўнікоў патрыятычнага клубу «Паходня». Цяпер ягоную справу — мэдычную і нацыянальную — працягвае ягоны сын, прафесар Гаралзенскага мэду.

Васіль Кроква, Полацак

«Саюздрук» пра Фаму і Ярому

Горацкі журналіст Эдуард Брокараў атрымаў першы адказ на заўвагу з патрабаваннем узнавіць продаж у шапках «Саюздрук» газеты «Народная воля». Такія патрабаванні ён рэгулярна

запісвае ў кнігах заўваг кіскаў, бываючы ў розных гарадах. У Воршы кіраўнік аддзялення «Саюздрук» адказаў, што газета не прадаецца па ўказанні вышэйшай арганізацыі, але яе можна выпісаць на пошце. Але ж газета выкінута з падпіснога каталёгу на 2006 год.

Горацкі

Прэзідэнцкі гадзіннік спыніўся на 12-ці

Цікавы сувэнір можна прыдобаць у адной з крамаў — гадзіннік з выявай «усенароднавыбранага». Напэўна, па задуме яго стваральніка ён павінен адлічваць шчаслівы час беларускай стабільнасці. Але чамусці ў гандлёвай кропцы гадзіннік спыніўся. Прычым стрэлкі сымбалічна спыніліся на лічбах 10 і 2. У суме — 12 год. Можна гэта не выпадкова?

«Барміца», Глыбокае

ТЭНДЭНЦЫ

За якога Мілінкевіча вёска прагаласавала б

За незалежнага кандыдата вясцоўцы прагаласуюць, толькі калі ён будзе мець канкрэтную і жыццёвую праграму.

Вясцоўцы — гэта ня толькі даяркі ды трактарысты. Гэта й настаўнікі, мэдработнікі, прадырмалянікі, што маюць свае інтарэсы і погляды.

Калгаснікі, якія амаль не чытаюць прэсы, нават дзяржаўнай, са страхам чакаюць перамен і ня баюць альтэрнатывы існуючаму ладу, які дазваляе тропкі прынесці з працы камбікорму, што паможа выгадаваць кабанчыка, каб потым заплаціць за «бяссплатнае» навучанне дзяцей. Яны баяцца, што прыйдзе *нехта* і ўсё парушыць. «Без Лукашэнка мы даўно б паздыхалі з голаду, а так ён нам дае красці і на сябе не забывае» — кажа мая суседка, Дзеші, глядзячы на бацькоў, гадуюцца згодна зь лезунгам «Каб заўсёды жыць у шчасці, трэба...». А ўсё ж людзі ня вырадкі. І большасць была б рада бачыць альтэрнатыву дробным крадзям, легальны і добры заробак. Ніхто ня хоча быць аднойчы засьпетым на гарачым, страціць і без таго малааплатавую працу.

Хто-ніхто марыць мець уласную зямельку. Ня факт, што і калгаснае начальства ў захапленні ад «адраджэння вёскі» з усімі выдаткамі. Шмат хто з сцяжыялістаў чакае зьмен у гаспадаранні. І хочучь самі вырашаць, што, дзе і калі сеіць ды каму і па якой цане прадаваць. Знаёмы аграном марыць пра нямецкую дысцэпліну: «Каб я мог зьявіцца усіх «сініх» ды занадта лянных, то лепшага й не чапеў бы. Ну хіба яшчэ каб кепска землі вывесці з карыстання, не марнаваць паліва ды насенне...»

Пра тое ж гавораць і вясковыя прадырмалянікі. Гэтым толькі б спрасьціць працэдuru рэгістрацыі ды адрэгуляваць падатковую сістэму, даць магчымасць працаваць на сябе. Яны, як ніхто, чакаюць зьменаў. Большасць за працэй ня мае часу на палітыку ды газеты, затое ў гутарцы вясковыя камэрсанты, дыя жыхары невялікіх гарадкоў, выяўляюць жывы інтарэс да палітычных падзей. Не канкрэтызуючы, хто ім замінае, просяць аб адным: «Абы нам не мяшалі ды падаткі не душылі, а мы ўжо самі нека пражывём».

Самы незайздросны лёс — у вясковай інтэлігенцы. Настаўнікі, мэдыкі — заўсёдня чальцы выбарчых камісій, і ім добра вядома, які лёс напаткаў выбары з рэфэрэндумам. Гэтым людзям у большасці цяжка нічога тлумачыць, усё яны разумеюць. Яны чакаюць, можа, без энтузізму, перамен і свежых твараў у тэлевізары ды прэсе. Аднак той, каго яны чакаюць, мусіць запэўніць, што гэтым разам усё будзе інакш — празрыста і зразумела.

Настаўніцтва стамілася ад паказушнасці і фармальнасці навучальнага працэсу, засільля праваерак, прымуковых суботнікаў ды падпісак на дзяржпрэсу. Яны хочучь спакойна працаваць і мець з гэтага годны заробак. «У пансквай Польшчы, — кажа настаўнік гісторыі — з настаўнікам першым віталіся. І думаў ён толькі пра працу, не клапоцічыся пра агарод ды сьвіней».

Яшчэ вясковых жыхароў аднае адно — прага відовішчаў. Пэрманэнтны гуляняк хапае: «дажынкі», сьвяты вёсак — а бібліятэкі з кіназалімі ў занадзе. «Раней арцісты часта ездзілі, дык аж клуб ад людзей трапчаў. А цяпер няма нічога, толькі дзіскапекі гэтыя для малых дзяцей круціць», — кажа старэйшая бабуля, якая ня глядзячы на гадзі ня страціла прагі да цікавостак. Моладзі застаецца сьпівацца на «тапатак»». А яна, моладзь, што прыйдзе галасаваць, хоча найперш жыць паўнаваартасным жыццём, а не існаваць.

Сямён Печанко, Карэлічы—Менск

Згубленья ў восені

АНАТОЛЬ ІВАШЧАНКА

Сёлета я ня маю восені. Заўважаю, нават чую яе пах, але яна маю. Восень маўклівымі дэкарацыямі праходзіць за шыбінамі аўто. Нібы на сэнсе ў аўтакіна-тэатры, які зацягнуўся.

Жалезная скрыня на колах нежк цішком ператварылася ў маё другое жытло, што зьмяшчае ў сабе страўню і нават бібліятэку. Да нядаўняга часу — пакуль не пакінуў яе на галзіну на неахоўнай стаянцы ля будаўнічага рынку (паблізу ад плякату, які

настойліва заклікаў гэтага не рабіць) — зьмяшчала й фанатэку... Цяпер ежджу, падмармычваючы нешта сабе пад нос. Чамусьці найчасцей па маім унутраным радыё «круціць» Земфіру.

Заўжды можна пазнаць аўто, якое сталася другім жытлом. Па гармідары на заднім сядзеньні. Па перапоўненай попельніцы... З маёй попельніцы тырчыць пакецік з арахісам. Задняе сядзеньне заваленае кнігамі й будматэрыяла. Паміж ручніком (у сэнсе, ручным тормазам) і пасажырскім сядзеньнем — нязьменная бутэлька

ка якой-небудзь газаванай бурды.

Езьдзіць па Менску штогод усё веселей. Стоячы ў заторы, назіраю, як адна спадарыня на навоткім «мэрсэдэсе»-кабрыялецце падразае нешта надзьмутае, танаванае і бліскачае. Віскат тармазоў, і апошнія ўжыджае ў задні бампэр «мэрсу». Ня моцна. За рулём «надзьмутага» таксама апынаецца маладая жанчына. Яна падыходзіць да крыўдзіцелькі й штосілы дупіць кулаком ёй у голаў (на бяду, празь сьлёку кабрыялет быў адкрыты). Затым пераможна сядзе да сябе і зьяжджае.

Восень зрэдзьчасу прыходзіць да мяне на госьці. Так, аднаго разу яна завітала на дзесяць хвілін разам зь сябрам. Сябар прачытаў новы верш пра кастрычнік і пакінуў у попельніцы недапалак. Сваю восень ён ашчаджае.

Але прычына маёй страты восені (праўдзівей, страчанасьці ў восені) — не ў двухмесячным «дні сурка», урытмаваным паміж працай і рамонтам. Рэч у тым, што гэтае восені ня маеш і ты. Наше першае восені...

Пад вокнамі твайго цяперашняга жытла, на асфальце, двухмэтровымі літарамі нехта напісаў: «Дзякуй за сына!!!» Я ж прыношу табе букет вільготнага клянолага лісьця й гэты, складзены за рулём, верш.

120

Ідзеш на МКАД.

За паваротам — неба раскрывае свае абдоймы табе і твайму аўто.

Зьлева — вэлюм смугі сьцякае з распаранай хмары, перафарбоўваючы ў ружовае лес і аблюкі.

(Які ў Яго «Photoshop!»)

З калёнак вакол і знутры ірвецца гітарнае сола і завісае ў паветры разам з падступнаю думкай: пад гэтымі песьняй і небам, дайшоўшы да ста сарака, разьбіцца-распацься ў хлам — ня горшы расклад. Толькі вольшкіда, няма поруч цябе.

БІБЛІЯТЭКА

Каралеўства Бабкова

Кнігай Ігара Бабкова «Каралеўства Беларусь». Вытлумачэньне ру(і)наў» распачалася сэрыя «Галерэя Б» у выдавецтве «Логвінаў».

Першая сустрэча новага выданьня з чытачамі адбылася 9

лістапада на пасяджэньні паэтычнай «Галерэі Б». «Каралеўства Беларусь» — кніга паэтычных эса, якія друкаваліся ў «НН», «Дзяслове», «ARCHE», «Фрагмэнтах», «Крыніцы». На вокладцы — таямнічае прыстасаваньне, падобнае адначасова й на фотаапарат, і на дзьявурную ручку. Своеасаблівае запрашэньне ці то зайсьці, ці то проста паглядзець

на Каралеўства Беларусь. Бабкоў даўно паказаў сябе прыхільнікам манархіі: першая яго кніга называлася «Solus Rex». Новая — узор таго, якім каралеўствам можа выглядаць Беларусь — «краіна без культурнага алібі»... Паказваючы навінку, аўтар паўіранічна растлумачыў: «Гут магло быць ваша прозьвішча». Наступнымі ў сэрыі павінны ўба-

Бабкоў Ігар. Каралеўства Беларусь. Вытлумачэньні ру(і)наў. — Менск: Логвінаў, 2005.

чыць сьвет кнігі Валянціна Акудовіча, Марыі Барадзіной, Анатоля Івашчанкі, Андрэя Адамовіча. Плянй ў «Галерэі Б» выглядаюць вельмі прывабна. Узды-

маючы келіх шампанскага за «Каралеўства Беларусь», Бабкоў з аптымізмам зазначыў, што разьлічвае, прынамсі, на пяць падобных вечарын на год.

Каб не паўтараць зьмешчанага ў кнізе, Ігар Бабкоў прачытаў сваё апавяданьне «Восень у Горадні». А пры канцы сустрэчы прэзэнтаваў усім прысутным «Каралеўства Беларусь». Андрэй Хадановіч «адхапіў» сабе нават два асобнікі: другі ён паабяцаў падарыць «ідэальнаму чытачу або чытачцы Ігара Бабкова».

АВ

ЧЭСЛАЎ МІЛАШ

Каляды

Нядобрыя анёлы,
Запляміце вы стойла,
Хоць срэбныя ў вас крылы,
Іх густа кроў пакрыла.
О, матка, над зямлёю
З чырвоною расою
Ляцелі мы што сілы
І замачылі крылы.
Нядобрыя анёлы,
З абдзёртых крыл упала
На лоб яну крапліца
Густая, як жыўца.
О матка, глянь, што стала,
З чала Яго зазьзяла
Крыві крапліца ўшыркі
Дзівосным бляскам зырккім.
О матка, глянь, што стала,
Яна ўгары зазьзяла,
Над цёмнай ноччу зямскай
Ёсць зоркай бэтлеемскай.
Gloria, gloria in excelsis Deo.

Варшава, 1942

Іншага канца сьвету не бывае

Галасы бедных людзей

Песенька пра канец сьвету

У дзень канца сьвету
Пчала кружля над кветкай настурцыі,
Рыбак напруляе блішчастыя сеці.
Весела скачуць у моры дэльфіны,
Вераб'і маладыя чапляюцца рыны,
І вуж мае з золата скуру, якую й павінен мець.
У дзень канца сьвету
Полям ідуць пад парасонікамі кабеты,
Выпівоха засынае з краю газону,
Прадаўцы гародніны крычаць на вуліцах сонных,
І лодка з ветразем жоўтым да выспы падплывае,
Піліканьне скрыпак у паветры трывае
І зорную ноч адмыкае.
А тыя, хто чакаў бліскавіц і перуноў,
Расчараваныя.
А тыя, хто чакаў знакаў і архангельскіх трубаў,
Ня вераць, што ўжо надыходзіць.
Пакуль сонца й месяц вісяць над ігурашай,
Пакуль чмель наведвае ружу,
Пакуль родзяцца ружовыя дзеці,
Ніхто ня верыць, што ўжо надыходзіць.
Толькі стары дзядок, каторы быў бы прарокам,
Але не прарок, бо іншы занятак мае,
Кажа, падвязваючы памідоры:
Іншага канца сьвету не бывае,
Іншага канца сьвету не бывае.

Прадмесце

З картатні рэчка ўпадае
Ў гарачы пясок,
Зьбялялае сонца нывае
Ў гарачы пясок,

Фэлек пры банку, Фэлек здае нам,
І зьліплюю талію бляск працінае,
Гарачы пясок.
Зламаны цень коміна. Рэдкая траўка.
Далей аданкнуты крываваю цэглаю горад.
Крушні рудыя, сплечены дрот на прыстанках.
Сухое рабро заржавелага кузава.
Сьвеціць кар'ер.
Пустая кварта закапана
Ў гарачы пясок.
Кропля дажду згарнула
Гарачы пясок.
Янак пры банку, Янак здае нам,
Граны ляцяць, і ліпні, і траўні,
Граны другі год, граны і кварталы,
І бляск праз чорныя сыплецца карты
Ў гарачы пясок.
Далей аданкнуты крываваю цэглаю горад.
Адзіная хвоя за домам жыдоўскім,
Сыпучыя ў пусццы сьляды, а пустэля аж да краю.
Пыл вапняны, вагоны паўзучы.
А ў вагонах чыясыці жалывітая скарга.
Вазьмі мандаліну, на мандаліне
Ўсё гэта сыграеш,
Эх, пальцам аб струны.
Пекная песенька,
Поле бясплоднае,
Выпіта шклянка,
Болей ня трэба.
Вуць па дарозе йдзе весела дзіва,
З корку пантофлі, чубчык завіты,
Ходзь жа, дзясучынка, пабаўс з нані.
Поле бясплоднае.
Сонца заходзіць.
Варшава, 1943/44

Скарга паняў мінулага часу

Нашы сукні з брыжамі падзелілі ўшчэнт на дарогах,
Перлы ў бездзін гісторыі ўпалі й памерклі ў зямлі,
Разагнаў рэшткі спаленых стужак вятрыска па водах,
З нашых пальцаў прысцёпкі нядобрыя людзі зьнялі.
Нашы дзіва-прычоскі, ў якія майстры запляталі
Зоркі срэбныя, яркія райскія пёры, півоні,
Спрахлі й попелам паабсыпаліся ў шэры сьцём.
А калі з мора ўстала зара і абсягі зазьзялі,
Галёнкам па прыступках мы ў новым ішлі Бабілёне,
Штось прыпомніць спрабуючы з зморшчаным,
хмурым чалом.

Гошчыца, 1944

Песенька пра парцалю

Ружовыя сподкі, гаршчэчкі,
Квяцістыя філіжанкі
Ляжаць на беразе рэчкі,
Там, дзе прайшліся танкі.
Над вамі ветрык віецца,
Зь прырыны пух цярушыць,
На чорны сьлед кладзецца
Зламанай цень ігрушы.
Дол, куды я ні гляну,
Крохкай пенай засланы.
Нічога мне так, прабацце,
Ня шкода, як парцалюны.
Ледзьве займецца на раньне
Над кругагледам пляскаць,
Там, дзе гудуць раскаты,
Сподачкаў чую браджаньне.
Сны майстроў залатыя,
Застыглыя лебедзю пёры,
Пльывуць у падземныя норы,
Дзе іх забьшчыць акрые.
Мінаю, устаўшы рана,
Гэта ўсё, ўсхваляваны.
Нічога мне так, прабацце,
Ня шкода, як парцалюны.
Да самага сонца прастора
Скарпункіма густа ўкрыта.
Скрыпіць пад ботам бадзёра
Пласт парцалюны разьбітай.
Забаўкі, што колісь кідаў
Сваёй весялілі барвай,
Цяпер, ах, заллялены брыдкай
Залепкай чырвонай фарбай.
На доле свежаўскапаным
Лажыць вушка, дзэнца ад збана.
Нічога мне так, прабацце,
Ня шкода, як парцалюны.
Вашынгтон, 1947

Адбіткі

Стапаны мурог, а над лугам аблокі.
Стапаны мурог, а над ім — калёна блкіту.
А на дзялягядзе сіняя значыць крокі

Дняпро або Вісла на ўлоньні з граніту.

Такі краевід адбіваецца ў чыстай вадзе:
Зруйнаванае места, а над месцам — аблокі.
Зруйнаванае места, а над ім — калёна блкіту.
А на дзялягядзе мінае свае парогі
Гісторыі рэшта, або вясна ніту.
Мёртвага мыш-палёўка й жукі-грабары
На сьцежцы, якой сямігодняя радасць імчыць.
Расьсьмяяныя твары, вясёлка на круглым мячы
І жоўты бляск красавіка або траўня, што льецца
згары.

Такі краевід адбіваецца ў чыстай вадзе:
Пабітае племя, у панцырах далакопы,
Тысячагодняя радасць бжыць па сьцяжыне,
Поле валошак квітне там, дзе акопы,
І ўсё на сьвеце ахутана цішою сіняй.
Такі краевід адбіваецца ў чыстай вадзе.

Варшава, 1942 — Вашынгтон, 1948

Заіле

Гугнавіш млосна ці бярэш сьзіморам,
Старонкі чэрнячы пустых выдзяньняў,
Узвый, калі наўспак абрунтаваньням
Сьвет бухне ружай, трэсьне мэтарам.
Пакуль жыўце. Плён лухты зьнікомы
І ваш спадзеў драмаць ва ўтульнай багне
Паэт, што ўласна з вас сьмяецца, прагне
Засунуць у крышталік нерухомы.
Тады, як мухі, будзеццё ў бурштыве,
Расчараваныя ўсцяж, як відэць па міне,
На пузках малітоўна склаўшы лалкі.
Крывыя пыскі, джалы, шпагі, звады
Бліснуць знутры, калі камень з шуфляды
Хтось выне з рознай драбязы прабабкі.
Вашынгтон, 1950

Нататнік: Пэнсільванія

«Ва Ўсходняй Эўропе заўжды штось благое,
Ва Ўсходняй Эўропе заўжды штось ня тое,
Ва Ўсходняй Эўропе заўжды ўсё старчма,
Жыў-быў чалавек — і праз хвілю няма.
Забудзь яе, хто б ні зьбіваў цябе з труппы,
І маўчы, што родам з Ўсходняй Эўропы».
Так пані Бэйкер да дачкі казала Катрыны
І каву сабе налівала з блішчастай машыны.
Муж пані Бэйкер прывінамі, не ўзварушыць.
Хоць здабываў чорны вугаль зь зямлі ўжо
чварць веку.

Ціхі то быў чалавек, сьлянкаскага сэрца,
А народжаны дзесьці паблізу Мельчу.
Бацька пані Бэйкер на саксах калісь вандраваў,
Палі брандэнбургскія жаў і араў.
Матка пані Бэйкер пасвіла авечкі
У падалянскай вёсцы ля соннай рэчкі.
Граў ёй на золку сьцюдзёным ражок пастушы,
Які пані Бэйкер, прынамсі, не ўзварушыць.
Аб'ярыўшыся локцем на падкоўныя й

смакуючы каву,
Яна за акном асеньною бачыць аправу:
Залёныя дахі з палоскай нэону наверх,
Запраўка «Атмос», побач запраўка «Ессо».
І там, дзе кастрычнік зьнікаў зьнічымым рухам
Стайць на гарах лес цёмна-чырвоны,
Зьлёгка зацягнуты сіняй сьмугою. Здаецца,
Бачны ён цераз магічнае шкельца.
Звалаў пад лесам вялікія шэрыя плечы
Да занядбанай фартцы падобныя ў нечым.
Лябэдка пад'ёмніка кружыць няспынным рухам
І пыхкае склычаны ветрам дымок без аддухі.
Дробныя хаткі бягучы ніжэй, па ўзбоччы,
Бы вьцінанка лобікам, што цешыць вочы.
А ў дрэвах, дзе канцаецца ўжо навакольле,
Горнае мястэчка над рэчкай сьвіціцца праз
гольце.

Вашынгтон, 1950

З польскай пераклаў Алег Мінкін

Чęслаў Мілаш (1911, Шатэйні,
Віленшчына — 2004) — вялікі майстра
літаратуры, польскі паэт, празаік,
эсэіст, крытык і перакладчык. Пляўрэат
Нобэлеўскае прэміі (1980).

АЛЕСЬ АРКУШ

УСЯСЛАЎ

Паперадзе шыхтоў ваярскіх,
 Еднасьць дэманструючы і сьмеласьць,
 Радзімы сыяг трымаючы ў руках,
 Аднекуль, як з самое аблачыны,
 Містычна князь Усяслаў зьявіўся на кані.
 О! Як прыгожа ён узяняў свой меч!
 О! Як высока ўзьляцелі родныя аблокі!
 О! Як сувора ў дзідах вечер адгукнуўся!
 Гул па шыхтох панься: Усяслаў!!!
 Аднолькава загрузалі ў грудзёх крывіцкіх сэрцы.

АДАМ
ГЛЁБУСНевялікае
пра вялікіх

Хакусай

Прадаваць да зьяногі, да поўнай страты энэргіі, да држыкаў ва ўсім целе я навучыўся ў Кауцкіка Хакусаі. Ён працаваў да страты прытомнасьці. Прачытаўшы пра тое, я сам пачаў маляваць цэлымі днямі. Я першым прыходзіў у мастацкую вучэльню і апошнім сыходзіў. У прадуктовай краме куплялася булчка за 7 капеек. Яна зьядалася разам з чорным начным паветрам... 14.02.2005, 17:37

Сакрат і напісанне

Чамусьці ў паводзінах Сакрата вылучаюць той факт, што ён не натаваў сваіх думак. Ён сапраўды нічога не запісаў, але напісаў Сакрат шмат, бо валодаў здатнасьцю пісаць свае думкі празь іншых. 14.03.2005, 22:26

Леанарда і плесьня

Мы кавалкі сонечнага сьвятла, загуслага на кароткі час, рухомыя формы сонечнай энэргіі. Гэта так, калі бачыць сьветлае. А насамрэч мы плесьня, балотная плесьня на паверхні зямной кулі. Першы, хто заўважыў і выявіў плесневую сутнасьць чалавечага існаваньня, быў Леанарда. 16.03.2005, 14:55

Мадільяні і цуркатаньне малака

Захапленне ілюзорнымі каштоўнасьцямі і спакусьлівасьцямі мастацкіх вобразаў так зацягвае ў калейдаскапічны сьвет адлюстраваньняў, што часам надоўга забываецца пра смак рэальнасьці, пра жыцьцё нармальнае і грунтоўнае. Насамрэч я заўсёды люблю і люблю водар сьвежага малака, што цуркамі зьбігае з вымені ў вядро. Люблю духмянасьць гароду пасля спорнага дажджу. Люблю простае сьлянскае жыцьцё з гаспадарку, дзе авечкі ў цяпле вечаровага сонца выбягаюць са статку і бігуць да цябе, ведаючы, што іх чакае кавалак хлеба. Дзіўна, але багемны парьжанін Амэдо Мадільяні выказаў падобную думку: «Я не работнік і не гаспадар. Мастак мусьці быць вольны, не навіязаны на ланцуг. Адзіны, хто вядзе нармальнае жыцьцё, — гэта селянін, земляроб». 25.03.2005, 12:18

Складаньня дачыненьні
Купалы і Коласа

УЛАДЗІМЕР НЯКЛЯЕЎ

«Я старэйшы... — перадае Колас быццам бы жартаўлівыя словы Купалы пры іх першай сустрэчы, — я ўжо сваёй маці ўсьміхаўся, а ты яшчэ і раз у калысцы ня выкунуў».

«Той-сёй можа падумаць, што паміж мною і Купалам сапраўды ляжала нейкая няпрыязнь, — прагаворнае Колас, нібы наперад пярэчачы такому меркаваньню. — І нібыта вынікала яна праз спаборніцтва за першае месца».

Так, «той-сёй» можа такое падумаць... Купала з Коласам пазнаёміліся, калі кожнаму было па трыццаць. Гэта нават на сёньня людзі не юначага ўзросту, а ў 1912 годзе — сталыя мужыкі. Перасьпелыя для сяброўства...

У адносінах паміж імі выдаючы адно: Колас старэйшы сьбраваць. Чаго ня скажаш пра Купалу.

У траўні 1938-га Купала хварэе на крупознае запаленьне лёгкіх — і Колас амаль месіць штодня (!) наведвае яго ў шпіталі. А ў 1939-м, 23 лютага, Колас піша ў лісьце да Сяргея Гарадзецкага: «З тэды таму назад была тэлеграма ад Лазоўскага — прыслаць верш да XVIII зьезду партыі. Напісаў, паслаў празь Янку. А 21.02 зноў атрымліваў тэлеграму з напамінам пра высьляку вершу к 25.02. Выходзіць, што Янка не перадаў...»

Колас сур'ёзна занепакоены... Бо гэта не драбязя... Лазоўскі мог і ня выслать напамінальнай тэлеграмы, а далажыць пра невыкананьне высокага даручэньня.

Купала падводзіў Коласа не аднойчы... Не наўмысна, праз асаблівасьць (як заўважае Колас) *натуры*, але падводзіў. Колас дараваў, трываў. Ня вытрываў, калі Купала не пераслаў яму ліста ад сына, які бязь вестак прапаў на фронце.

Невядома, ці быў насамрэч той сынаў ліст, але Колас свой напісаў.

«Ташкент, 17 верасьня.

Дарагі Янка!

Можа, і ня варта было б пісаць табе пісьмо, бо ты ў вялікім клопаце аб сабе самім ня помніш болей нікога і на пісьмы нікому не адказваеш. Ты ў гэтым бачыш асаблівасьць сваёй натуры і, відаць, такая «асаблівасьць» распэньваецца табою як нешта надзвычайнае, уласьцівае толькі Янку Купалу. Іначай нельга найсьці тлумачэньне таму, што ты ня дужа спынаецца адказаць на маё пісьмо. Чатыры дні таму назад прыслаў мне пісьмо Пятрусь Броўка. Ён даведаўся пра мой адрас з таго пісьма, што я пісаў табе. Вось і бярэ мяне крыўда. І асабліва крыўдна мне, што ўзяўся ты, як піша Пятрусь, пераслаць мне пісьмо ад Юркі. А гэтага пісьма, як і ад цябе, усё няма. Ці ведаеш ты, што такое для бацькі і маткі сын, асабліва ў такі час?.. Не, Янка, ты гэтага ня ведаеш, або ў цябе няма нармальнага чалавечага сэрца. А ты ж паэт. Паэт жа, калі ён сапраўдны паэт, ёсьць рэха людзкіх пацупцяў, а не чарапах, запыўшыся ў свой гоўсты футляр, зрэдку высюваючы сваю галаву, каб паглядзець, ці няма чым пажывіцца. Ты, Янка, ня злуйся: нічога ня зробіш, а праўда вочы коле...»

Гэта маё апошняе к табе пісьмо. Пісаць і ня мець адказу на свае пісьмы — гэта тое самае, што гукаць у чыстым полі, дзе няма жывое душы. Жывы здаровы. У цябе для гэтага ёсьць магчымасьці. Бывай, Янка, здаровы. Якуб Колас».

Ня вытрываў — і ня толькі крыўду з-за сына, а ці ня усё, што гадамі тузала, вяр-
дзіла, балела, — выказаў...

дзіла, балела, — выказаў...

Апошні раз яны спаткаліся ў сакавіку 1942 году ў Казані, адкуль Колас напісаў жонцы ў Ташкент: «8.ІІІ. за сталом у аднаго з нашых знаёмых сустрэўся зь Янкам. Нічога асаблівага не гаварылі, не сварыліся і не дружылі».

Пасьля такога ліста — і «нічога асаблівага не гаварылі»? Так не бывае, ня можа быць. Калі ж так было, дык толькі ў адным выпадку: Колас сваёй апошняга ліста да Купалы ня выслаў. Напісаў і ў стол паклаў. Гэта ў ягоным характары.

Праблема іх сяброўства ў тым, што Купала адносіўся да Коласа, як паніч да мужыка — і гэта ня самае сымпатычнае з таго, што было ў Купалу.

Пасьля сьмерці Купалы Колас піша ў лісьце (8.07.1942) да ягонай жонкі: «Дарагая Уладзіслава Францаўна!.. Ня верыцца мне, што ўжо ня сяду я болей побач зь Янкам за адным сталом. Але што паробім? Так, відаць, судзіла ўжо доля. Ніколі ня думаў таксама я, што страта Янкі такім вострым нажом пройдзе па сэрцы...»

Прайшла, не магла не прайсьці... Усё, што ёсьць побыт, пазабывалася, зьнікла, засталася толькі тое, што над побытам. Паэзія, пра якую ўжо да ськону будзе гаварыць Колас толькі ў зьвязку з Купалам, аддаючы яму перавагу і перад усімі, і перад сабой.

Высакародны чалавек.

Мужык.

НОВАЯ КНІГА, ДАСЛАНЫЯ Ў РЕДАКЦЫЮ

Падпіска
на «ARCHE»

Часопіс «ARCHE»: з Новага году — штомесяц!
Падпісны індэкс 00345.

Малахоўскі, Рагнэд. **Беражніца: Вершы.** — Менск: Мастацкая літаратура, 2005. — 75 с. — (Дэбют).

У анатацыі да дэбютнага зборніка выдавецтва адзначае «разьмерна-стрыманую, блз рэзкіх нежыццёвайкіх наватарскіх хістаньняў» паэзію маладога аўтара. Сам паэта піша: «А побач — шматпакатная Радзіма, Паволі сонца хіліцца ад бору». Ад гэтых праклятых тэмў беларускія аўтары ня могуць адсыць нават у лірычных зборніках. Што гэта — спэцыфіка беларускага жанру? Ужо лотым, праддзіраючыся праз публіцыстыку, разумееш, што

стваральнік кніжкі — сучасны аўтар. Значыць, адказваючы на пастаўленае вышэй пытаньне, мы скажам: «Таксама аднака часу».

Цінінская, Марыя. На струнах маёй душы: Зборнік вершаў. — Менск: Тэхналегія, 2005. — 98 с.

Напачатку гэтая кніжка таксама падаецца пэсымістычнай. Але паступова разумееш: аўтарка, народжаная ў 1937 г., сапраўды шмат убачыла ў жыцьці. Але заключная частка зборніка здольная зьявіць жывы — у «Прылеўках» паэтка проста «пахуліганіла».

АДЗ

Беларуская «Мара»

Беларускамоўныя самотнікі атрымалі свой куток для знаёмстваў у сеціве. Праект «Мара» www.mara.by з'явіўся дзякуючы высылкам інтэрнэт-дзееча Фэда (Хведар Караленка), творцы лічыльніка «Акавіта» і фэн-сайту «Песьняроў».

Як толькі рэсурс знаёмстваў запрацаваў, Фэд дадаў туды і сваю анкету: «І не шкадую: ужо займеў цікавае знаёмства». Стваральнік «Мары» даўрае віртуальным стасункам: «Калі наладжаецца цікавая перапіска, у рэальным жыцці людзі маюць вялікія шанцы паразумецца».

Патрэба ва ўласнабеларускім сайце знаёмстваў насыпела даўно. Попыт у Інтэрнэце на такія рэчы вялікі, а беларусы раней карысталіся расейскай сыстэмай «Мамба»: на ўсіх сайтах адны і тыя ж анкеты, а дызайн такіх праектаў амаль аднолькавы. Хведар вырашыў стварыць уласнабеларускую сыстэму. Найперш для развіцця Бэлнэту — каб ён выглядаў поўнафарматным і цэльным.

І беларускамоўныя адгукнуліся на стварэнне свайго клубу. З

кожным днём анкет на сайце стаўліліся ўсё больш — за месяц працы на сайце зарэгістравалася больш за 100 чалавек (кантактаваць можна, толькі калі атрымаеш пароль). Надалей Фэд плянуе ўвесці дадатковыя сродкі кантактавання (чат). Пакуль жа працуе форум, які чытаецца з прыемнасцю: амаль усе наведнікі выдатна валодаюць мовай і абыходзяцца бяз пошласцяў.

Пакуль колькасць анкет, пададзеных на «Мару» мужчынамі, утварае большасць за дзівочую. Пошук на сайце можна весці па некалькіх напрамках, улічваючы кожны фактар — ад узросту да колеру валасоў і вачэй. Таму стваральнікі праекту ўпэўнены: хто шукае — той знойдзе. У свой час.

Сяргей Будкін

АНДРЭЙ ПІВНЕЦ

«BeCT» мае беларускую версію

Дзяржаўны тэлефонны апарат «BeCT» адразу стварыў свой сайт у дзвюх версіях: па-беларуску і па-расейску. За беларускім сайтам у кампанію Velcom і МТС давалася сваім часам пазмаганьня. Што праўда, беларуская версія грашыць некаторымі памылкамі («цяжучае аптытаньне»). Затое, напрыклад, месцы называюцца ў поўнай адпаведнасці з беларускай традыцыяй — «травень», а ня «май».

АШ

Фэстываль «Лён» прайшоў 10 лістапада ў Беларускім цэнтры мод, што ў Менску. У час футраў і сукна льяныя ўборы выглядалі апошнім «бывай» мінулага лета.

АНДРЭЙ ПІВНЕЦ

Шайчук наведзе кватэру Быкава

Юры Шайчук, саліст расейскага рок-гурту «DDT», перад канцэртам у Менску наведзе кватэру Васіля Быкава і сустрэцца з удавою пісьменьніка. «DDT» завяршыў тур па гарадах Беларусі, прысьвечаны 25-годзьдню існаваньня калектыву. Асабліва Шайчуку спадабаліся беларускія вёскі: «такіе красівыя» — ён нават хацеў бы пераехаць жыць сюды.

Другія

У мінулыя выходныя ў Фінляндыі наймацнейшыя хакейныя каманды Эўропы змагаліся за Кубак Кар'ялы. У гэты час нацыянальная зборная Беларусі брала ўдзел у другім этапе розыгрышу турніру для камандаў другога эшалёну — «Эўрапейскім хакейным выкліку». У турніры, што прайшоў на новай радзіме Славаміра Адамовіча, апроч беларусаў і гаспадароў брала ўдзел таксама зборная Даніі. Беларусы якраз і перамаглі датчан з лікам 4:1, аднак прайгралі нарвэжцам з лікам 0:4. У выніку занялі другое месца. Наступны этап Эўравыкліку з удзелам суйцыйнаў мае прайсці ў лютым у Менску з удзелам Украіны, Эстоніі і Польшчы. У гэты ж час

СПОРТ СЬЦІСЛА

наймацнейшыя каманды сьвету будзь браць удзел у Белай Алімпіядзе ў Турыне.

Як летась

Берасьцейскі гандбольны клуб імя А.Мяшкова завяршыў выступленьні ў Лізе чэмпіёнаў. На рахунку БГК адна перамога і пяць паразіў. У апошній гульні, што прайшла 13 лістапада,

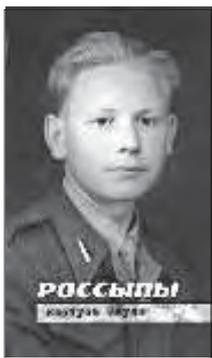
берасьцейцы ў менскім Палацы спорту перамаглі плоцкую «Віслю» зь лікам 28:22. Аднак матч ужо нічога не вырашаў.

Піраміда ў Менску

У сталіцы прайшоў фінал Кубка Эўропы па бильярдным спорце ў разрадзе «піраміда». Перамог украінец Аляксандар Бойка, які ў фінале абыграў яшчэ аднаго прадстаўніка Украіны Арцёма Маісценку. Трэцяе месца — у беларуса Аляксандра Касьцюкаўца. Падчас фінальнага этапу прайшоў таксама турнір па «біліі» — адмысловым бильярдным шоў на прызы жодзінскага майстра па вытворчасці кіёў Сяргея Каюкова. Галоўнае спаборніцтва сэзону — чэмпіянат сьвету з 23 па 27 лістапада ў Казахстане. AP, belapan.com, belta.by

ПРЭЗЭНТАЦЫІ

РОССЫПЫ
У пятніцу, 18 лістапада, у бібліятэцы Дому літаратара (вул. Фрунзэ, 5) адбудзецца прэзэнтацыя кнігі выбраных твораў **Кастуся Акулы** «Россыпы», прысьвечанай 80-годзьдзю аўтара. Слова пра аднаго з выбітных прадстаўнікоў літаратуры беларускага замежжа скажучы вядомыя літаратуразнаўцы і пісьменьнікі: **Вольга Іпатава, Алякс Пашкевіч, Уладзімер Арлоў**... Уздзел бяруць беларускія барды. Пачатак а 18-й.

ІМПРЭЗЫ

Клезэр-фэстываль 23–24 лістапада ў Палацы культуры прафсаюзаў (пр. Скарыны, 25) пройдзе міжнародны фэстываль габрэйскай этнічнай музыкі. «Клезмер Шоко», Майкл Альпэрт (ЗША), Поль Бродзі (Нямеччына), «Dobranotch» (Расея), Аляксей Розаў (Расея), «Minskер Карелы» (Беларусь), Іван Жук (Расея), Яніз Ціхак (Ізраіль). Квіткі: 9 000—27 000.

ТЭАТАР

Опера
(На сцэне Беларускай дзяржаўнай філярмоніі)
18 (пт) — канцэрт сымфанічнага аркестру Беларускай оперы.
Купалаўскі тэатр
19 (сб) — «Сымон-музыка». 21 (пн) — «Чычыкаў». 23 (ср), 24 (ч) — «Тугэйшыя». 25 (пт) — «Чорная панна Нясь-віж». 26 (сб) — сьвяточны вечар, прысьвечаны 85-годзьдзю тэ-

атру імя Янкі Купалы.
27 (ндз) — «Кіма».
Ганішнія спектаклі
27 (ндз) — «Ажаныцца — не журыцца».
Дзённыя спектаклі
20 (ндз) — «Сымон-музыка».
Малая сцэна
27 (ндз) — «Адчыніце кантра-лёру!».
Тэатар Беларускай драматургіі
17 (ч) — «Майстар галаданы-ня».
18 (пт) — «Жанчыны Бэргма-на».
19 (сб) — «Паўночная цішы-ня».
20 (ндз), 27 (ндз) — «Адэль».
22 (аўт) — «Трыбунал».
23 (ср) — «Адвечная песня».
24 (ч) — «Кабала сьвятло».
25 (пт) — «Містар Розыгрыш».

Тэатар Горкага
17 (ч), 26 (сб) — «Вольны шлюб».
18 (пт) — «Тэрмінова патрабу-ецца... самагубца».
19 (сб) — «Судышальнік удоў».
20 (ндз) — «Дзядзькаў сон».
22 (аўт) — «Адзіны спад-чынік».
23 (ср) — «Выпадковы вальс».
24 (ч) — «Прыбытковое мес-ца».
25 (пт) — «Ніначка».
Тэатар лялек
17 (ч) — «Боская камэдыя».
18 (пт) — «Чайка. Спроба пра-чытанья».

ВЫСТАВЫ

Напярэдадні Калаядз 3 23 да 26 лістапада ў НВЦ «Белэкспа» (Я.Купалы, 27) пройдзе XII Міжнародная спэ-цыялізаваная выстава «Турбіз-нэс-2005».

КЛУБНАЕ ЖЫЦЦЁ

«Трыкліні» (218–25–73)
17 (ч) 18.00 — «Pre-party».
18 (пт) 21.00 — «successful»: dj Strike (Kiev), dj Woodoo (Kiev), dj Yavoriski.
19 (сб) 18.00 — «Pre-party».
«Bronx» (288–10–61)
17 (ч) 22.00 — «Arabic Thursdays»: dj Mitya.
18 (пт) 22.00 — жывая музыка:

Тані Фарэда / dj Grizzly.
19 (сб) 22.00 — «Fashion Party II»: dj Matt Brown (Валікабры-танія), dj Arseni Tchouprina, dj Top.
20 (ндз) 19.00 — нядзельны кінасеанс.
«Ізіом» (206–66–18)
17 (ч) 23.00 — «R'n'birthday izum»: dj Baks (Масква).
18 (пт) 23.00 — «Fire party» — Izom I Year: dj Анрылаў (Масква), dj Smith.
19 (сб) 24.00 — dj Losev (Мас-ква).
20 (ндз) 21.00 — жывая музы-ка.
«Madison» (219–00–10)
17 (ч) 22.00 — «Lady's Thursday»
18 (пт) 23.00 — канцэрт «A'Studio».
19 (сб) 23.00 — dj Nice.
20 (ндз) 23.00 — «Staff party».
«Presto» (232–54–49, 232–15–79)
18 (пт) 23.00 — «San-Francisco calling»: dj Grizzly, dj Bergamo.
«X-Ray» (223–93–55)
18 (пт) 23.00 — dj Top.
19 (сб) 22.00 — dj Grizzly.
«Белая вежа» (336–70–75)
18 (пт) 23.00 — dj Dee.
19 (сб) 1.00 — dj Alex.
20 (ндз) 23.00 — жывая музы-ка: «Acoustic Bands» / dj Alex.
«WestWorldClub» (239–17–98)
19 (сб) 23.00 — Resident dj.

КІНО Ў МЕНСКУ

«Аўрора» (253–33–60)
«Трымайся да канца»*** 18 (пт) 17.00, 19.00, 21.00; 19, 20 (сб, ндз) 19.00.
«Сардэчна запрашаем у Рай!»: 18 (пт) 1.00; 19, 20 (сб, ндз) 14.00, 16.20.
«Doom» (прэм'ера): 19, 20 (сб, ндз) 13.00 (ін), 15.00, 17.00, 21.00.
«Стоенае»*** («Кінафармат 4х4»): 18 (пт) 18.40, 20.40.
«Напятая цецва»*** («Кіна-фармат 4х4»): 19 (сб) 18.40, 20.40.
«Пярэваратні»*** («Кінафармат 4х4»): 20 (ндз) 18.40, 20.40.
«Бярэсьце» (272–87–91)
«Місія «Сэрэніці»: 18 (пт) 18.50 (ін), 21.10; 19, 20 (сб, ндз) 14.00, 16.30, 18.50, 21.10.
«Дом кіно» (266–35–26)
«Легенда Зора» (прэм'ера, 2с): 18 (пт) 16.30 (ін), 19.00, 21.30; 19 (сб) 19.00, 21.30.
3 20 лістапада — кінафэсты-валь «Лістапад-2005». Конкур-сны прагляд фільмаў фэсты-валю.

«Дружба» (240–90–13)
«9-я рота»***: 18–20 (пт—ндз) 16.00 (ін), 21.00.
«Місія «Сэрэніці»: 19, 20 (сб, ндз) 18.30.
«Кастрычнік» (232–93–25)
«Сардэчна запрашаем у Рай!»: 18 (пт) 14.20, 16.40, 19.00, 21.10; 19 (сб) 14.20 (ін), 16.40, 19.00, 21.10.
3 20 лістапада — кінафэсты-валь «Лістапад-2005». Конкур-сны прагляд фільмаў фэсты-валю.
«Масква» (203–14–48)
«Сардэчна запрашаем у Рай!»: 18 (пт) 19.00, 21.10; 19, 20 (сб, ндз) 14.30 (ін).
«Doom» (прэм'ера): 19, 20 (сб, ндз) 17.00, 19.00, 21.00.
«Мір» (288–22–33)
«9-я рота»***: 18–20 (пт—ндз) 16.30, 19.00.
«Кроў за кроў»***: 18–20 (пт—ндз) 21.30.
«Doom» (прэм'ера): 19, 20 (сб, ндз) 16.00, 22.30.
«Пярэваратні»*** («Кінафармат 4х4»): 18 (пт) 16.00, 18.30, 20.30.
«Стоенае»*** («Кінафармат 4х4»): 19 (сб) 18.30, 20.30.

Зьміцер Вайцюшкевіч і WZ-Orkiestra
3 праграмай
"Лепшае (The Best)"
Усім добра вядомыя творы, сюрпрызы і ясьлы настроі

26 лістапада 19.00
Малая зала КЗ «Менск»

«Час разьвітання»*** («Кіна-фармат 4х4»): 20 (ндз) 18.30, 20.30.
«Перамога» (203–77–66)
«9-я рота»***: 19 (сб) 14.10 (ін); 20 (ндз) 13.40 (ін), 16.20.
«Напятая цецва»*** («Кіна-фармат 4х4»): 18 (пт) 17.00, 19.00, 21.00.
«Час разьвітання»*** («Кіна-фармат 4х4»): 19 (сб) 17.00, 19.00, 21.00.
«Стоенае»*** («Кінафармат 4х4»): 20 (ндз) 19.00, 21.10.
«Піянэр» (227–64–87)
«Перакладчыца»***: 18 (пт) 14.30, 16.30; 19, 20 (сб, ндз) 16.30.
«Правілы сэксу-2: хэпі-энд»: 18–20 (пт—ндз) 18.30, 21.00.
«Цэнтрафікс» (200–34–16)
«Місія «Сэрэніці»: 18 (пт) 11.00, 13.20; 19 (сб) 11.00 (ін), 13.30; 20 (ндз) 11.00 (ін), 13.20.
«Час разьвітання»*** («Кіна-фармат 4х4»): 18 (пт) 15.30, 17.30, 19.30, 21.30.
«Пярэваратні»*** («Кінафармат 4х4»): 19 (сб) 15.50, 18.30, 21.00.
«Напятая цецва»*** («Кіна-фармат 4х4»): 20 (ндз) 15.30, 17.30, 19.30, 21.30.

(2с) — кінафільм падоўжанай працягласьці (ін) — ільготны сэанс (зніжка 50% для ўсіх глядачоў)
Рэйтынгавыя абмежаваньні:
*** — дзеці да 16 гадоў не да-пускаюцца;
**** — дарослым з 18 гадоў.

ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Тэатар
Тэатар юнага глядача
17 (ч) — «Палачанка».

18 (пт) — «Паліяна».
19 (сб) 11.00, 14.00 — «Неямаверныя прыгоды Мішуткі і яго сяброў у краіне казака».
19 (сб) 19.00 — «Маленькія трагедыі».
20 (ндз) 11.00, 14.00 — «Шлях на Бэтлеем».
20 (ндз), 27 (ндз) — «Гісторыя каханьня Паласатага Ката і сэр-нярыты Паластаўкі».
25 (пт) — «Сястра мая Руса-лачка».
26 (сб) 10.30, 13.00 — «Залатое сэраішча».
26 (сб) 16.00 — «Паліяна».
27 (ндз), 11.00, 14.00 — «Па-плялушка».
Тэатар Беларускай драматургіі
19 (сб), 26 (сб) — «Воўк-мар-раплавец».
Тэатар лялек
19 (сб) — «Кот у ботах».
20 (ндз) — «Тры парасючкі».
24 (ч), 25 (пт) — ляльчыны канцэрт «На стол пададзена!».
26 (сб) — «Чараўнік Снарэг-давага гораду».
27 (ндз) — «Чырвоны каптурок».

Кіно
«Аўрора»
«Ліла і Стыч»: 18 (пт) 14.30; 19, 20 (сб, ндз) 12.00.
«Бярэсьце»
«Скарб Амазонкі»: 18 (пт) 15.00.
«Карпарацыя монстраў»: 19, 20 (сб, ндз) 12.00.
«Дом кіно»
«Табе патрэбна шчэра?»: 18 (пт) 14.00 (адкрыццё кінафэ-стывалю дзіцячага і юнацкага кіно «Лістапад-2005»).
«Маленькі ўцэкачы» («Ліста-пад-2005»): 19 (сб) 14.00.

«Італьянец» («Лістапад-2005»): 19 (сб) 16.00.
«Дружба»
«Прыгоды піратаў у краіне ага-родніны»: 18 (пт) 12.00, 14.00; 20 (ндз) 11.00, 13.00.
«Зорка Вэнэра»: 19 (сб) 11.00.
«Сардэчна запрашаем у паўна-лецце»: 19 (сб) 13.00.
«Масква»
«Гуляй як Бэксэм»: 18 (пт) 15.00; 20 (ндз) 12.00.
«Мір»
«Мой брацік — сабачка»: 19, 20 (сб, ндз) 14.00.
«Перамога»
«Хадзючы замак»: 18 (пт) 14.40; 19, 20 (сб, ндз) 11.30.
«Піянэр»
«Бэтховэн-2»: 18 (пт) 11.00; 19, 20 (сб, ндз) 10.30.
«Вялікі: птушчыны спэцназ»: 18 (пт) 12.50; 19, 20 (сб, ндз) 14.30.
«Табе патрэбна шчэра» («Лістапад-2005»): 19 (сб) 12.20.
Зборнік мультфільмаў («Ліста-пад-2005»): 20 (ндз) 12.20.

КІНО НА DVD

Master Records
«Белая зямля»
Крымінальная трагікамэдыя, ЗША, 2005, рэж.Марк Май-лад.
У ролях: Робін Уільямс, Ёўдзі Гарэлсан, Холі Ган-тэр.
Каб атрымаць страхоўку, герой выдае знойдзены труп за знікллага брата. Але па нямож-чыка заўважэцца пара бандытаў. Потым — сам брат.
Менск, Кісялёва, 12, 643–21–08

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Но ўгоку шыра

«Хадзючы замак» («Nauru no ugoku shiro») Японія, 2004, каларовы, 119 хв.
Жанр: анімэ, казачна-паэтычныя прыгоды паводле рамана Д.Джоўнз.
Адзнака: 9 (з 10).
Злая Вядзьмарка Пусткі ператварыла 18-гадовую Сафі ў старую, прыраўнаваўшы герай-но да чараўніка Хаўла. Старая Сафі наймаецца ў палац Хаўла прыбіральшчыцай і дамаўля-ецца з хатнім агенчыкам Каль-цыфэрам аб даламозе.
У японскай анімацыі ёсьць жанр фантастычных фільмаў, дзе дзеянне адбываецца ў XIX ст. і рэтрамашыны сусед-нічаюць з чарадзействам. Фэн-тэзі брытанкі Даяны Джоўнз зьявілася сьраванай для японс-кага шэдэўру Халя Міядзакі з

кактэйлем магіі й тэхналегіі, дзе самалёты віктарыянскай эпохі летаюць з прывідамі.
Але самае незвычайнае і дзіўнае — мэханічны Замак, з іржавымі кмінамі, сталёвым языком і на курных лапках. У адрозьненне ад хаты Бабы-ягі, Палац не саромецца тэхнікі, любіць павандраваць ды з улікам памеру мае ня дзьве, а чатыры лапы.
Міядзакі стварыў ня проста чараўнічую прывясець. Фільм — паэтычная антываенная каз-ка. У краіне магіі й рэтрамоды ідзе вайна, страшная й бесэн-соўная, дзе чараўнікі мабіліза-ваныя на вайсковую службу. Але зло тут не перамагае. На-ват злая вядзьма стане бяш-коднай бабулькай з пацешнымі звычкамі.
Фільм — псыхалёгічная дак-ладнасьць, неймаверная прамэ-лёўка дэталю, ашаламляльная фантазія — і цяло дабрыйні.
Карціна, якую ні ў якім разе ня варта прапуськаць.
Андрэй Расінскі

25 лістапада 2005 18:00
Скокі пад дуду
Грае і навучае танцам
КАПЭЛЯ АЛЕСЯ ЛАСЯ

Скокі пад дуду
25 лістапада ў кавярні Палацу моладзі (Старавіленскі тракт, 41) адбудзецца танцавальная вечарына «Скокі пад дуду». Грае і навучае танцам капэля Алесь Лася. Жывое гучаньне старажытных інструмэнтаў, народныя танцы ва ўтульнай кавярні. Пачатак а 18-й. Квіткі: 4 тыс. рублёў. Даведкі праз тэл.: 262–02–90, 8–029–253–07–95

Aux armes, citoyens!

ЛЕВЫМ ВОКАМ

Пагромы — адзіны сродак для беларускіх чыноўнікаў прабіць жалезную візавую заслону. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

У сававіку майго знаёмага абламалі з французскай візай. Спаткаў яго пасья на «Узвышшы», дзе ён, запіваючы крыўду, роў: «Ня трэба нам бераг турэцкі!» У сп. Чаргінца не такія моцныя нэрвы. Замест таго каб мужа нажэрціся пасья таго, як яго кінулі зь візай у ЗША, аўтар «Вам — заданья» заклікаў МЗС больш жорстка падыходзіць да пытаньня аб наданьні права ўезду ў краіну замежным палітыкам.

Эфэкт дэмаршу наўрад ці будзе моцны. Калі дапусьціць, што Тоні Блэр выдзе

дзёньнік, ня думаю, што на мінулым тыдні ў ім зьявіўся запіс: «10.11.05. Пасьля заявы Чаргінца ніколі ў жыцьці не змагу ўбачыць сваіх куміраў з «Зорнага дэлягансу».

На месцы «неўязных» я б зьявіўся да вопыту абарыгенаў парьскіх прадмесьцяў. Хіба яны не такая ж каста «недатыкальных», як і нашы мандарыны? Так яны й жылі ў сваім гета, пакуль не пачалі ўзбухаць. Натуральна, цяпер іх праблемы заўважылі. Пагромы — адзіны сродак для чыноўнікаў прабіць жалезную візавую заслону. Хочаце ў Шэнген? У такім разе выпускі «Эўраньос» сама меней месяц павінны пачынацца рэпартажам: «Працягваюцца антышыракаўскія пагромы ў менскім прыгарадзе Дразды. Паводле чутак, іх прычынай стала няшчаснае зда-

рэньне: кававарка французскай фірмы «Moulinex» стукнула токам аднаго з дэпутатаў палаты прадстаўнікоў. Гэта стала апошній кропляй для зацюканых эўрапейскімі санкцыямі беларускіх кіраўнікоў. Начаі дэпутаты палаты і члены ўраду, узброіўшыся кляшкмі, бегаюць па квартале і паліць тачкі. Спэцназ бяссьільны».

Натуральна, спачатку заходзяць прэса будзе асьвятляць пагромы ў Драздах у тым жа духу, у якім «Саўбелка» асьвятляе хвалеваньні ў Францыі. Пісаць, што «пагрошчыкам у ЭЗ трэба аднаго: палапаць бляндьянак». Каб замаўчаць праўду, у ход пойдзе байка аб рэлігійнай змове. «Банды пажылых праваслаўных атэістаў сёньня тэрарызуюць Дразды. Заўтра — каталіцкая Эўропа?» Які-небудзь хвацкі пісак,

як і яго калега ў «СБ», закліча вырашыць пытаньне «хірургічным сродкам» — дэпартаваць драздоўскую шпану з Эўропы на гістарычную радзіму — у Кенію, дзе ў Алдувайскай даліне, як лічыцца, зьявіўся першы гома сапіенс.

Аднак, паколькі ў эўрапейскім дыскурсе пераважаюць сэнтымэнтальныя левыя, хутка настроі зьменіцца. Пачнуцца перамовы, падачкі і нарэшце доўгачаканыя, прыёмна пахнучыя візы.

Дык што, сп. Чаргінце, будзем далей заявы прымаць ці ў краму — купляць кляшкі?

АНДРЭЙ ПІШЧЫК

У аўтарак музыка «N.R.M.» і «Гараціккі» Піт Паўлаў шукаў дзяўчыну, каб зьяніць у кліпе на сваю песьню «Кілібасіць і плюшчыць». На кастынг у менскую кавярню «Д'ом» прыйшлі аж 24 прэтэндэнткі. Скончылася ўсё фуршэтам. Ці выбраў каго Піт — невядома.

ЖАРТ

Д'Артаньян хацеў паехаць па падвескі для каралевы, але ў перадмесьціях Парыжу арабы сталі і яму кая.

КОШТЫ

На платныя прыватныя абвесткі (для прыватных асоб) на с. 24

Рэкламныя расцэнкі:

— да 20 словаў (тэкставы модуль) — 4100 руб.
За кожную наступную 20 словаў (тэкставы модуль) — 4000 руб.
Афармленьне абвестка з улікам кошту арыгінал-макету за 1 см² — 650 руб.
Абвесткі палітычнага характару і ад грамадзкіх арганізацыяў аплатавацца паводле рэкламных расцэнак для камэрцыйных абвестак.
Каб замовіць платную прыватную абвестку, трэба пераказаць грошы праз пошту на разьліковы рахунак: УНП 101115521. Радацкая газэта «Наша Ніва», вул. Калектарная, 11. Р/р 301521200012 у МГД ААТ «Белінвэстбанк», код 764.
На зваротным баку бляска паштовага пераказу ў сэктары «Для пісьмовых паводленьняў» запісваецца дакладна я чыральна тэкст абвесткі, тэлефон для сувязі і абавязкова дадаецца ськаза: «За рэкламныя паслугі».

Даведкі праз т. (017) 284-73-29

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВИТАНЬНІ

Віншаваньні Міколу Астрэйку з Днём народзінаў! І зычым, каб мужнасць ніколі не пакідала яго ў змаганні за Беларусь!
Любага мужа і трыох тату Міхася Лебедзя і яго маму віншаваньні з Днём народзінаў! Жадаем зорнай пасьпяховасьці і сонечнага чэпця. Сям'я Лебедзяў

КАНТАКТЫ

Студэнт (І курс Міжнароднага акалягіннага ўнівэрсытэту) шукае працу вечарамі, у выходныя. Т.: 509-67-35. Кастусь
Пазнаёмся з беларускамоўным менюком-удайцом 50—55 гадоў, які ня мае глыбальных невырашальных праблем і марыць пра новую сям'ю. А/С 217, Менск-114

КРЫЖАВАНКІ

Спадарства! З 2006 г. выдавецтва «Магазін кроссвордаў» пачынае выпуск беларускамоўнага выдання «Крэма крыжаванка». Дасыліце свае прапановы і крыжаванкі на адрас рэдакцыі. Даведкі праз тэл.: 214-95-65

АНТЫСІНД

2 сьнежня ў клубе «Рэактар» адбудзецца АнтыСНІДаўскі Фэст з удзелам гуртоў «ТТ-34», «Кукля», «Рагузоле» і інш. Пачатак у 18.00. Кошт квітэту: 10 000 (танцпол), 15 000 (столік). Т.: 649-08-88, 766-24-25

КНІГ, МУЗЫКА

Прапаную: «Беларускія пісьмыя правапісы», «Нашу Ніву» (факс-від.), «Інтэлігентную энцыклапэдыю», дзіцячыя кніжкі, пісьмыя клясычныя правапісы, камплект падручнікаў па старабеларускай, старажытных мовах і іншэ. Т.: 753-91-96
Даведкі «Архівы Рэспублікі Беларусь», «Гісторыяграфія і геаэалогія Беларусі XX—XXI века». Т.: 753-91-96

Пэрыёдыка: шматгадовы камплект часопісаў «Крыніца», розныя нумары «Студэнцкай думкі», «АРСНЕ», газэты «Новы час», «Нашага слова», беластоцкай «Ніва», што-небудзь падару. Т.: 753-91-96

Прадм. кнігі: «Беларускі арнімант» Кадара, «Знагарныя дарогі К.Акулы», «Споведзь» Л.Г.Анош; з сэрні «Беларускі кнігазбор» — «Летапісі і хронікі», Ян Баршчэўскі, Гэта, «Філіматы і філерыты»; «Беларуска-расейскі слоўнік Байкова, Некрашэвіча; Энцыклапэдыя гісторыі Беларусі, 2-гі, 5-ты тэмы ды шмат іншэ. Т.: 753-70-05

Газэты: «Наша Ніва», «Ніва» (Беластоцкая), часопісы: «АРСНЕ», «Друсі», «Хрысьціянская думка», «Спадчына» (стары і новы нумары); кнігі: тэрміналагічныя слоўнікі, музыка ды філмы на CD, мультфільмы на касетах на Румянэва, 13 (ТБМ), Панядзелак — пятніца (15 00—19 20). Т.: 707-40-01

Прадм. энцыклапэдыі: «Археалёгія і нумізматыка Беларусі», «Этнаграфія Беларусі», «Археалёгія Беларусі» (2-гі, 4-ты тэмы), «Расейска-крыўскі слоўнік В.Ластоўскага, слоўнік Байкова і Некрашэвіча. Т.: 234-93-71, 707-40-01 (Сяржук)

Вышлі новыя дыскі «BMA Group»: Данчнк — «Я ад вас дэка», «Палац» — «Folk Modern», «Kriwi» — «Гэй Лёлі», Кася Камоцка — «Акустыка» і інш. Прапануем зарабак распаўсюднікам зь Менску і рэгіёнаў. Па пытаньнях навіцыя дыскаў аьвартаіцца: тэл.: 649-08-88, e-mail: w1979@tut.by, a/c 5, 220085, Менск

ПРАЦА

Тэрнінова патрэбны будаўнік і электрык бяз шодных зьвязак, ва ўзросце да 25 гадоў, які пражывае ў Менску. Т.: 755-80-01
Яксна выканаю пісьмовыя працы па беларускай гісторыі, літаратуры і мове. Зьявіцца загадзя пасья 17.00. Т.: 235-18-72. Юры

«НН» 100 ГАДОЎ З ВАМІ

Не пашэнціла небаракам зь яечнай

На Даўгінаўскім тракце, недалёка да Менску, зьявіліся такія майстры, што пераймаюць людзей на дарозе. Адной ноччу перанялі яны гаспадара, каторы ехаў да Менску, і адабралі ў яго 70 яек ды паставілі ў свой воз, на каторым было зложана некалькі снапоў крадзежнага аўса. Пры гэтым яны ўзялі па абмылцы пугу таго гаспадара, а сваю аставілі ды зугубілі два снапы аўса. Назаўтра гаспадар, у каторага быў украдзеныя авёс, па гэтых снапах знайшоў злодзеяў. Тады ўзяўся і той, у якога адабралі 70 яек, і хоць яны аддалі яму 20 рублёў, гэта не дапамагло, і іх павезлі ў Менск у астрог. Не пашэнціла небаракам зь яечнай.

Пераеджы.

Паштовая скрынка

Аньне Ст-ч, Барысаў. Вы напісалі верш па-беларуску, а ліст у чужой мове. Пішыце па-беларуску — разьбяром!

Хто ня здолее адзім плаціць за «Нашу Ніву», хай знойдзе яшчэ колькі людзей і выпіша газэту хаўрусам.

1910, №43.

Наша Ніва

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўлена ў 1991
галюны рэдактары «Нашай Нівы»:
З. Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч, У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).
сакратарка рэдакцыі: Наста Бахшанская
галюны рэдактар: Андрэй Дынько
фотарэдактар: Арцём Лева
нам. галоўнага рэдактара: Андрэй Скурко
мастакі рэдактара: Сяргей Харушкі
выдавец і заснавальнік: Фонд выдання газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:

220050, Менск, а/с 537
Тел/факс: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32, 8-029-707-73-29.
E-mail: nn@romedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Сьпіска на «Нашу Ніву» абавязкова. 12 папос фармата А4, 6 друк. арк. Дружэніе РПЦ і выдавецтва «Беларускі Дом» друкуе. Менск, пр. Ф.Скярны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасці за зьмест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Паслэдаваньне аб рэгістрацыі прырадычнага выдання №81 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністарствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Крэдытны адрас: Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 301521200012 у МГД ААТ «Белінвэстбанк», Менск, код 764.

Наклад 3411. Газэта выдаецца 48 разоў на год.
Нумар падпісаньні ў МГД 20.00 16.11.2005.
Занова № 6566. Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а